Riksdagens protokoll 1994/95:43

Torsdagen den 15 december

Kl. 12.00 – 17.55
19.00 – 22.55

Protokoll 1994/95:43

1 § Utökning av antalet suppleanter i vissa utskott

Valberedningen hade, enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag, på begäran av centerpartiets, folkpartiet liberalernas, miljöpartiets och kristdemokratiska samlingspartiets riksdagsgrupper tillstyrkt att antalet suppleanter skulle utökas enligt följande:

från 18 till 20 i konstitutionsutskottet
från 21 till 22 i finansutskottet
från 20 till 21 i skatteutskottet
från 17 till 19 i justitieutskottet
från 18 till 19 i lagutskottet
från 22 till 23 i utrikesutskottet
från 20 till 22 försvarsutskottet
från 20 till 21 i socialförsäkringsutskottet
från 19 till 22 i socialutskottet
från 19 till 22 i kulturutskottet
från 20 till 22 i utbildningsutskottet
från 20 till 21 i trafikutskottet
från 20 till 22 i jordbruksutskottet
från 21 till 22 i näringsutskottet
från 20 till 23 i arbetsmarknadsutskottet
från 17 till 19 i bostadsutskottet

Kammaren medgav dessa utökningar.

2 § Val av extra suppleanter i vissa utskott

Företogs val av extra suppleanter i vissa utskott.

Kammaren medgav att valen fick ske i ett sammanhang.

Kammaren valde i enlighet med valberedningens förslag till

suppleanter i konstitutionsutskottet
Rose-Marie Frebran (kds)
Elisa Abascal Reyes (mp)

suppleant i finansutskottet
Tuve Skånberg (kds)

suppleant i skatteutskottet
Tuve Skånberg (kds)

suppleanter i justitieutskottet
Tuve Skånberg (kds)
Annika Nordgren (mp)

suppleant i lagutskottet
Rolf Åbjörnsson (kds)

suppleant i utrikesutskottet
Michael Stjernström (kds)

suppleanter i försvarsutskottet
Michael Stjernström (kds)
Peter Eriksson (mp)

suppleant i socialförsäkringsutskottet
Michael Stjernström (kds)

suppleanter i socialutskottet
Rigmor Ahlstedt (c)
Eva Goës (mp)
Michael Stjernström (kds)

suppleanter i kulturutskottet
tredje vice talman Christer Eirefeldt (fp)
Barbro Johansson (mp)
Michael Stjernström (kds)

suppleanter i utbildningsutskottet
Ragnhild Pohanka (mp)
Michael Stjernström (kds)

suppleant i trafikutskottet
Mats Odell (kds)

suppleanter i jordbruksutskottet
Rigmor Ahlstedt (c)
Dan Ericsson (kds)

suppleant i näringsutskottet
Tuve Skånberg (kds)

suppleanter i arbetsmarknadsutskottet
Lennart Rohdin (fp)
Per Lager (mp)
Tuve Skånberg (kds)

suppleanter i bostadsutskottet
Per Gahrton (mp)
Tuve Skånberg (kds)

3 § Avsägelse

Förste vice talmannen meddelade att tredje vice talman *Christer Eirefelt* (fp) avsagt sig uppdraget att vara suppleant i näringsutskottet.

Kammaren biföll denna avsägelse.

4 § Anmälan om kompletteringsval till näringsutskottet

Förste vice talmannen meddelade att folkpartiet liberalernas riksdagsgrupp på grund av uppkommen vakans anmält *Torsten Gavelin* (fp) som suppleant i näringsutskottet efter Christer Eirefelt.

Förste vice talmannen förklarade vald till

suppleant i näringsutskottet
Torsten Gavelin

5 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 9 december.

6 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Jordbruksutskottets betänkande 1994/95:JoU1
Arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1994/95:AU4 och AU5

7 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 12 och 14 december

UU5 Sveriges medlemskap i Europeiska unionen
Mom. 2 (utträde ur Europeiska unionen)
1. utskottet
2. res. 1 (mp)

Votering:
296 för utskottet
18 för res. 1
35 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 148 s, 69 m, 24 c, 26 fp, 16 v, 13 kds
För res. 1: 1 v, 17 mp
Frånvarande: 13 s, 11 m, 3 c, 5 v, 1 mp, 2 kds

Mom. 5 (ny all-europeisk samarbetsstruktur)
1. utskottet
2. res. 2 (v, mp)
Votering:
280 för utskottet
36 för res. 2
33 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 148 s, 69 m, 24 c, 26 fp, 13 kds
För res. 2: 18 v, 18 mp
Frånvarande: 13 s, 11 m, 3 c, 4 v, 2 kds

Mom. 6 (utrikes- och säkerhetspolitik)
1. utskottet
2. res. 3 (v, mp)
Votering:
278 för utskottet
36 för res. 3
1 avstod
34 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 146 s, 69 m, 24 c, 26 fp, 13 kds
För res. 3: 18 v, 18 mp
Avstod: 1 s
Frånvarande: 14 s, 11 m, 3 c, 4 v, 2 kds

Mom. 8 (svenska ekonomisk-politiska mål)
1. utskottet
2. res. 4 (v, mp)
Votering:
277 för utskottet
36 för res. 4
36 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 146 s, 68 m, 24 c, 26 fp, 13 kds
För res. 4: 18 v, 18 mp

Frånvarande: 15 s, 12 m, 3 c, 4 v, 2 kds
Marianne Jönsson (s) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats vara frånvarande.

Mom. 10 (formerna för beslut på miljöområdet)
1. utskottet
2. res. 5 (mp)
Votering:
298 för utskottet
17 för res. 5
34 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 148 s, 69 m, 24 c, 26 fp, 18 v, 13 kds
För res. 5: 17 mp
Frånvarande: 13 s, 11 m, 3 c, 4 v, 1 mp, 2 kds

Mom. 11 (internationell miljödomstol)
1. utskottet
2. res. 6 (v, mp)
Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 18 (skydd av kulturföremål)
1. utskottet
2. res. 7 (v, mp)
Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 19 (TV-direktivet)
1. utskottet
2. res. 8 (v, mp)
Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 21 (miljögarantin)
1. utskottet
2. res. 9 (v, mp)
Votering:
279 för utskottet
36 för res. 9
34 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 148 s, 68 m, 24 c, 26 fp, 13 kds
För res. 9: 18 v, 18 mp
Frånvarande: 13 s, 12 m, 3 c, 4 v, 2 kds

Mom. 22 (livsmedelspolitik)
1. utskottet
2. res. 10 (m, c, fp, kds)

Votering:
169 för utskottet
130 för res. 10
16 avstod
34 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 147 s, 2 m, 18 v, 2 mp
För res. 10: 1 s, 66 m, 24 c, 26 fp, 13 kds
Avstod: 16 mp
Frånvarande: 13 s, 12 m, 3 c, 4 v, 2 kds
Björn Kaaling (s) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.
Stig Bertilsson (m) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 23 (arealbidrag)
1. utskottet
2. res. 11 (m, c, fp, kds)
3. res. 12 (mp)
Förberedande votering:
131 för res. 11
18 för res. 12
166 avstod
34 frånvarande
Kammaren biträdde res. 11.
Huvudvotering:
165 för utskottet
131 för res. 11
19 avstod
34 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 147 s, 18 v
För res. 11: 68 m, 24 c, 26 fp, 13 kds
Avstod: 1 s, 18 mp
Frånvarande: 13 s, 12 m, 3 c, 4 v, 2 kds

Mom. 25 (kompensation till stärkelseindustrin)
1. utskottet
2. res. 13 (m, c, fp, v, kds)
Votering:
161 för utskottet
147 för res. 13
2 avstod
39 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 145 s, 16 mp

För res. 13: 68 m, 24 c, 25 fp, 17 v, 13 kds
Avstod: 1 s, 1 mp
Frånvarande: 15 s, 12 m, 3 c, 1 fp, 5 v, 1 mp, 2 kds

Mom. 26 (restitution av avgifter)
1. utskottet
2. res. 14 (m, c, fp, kds)
Votering:
184 för utskottet
131 för res. 14
34 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 148 s, 18 v, 18 mp
För res. 14: 68 m, 24 c, 26 fp, 13 kds
Frånvarande: 13 s, 12 m, 3 c, 4 v, 2 kds

Mom. 29 (mjölkkvoter)
Proposition ställdes först beträffande utskottets hemställan och därefter ifråga om motiveringen.
Hemställan:
1. utskottet
2. res. 15 (m, c, fp, kds)
Votering:
168 för utskottet
147 för res. 15
34 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 148 s, 18 v, 2 mp
För res. 15: 69 m, 24 c, 26 fp, 15 mp, 13 kds
Frånvarande: 13 s, 11 m, 3 c, 4 v, 1 mp, 2 kds
Motiveringen:
Godkännande av
1. utskottets motivering
2. motiveringen i res. 16 (mp)
Votering:
195 för utskottet
19 för res. 16
101 avstod
34 frånvarande
Kammaren godkände utskottets motivering.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 148 s, 17 m, 4 c, 8 fp, 17 v, 1 kds
För res. 16: 18 mp, 1 kds
Avstod: 51 m, 20 c, 18 fp, 1 v, 11 kds
Frånvarande: 13 s, 12 m, 3 c, 4 v, 2 kds
Michael Stjernström (kds) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 34 (krigsmaterielexport)
1. utskottet
2. res. 17 (v)
3. res. 18 (mp)
Förberedande votering:
23 för res. 17
18 för res. 18
274 avstod
34 frånvarande
Kammaren biträdde res. 17.
Huvudvotering:
278 för utskottet
36 för res. 17
35 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 147 s, 68 m, 24 c, 26 fp, 13 kds
För res. 17: 18 v, 18 mp
Frånvarande: 14 s, 12 m, 3 c, 4 v, 2 kds

Mom. 39 (offentlighet och utrikessekretess)
1. utskottet
2. res. 19 (v, mp)
Votering:
279 för utskottet
36 för res. 19
34 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 148 s, 68 m, 24 c, 26 fp, 13 kds
För res. 19: 18 v, 18 mp
Frånvarande: 13 s, 12 m, 3 c, 4 v, 2 kds

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU17 Lag med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen
Mom. 1 (överlåtelse av beslutsbefogenheter)
1. utskottet
2. res. (v, mp)
Votering:
278 för utskottet
36 för res.
35 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 148 s, 68 m, 24 c, 25 fp, 13 kds
För res.: 18 v, 18 mp

Frånvarande: 13 s, 12 m, 3 c, 1 fp, 4 v, 2 kds

Mom. 2–5
Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU22 Samverkan mellan riksdag och regering med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen
Mom. 1–3 och 10
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Mom. 4 (samverkan mellan riksdag och regering)
1. utskottet
2. res. 1 (v)
3. res. 2 (mp)
Här föreslogs ändringar i huvudbestämmelser i riksdagsordningen. Ändringarna önskades bli genomförda med *ett enda beslut.* För bifall krävdes att *minst tre fjärdedelar* av de röstande och *mer än hälften* av riksdagens ledamöter förenade sig om beslutet.

Eftersom både utskottets hemställan och reservationerna krävde *kvalificerad majoritet* för bifall kunde dessa yrkanden inte ställas mot varandra i en avgörande omröstning. I ett särskilt beslut bestämdes vilket av yrkandena som skulle stå kvar till ett slutligt avgörande. Beträffande sistnämnda yrkande ställdes därefter propositioner på *bifall* och *avslag.*

Förberedande votering:
18 för res. 1
18 för res. 2
280 avstod
33 frånvarande
Förste vice talmannen konstaterade att lika röstetal uppkommit. Utgången skulle avgöras genom lottning.
Förste vice talmannen anmodade *Carl Bildt* (m) och *Per Gahrton* (mp) att fungera som kontrollanter vid lottningen samt *Carl-Johan Wilson* (fp) att förrätta lottdragningen.
Den upptagna röstsedeln visade ett *nej* och kammaren hade således antagit res. 2.

Utväljande av yrkande för slutligt ställningstagande:
281 för utskottet
36 för res. 2
32 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna
För utskottet: 148 s, 69 m, 25 c, 26 fp, 13 kds
För res. 2: 18 v, 18 mp
Frånvarande: 13 s, 11 m, 2 c, 4 v, 2 kds

Slutligt ställningstagande:
291 för bifall
20 för avslag
4 avstod
34 frånvarande
Förste vice talmannen konstaterade att minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter hade röstat ja och kammaren hade således bifallit utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För bifall:	148 s, 69 m, 25 c, 26 fp, 9 v, 1 mp, 13 kds
För avslag:	5 v, 15 mp
Avstod:	2 v, 2 mp
Frånvarande:	13 s, 11 m, 2 c, 6 v, 2 kds

Mom. 6 (EU-nämndens kompetens i förhållande till utrikesnämnden och utskotten)
1. utskottet
2. res. 3 (c)
3. res. 4 (mp)
Förberedande votering:
28 för res. 3
18 för res. 4
271 avstod
32 frånvarande
Kammaren biträdde res. 3.
Huvudvotering:
Kammaren biföll utskottets hemställan genom uppresning.

Mom. 7 (samverkan mellan EU-nämnden och utskotten)
1. utskottet
2. res. 5 (mp)
Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 9 (statlig myndighets upplysningar till EU-nämnden)
1. utskottet
2. res. 6 (mp)
Även här föreslogs ändring i huvudbestämmelse i riksdagsordningen genom *ett beslut*. Det krävdes därför *kvalificerad majoritet*. I likhet med tidigare valdes först ut ett yrkande för slutligt ställningstagande. Därefter fattades beslut genom omröstning med omedelbar rösträkning.

Utväljande av yrkande för slutligt ställningstagande:
Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Slutligt ställningstagande:
300 för bifall
17 för avslag
32 frånvarande
Förste vice talmannen konstaterade att minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter hade röstat ja och kammaren hade således bifallit utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 148 s, 69 m, 25 c, 26 fp, 18 v, 1 mp, 13 kds
För res. 6: 17 mp
Frånvarande: 13 s, 11 m, 2 c, 4 v, 2 kds

Mom. 11 (EU-nämndens sammansättning)
8 kap. 14 § riksdagsordningen
1. utskottet i motsvarande del
2. res. 7 (v, mp) i motsvarande del
Även här föreslogs ändring i huvudbestämmelsen i riksdagsordningen genom *ett* beslut. *Kvalificerad majoritet* krävdes. I likhet med tidigare skulle först väljas ut ett yrkande för slutligt ställningstagande. Därefter fattades beslut genom omröstning med omedelbar rösträkning.

Utväljande av yrkande för slutligt ställningstagande:
Kammaren biföll utskottets hemställan genom uppresning.

Slutligt ställningstagande:
292 för bifall
14 för avslag
11 avstod
32 frånvarande
Partivis fördelning av rösterna:
För bifall: 148 s, 69 m, 25 c, 26 fp, 11 v, 13 kds
För avslag: 6 v, 8 mp
Avstod: 1 v, 10 mp
Frånvarande: 13 s, 11 m, 2 c, 4 v, 2 kds
Förste vice talmannen konstaterade att minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter hade röstat ja och kammaren hade således bifallit utskottets hemställan.

Tilläggsbestämmelsen 8.14.1
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Mom. 13 (tystnadsplikt i EU-nämnden)
8 kap. 18 § riksdagsordningen
1. utskottet hemställan i motsvarande del
2. res. 8 i motsvarande del (mp)
Även här förslogs ändring i huvudbestämmelsen i riksdagsordningen genom *ett* beslut. *Kvalificerad majoritet* krävdes. I likhet med tidigare skulle först väljas ett yrkande för slutligt ställningstagande. Därefter fattades beslut genom omröstning med omedelbar rösträkning.

Utväljande av yrkande för slutligt ställningstagande:
298 för utskottet
18 för res. 8
1 avstod
32 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan i motsvarande del.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 148 s, 69 m, 25 c, 26 fp, 17 v, 13 kds
För res. 8: 18 mp
Avstod: 1 v
Frånvarande: 13 s, 11 m, 2 c, 4 v, 2 kds

Slutligt ställningstagande:
298 för bifall
18 för avslag
33 frånvarande
Partivis fördelning av rösterna:
För bifall: 148 s, 69 m, 25 c, 26 fp, 17 v, 13 kds
För avslag: 18 mp
Frånvarande: 13 s, 11 m, 2 c, 5 v, 2 kds
Förste vice talmannen konstaterade att minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter hade röstat ja och sålunda bifallit utskottets hemställan.

Sekretesslagen
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Mom. 15 (stenografiska uppteckningar i EU-nämnden)
1. utskottet
2. res. 9 (m)
3. res. 10 (mp)
I utskottets hemställan och hemställan i res. 10 föreslogs bifall till motioner med yrkande om ändring av huvudbestämmelser i riksdagsordningen. I res. 9 hemställdes att riksdagen avslog motionerna.

Hemställan i res. 9 togs först upp till avgörande och därefter övriga yrkanden.
1. avslag för res. 9
2. bifall för res. 9
Votering:
248 för avslag
68 för bifall
33 frånvarande
Kammaren avslog res. 9.
Partivis fördelning av rösterna:
För avslag: 148 s, 1 m, 25 c, 26 fp, 18 v, 18 mp, 12 kds
För bifall: 67 m, 1 kds
Frånvarande: 13 s, 12 m, 2 c, 4 v, 2 kds

I utskottets hemställan och hemställan i res. 10 föreslogs ändring i huvudbestämmelse i riksdagsordningen genom *ett* beslut. Det krävdes *kvalificerad majoritet.* I likhet med tidigare skulle först väljas ett yrkande för slutligt ställningstagande. Därefter fattades beslut genom omröstning med omedelbar rösträkning.

1. utskottets hemställan
2. res. 10 (mp)

Utväljande av yrkande för slutligt ställningstagande:
299 för utskottet
18 för res. 10
32 frånvarande
Kammaren hade antagit utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 148 s, 69 m, 25 c, 26 fp, 18 v, 13 kds
För res. 10: 18 mp
Frånvarande: 13 s, 11 m, 2 c, 4 v, 2 kds

Slutligt ställningstagande:
313 för bifall
2 för avslag
34 frånvarande
Förste vice talmannen konstaterade att tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter hade röstat ja och sålunda bifallit utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För bifall: 148 s, 66 m, 25 c, 25 fp, 18 v, 18 mp, 13 kds
För avslag: 2 m
Frånvarande: 13 s, 12 m, 2 c, 1 fp, 4 v, 2 kds

Mom. 5, 8 och 12 såvitt avser 8 kap. 17 § riksdagsordningen, samt *mom. 14 och 16*
I dessa moment föreslogs ändringar i huvudbestämmelser i riksdagsordningen. Av förslagen framgick att ändringarna önskades genomförda med *ett enda beslut.* För bifall krävdes att *minst tre fjärdedelar* av de röstande och *mer än hälften* av riksdagens ledamöter förenade sig om beslutet.

Votering:
315 röster för bifall
34 frånvarande
Förste vice talmannen konstaterade att minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter hade röstat ja och således bifallit utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För bifall: 148 s, 69 m, 24 c, 25 fp, 18 v, 18 mp,13 kds
Frånvarande: 13 s, 11 m, 3 c, 1 fp, 4 v, 2 kds

Mom. 12 (tilläggsbestämmelserna 8.17.1 och 8.17.2)
Kammaren biföll utskottets hemställan.

FiU5 Budgeteffekter av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen m.m. (prop. 1994/95:40)
Mom. 1–9
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Mom. 10 (finansieringsprinciper m.m. för betalning av EU-avgiften)
1. utskottet
2. res. (m, c, fp, kds)
Votering:
184 för utskottet
130 för res.
35 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 148 s, 18 v, 18 mp
För res.: 69 m, 23 c, 25 fp, 13 kds
Frånvarande: 13 s, 11 m, 4 c, 1 fp, 4 v, 2 kds

KU15 Kyrkliga frågor
Mom. 2 (förslag till lydelse av övergångsbestämmelser punkt 4)
1. utskottet
2. res. 1 (c)
Votering:
290 för utskottet
24 för res. 1
35 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 148 s, 69 m, 25 fp, 18 v, 18 mp, 12 kds
För res. 1: 23 c, 1 kds
Frånvarande: 13 s, 11 m, 4 c, 1 fp, 4 v, 2 kds

Mom. 8 (den kyrkokommunala kompetensen)
1. utskottet
2. res. 2 (c)
Votering:
289 för utskottet
24 för res. 2
1 avstod
35 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 148 s, 69 m, 24 fp, 17 v, 18 mp, 13 kds
För res. 2: 23 c, 1 fp
Avstod: 1 v
Frånvarande: 13 s, 11 m, 4 c, 1 fp, 4 v, 2 kds

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU21 Följdlagstiftning till förlängningen av valperioden och riksmötet
Kammaren biföll utskottets hemställan.

FiU2 Riksdagens revisorers verksamhet under budgetåret 1993/94 (redog. 1994/95:RR1)
Kammaren biföll utskottets hemställan.

FiU3 Riksbankens och Finansinspektionens beredskapsansvar (prop. 1994/95:47)
Kammaren biföll utskottets hemställan.

FiU4 Ett Sverigehus i S:t Petersburg (prop. 1994/95:78)
Kammaren biföll utskottets hemställan.

LU5 Oskäliga avtalsvillkor m.m.
Kammaren biföll utskottets hemställan.

FöU1 Totalförsvarsplikt
Mom. 6 (amnesti för totalvägrare)
1. utskottet
2. res. (mp)
Votering:
271 för utskottet
39 för res.
4 avstod
35 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet:	145 s, 69 m, 22 c, 24 fp, 11 kds
För res.:	1 c, 18 v, 18 mp, 2 kds
Avstod:	3 s, 1 fp
Frånvarande:	13 s, 11 m, 4 c, 1 fp, 4 v, 2 kds

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

FöU2 Lag om civilt försvar
Mom. 1 (ersättningsskyldighet för staten)
1. utskottet
2. res. 1 (c, kds)
Votering:
276 för utskottet
37 för res. 1
1 avstod
35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 148 s, 69 m, 24 fp, 17 v, 18 mp
För res. 1: 23 c, 1 fp, 13 kds
Avstod: 1 v
Frånvarande: 13 s, 11 m, 4 c, 1 fp, 4 v, 2 kds

Mom. 2 (krav på svenskt medborgarskap m.m.)
1. utskottet
2. res. 2 (mp)
Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 3–8
Kammaren biföll utskottets hemställan.

SfU6 Förändringar i finansieringen av det allmänna pensionssystemet
Mom. 1 (allmänna egenavgifter)
1. utskottet
2. res. 1 (v, mp)
Votering:
276 för utskottet
36 för res. 1
37 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 147 s, 68 m, 23 c, 25 fp, 13 kds
För res. 1: 18 v, 18 mp
Frånvarande: 14 s, 12 m, 4 c, 1 fp, 4 v, 2 kds

Mom. 2 (avsättning till premiereservsystem)
1. utskottet
2. res. 2 (v)
Votering:
278 för utskottet
28 för res. 2
6 avstod
37 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 147 s, 68 m, 23 c, 25 fp, 2 mp, 13 kds
För res. 2: 18 v, 10 mp
Avstod: 6 mp
Frånvarande: 14 s, 12 m, 4 c, 1 fp, 4 v, 2 kds

Mom. 3
Kammaren biföll utskottets hemställan.

SfU9 Vissa studiestödsfrågor
Mom. 1 (upphävande av vissa tidigare beslut av riksdagen på studiestödsområdet)
1. utskottet
2. res. (m, c, fp, kds)
Votering:
168 för utskottet
126 för res.
18 avstod
37 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 147 s, 1 c, 2 fp, 17 v, 1 mp
För res.: 68 m, 22 c, 23 fp, 13 kds
Avstod: 1 v, 17 mp
Frånvarande: 14 s, 12 m, 4 c, 1 fp, 4 v, 2 kds

Mom. 2
Kammaren biföll utskottets hemställan.

UbU4 Finska språkets ställning i Sverige
Mom. 3 (fristående finskspråkiga skolor)
1. utskottet
2. res. 1 (m, c, fp, kds)
Votering:
182 för utskottet
131 för res. 1
1 avstod
35 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 148 s, 1 m, 16 v, 17 mp
För res. 1: 68 m, 23 c, 25 fp, 2 v, 13 kds
Avstod: 1 mp
Frånvarande: 13 s, 11 m, 4 c, 1 fp, 4 v, 2 kds

Mom. 4 (tvåspråkig undervisning i grundskolan för finskspråkiga elever)
1. utskottet
2. res. 2 (kds)
Votering:
301 för utskottet
13 för res. 2
1 avstod
34 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 148 s, 69 m, 24 c, 25 fp, 17 v, 18 mp
För res. 2: 13 kds

Avstod: 1 v
Frånvarande: 13 s, 11 m, 3 c, 1 fp, 4 v, 2 kds

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

TU3 Tillsyn av spårbunden trafik
Kammaren biföll utskottets hemställan.

JoU9 Frivillig miljöstyrning och miljörevision
Kammaren biföll utskottets hemställan.

NU6 Ändring i lagen om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, m.m.
Kammaren biföll utskottets hemställan.

NU7 Införande i EES-avtalet av direktiv om insättningsgaranti
Kammaren biföll utskottets hemställan.

NU11 Ändringar i lagstiftningen för värdepappersfonder
Kammaren biföll utskottets hemställan.

BoU7 Förlängd försöksverksamhet med kooperativ hyresrätt m.m.
Kammaren biföll utskottets hemställan.

BoU8 Ändrat ikraftträdande av ändringar i plan- och bygglagen, m.m.
Mom. 1 (ändrat ikraftträdande m.m. i vad avser PBL m.fl. lagar)
1. utskottet
2. res. 1 (c)
Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 2
Kammaren biföll utskottets hemställan.

BoU9 Rätt för ett dotterbolag till SBAB att fatta vissa myndighetsbeslut
Kammaren biföll utskottets hemställan.

JoU6 Ändringar av bilagorna I och II till avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES-avtalet)
Kammaren biföll utskottets hemställan.

JoU10 Lag om åtgärder beträffande djur och växter som tillhör skyddade arter, m.m.
Kammaren biföll utskottets hemställan.

SkU6 Nya lagar om skatt på alkohol och tobak, m.m.
1. utskottet

2. utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till res. (m)
Votering:
244 för utskottet
68 för res.
37 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 146 s, 1 m, 23 c, 25 fp, 18 v, 18 mp, 13 kds
För res.: 68 m
Frånvarande: 15 s, 11 m, 4 c, 1 fp, 4 v, 2 kds

SkU8 Tullagstiftningen vid ett EU-medlemskap
Mom. 1 (tulltillägg)
1. utskottet
2. res. 1 i motsvarande del (m, c, fp)
Votering:
198 för utskottet
115 för res. 1
36 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 147 s, 2 fp, 18 v, 18 mp, 13 kds
För res. 1: 69 m, 23 c, 23 fp
Frånvarande: 14 s, 11 m, 4 c, 1 fp, 4 v, 2 kds
Hadar Cars (fp) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

JuU7 Immunitet och privilegier
Kammaren biföll utskottets hemställan.

TU7 Övergång från EES till EU på transportområdet
Kammaren biföll utskottets hemställan.

KrU6 Återlämnande av kulturföremål
Kammaren biföll utskottets hemställan.

8 § Justitieombudsmännens redovisning av sin verksamhet till 1994/95 år riksmöte m.m.

Föredrogs
Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU19
Justitieombudsmännens redovisning av sin verksamhet till 1994/95 år riksmöte m.m. (redog. 1994/95:JO1)

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Kammaren biföll utskottets hemställan.

9 § Riksdagens val av företrädare för Sverige i Europaparlamentet m.m.

Föredrogs
Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU23
Riksdagens val av företrädare för Sverige i Europaparlamentet m.m.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Vårdnadsbidraget. Garantidagarna. Enskild barnomsorg.

10 § Vårdnadsbidraget. Garantidagarna. Enskild barnomsorg.

Föredrogs
Socialutskottets betänkande 1994/95:SoU8
Vårdnadsbidraget. Garantidagarna. Enskild Barnomsorg. (prop. 1994/95:61)

Anf. 1 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Jag ber inledningsvis att få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 3, 5 och 6 i socialutskottets betänkande 1994/95:SoU8. Därmed yrkar jag avslag på propositionen.

Herr talman! Det finns även i politiken mörka och ljusa dagar. Onsdagen den 18 maj var en ljus dag. Det var en vårdag. Vi gick mot sommaren. Den dagen fattade vi i kammaren beslut om vårdnadsbidraget.

Jag är övertygad om att fåglarna sjöng speciellt vackert den dagen för många barnfamiljer och föräldrar, och blommorna doftade litet extra, eftersom detta var ett beslut som många hade väntat på.

Torsdagen den 15 december infaller under det kalla vintermörkrets tid. Det är nu majoriteten i utskottet föreslår att vi skall avskaffa vårdnadsbidraget och därmed följande följdlagstiftningar. Nu är det mörker ute i naturen. Fåglarnas sång har utbytts mot kajornas skrin i de kala trädtopparna. Men det är egentligen inte bara i naturen som det är mörkt utan även i det politiska livet, med tanke på de förslag som ligger i utskottets betänkande.

Det är en märklig ambition som regeringen Carlsson har när det gäller synen på framtiden. Jag skall läsa ett kort citat ur propositionen: "Förslaget medför att vissa andra lagar ändras tillbaka till den lydelse de hade innan vårdnadsbidraget infördes den 1 juli 1994." Man blickar tillbaka till 1991 och tror att vi då levde på lycksalighetens ö. Nu backar man in i framtiden. Det finns inte mycket till framtidsoptimism och visioner i den socialdemokratiska familjepolitiken.

Herr talman! Jag har hälsningar till statsrådet Anna Hedborg från två unga mammor. Den ena heter Madelén Brandin och är från Burseryd. Hon har två små grabbar som är två år gamla. De heter Mats och Marck. Den andra mamman heter Lena Roos och är från Katrineholm. Hon har tre barn och väntar sitt fjärde. Bl.a. dessa båda var glada den 18 maj. Nu upplever de sin situation deprimerande. De räknade med att kunna fortsätta att utnyttja vårdnadsbidraget. De räknade med att den förändringen i familjepolitiken som innebar en uppvärdering av familjen också skulle fullföljas efter septembervalet i år.

När jag så sent som i går talade med Lena i telefonen var det sista hon sade: Nu känns det som ett slag i ansiktet.

Vad har statsrådet för hälsning till henne som jag skulle vara beredd att förmedla?

En annan ung kvinna som vi har mött i debatten i massmedia är Ann Friberg, f.d. aktiv socialdemokrat. Även om ni har läst hennes artiklar finns det anledning att återge en del av hennes klokskap. Hon skriver: "Jag är ung, kvinna och mamma till två pojkar 7 och 3 år gamla. Vi har fattat beslutet att jag tar hand om dem själv i hemmet i stället för att köpa tjänster av barnomsorgen, för detta passar oss bäst. När jag försöker få svar på varför jag inte har något berättigande i det socialdemokratiska systemet får jag både underliga och beklämmande svar.

Jag fick tyvärr bekräftat avsaknaden av mitt värde vid kontakt med Laila Edholm, biträdande statssekreterare åt Mona Sahlin, av henne fick jag reda på att jag behövde inte känna indignation över att kommunal barnomsorg skattesubventioneras eftersom jag inte bidrager dit då jag inte förvärvsarbetar och därmed heller inte betalar skatt." Detta tankesätt stämmer väl överens med vad socialdemokratiska kvinnoförbundets ordförande sade i anslutning till beslutet i maj månad, också då i samspråk med en ung mamma. Hon sade ungefär så här: Ni får gärna stanna hemma, men ni skall inte tro att vi betalar.

Så långt sträcker sig den socialdemokratiska solidariteten! Jag skulle snarare vilja betrakta den, herr talman, som en ynkedom.

Så till vissa saker i propositionen. Propositionen är tunn och osaklig, men den kunde vara ännu tunnare. Egentligen hade det räckt om det stått: Nuvarande ordning strider emot socialismens ideologi, och därför skall den avskaffas.

Nu är man inte så kortfattad, utan man försöker motivera vad det står.

Man skall avskaffa vårdnadsbidraget, till att börja med därför att det skall bidra till att sanera statens finanser och minska arbetslösheten.

Det är ett märkligt resonemang, i och för sig gångbart i dessa tider. Men hur är då kostnadsrelationerna? 2 000 kr i månaden för ett vårdnadsbidrag skall ställas mot 70 000 kr för en dagisplats.

Alldeles uppenbart finns det givna samband. Vi har läst det så sent som i dagarna. Jag vill bara referera vad som stod i Östgöta Correspondenten i lördags om situationen i Linköping. Där uttalar sig en ansvarig för barnomsorgen så här: "Jag är förvånad över att situationen har förändrats så snabbt. Sannolikt beror detta på att vårdnadsbidraget försvinner, men jag tror också att konjunkturen är på väg att vända och fler Linköpingsbor har fått jobb."

I Dagen i går fortsätter man analysen från Linköping och säger så här: Det har rasat i väg. Vi vet inte hur vi skall handskas med detta. Mycket talar för att slopandet av vårdnadsbidraget har haft större inverkan än vi trodde. Detta följer nämligen inte några vanliga mönster.

Ifrån Växjö lyder budskapet: I Växjö ser man vårdnadsbidraget som en delförklaring till att så få barn stått i kö till daghemmen tidigare. Men nu kärvar det till sig när föräldrarna inser att bidragen dras in. Helt klart beror mer än halva kön på att föräldrarna avstått från dagisplats och tagit fullt vårdnadsbidrag.

Herr talman! Vad tyder detta på? Givetvis på att kostnadsaspekten haft stor betydelse i sammanhanget, och att Socialdemokraternas syn i propositionen inte håller.

När det gäller jämställdheten är det samma sak. Här för man ett märkligt resonemang. Unga kvinnor som väljer ena vägen är inte för jämställdhet. Bara de kvinnor som väljer den socialdemokratiska vägen är för jämställdhet.

Jag skulle vilja fråga statsrådet: Vad är det för jämställdhetssyn? Det är en nedvärderande syn på jämställdheten. Det är en nedvärderande syn på dem som har en annan uppfattning än som råder i socialdemokratiska kanslihus och departement.

Det står i propositionen att vårdnadsbidraget gynnar högavlönade. Var finns statistiken på det? Har statsrådet statistik som visar att det är de högavlönade som utnyttjar vårdnadsbidraget och gynnas av det? All hittills känd statistik tyder på motsatsen: att det är LO-kollektivet som ser positivast på vårdnadsbidraget. Står det i propositionen måste det finnas saklig grund. Den sakliga grunden är inte redovisad. Jag efterlyser den.

Rättvisa, säger man, skall skapas genom att slopa vårdnadsbidraget. Det är ju precis tvärtom! Genom vårdnadsbidraget har de föräldrar som hitintills inte har fått något stöd i alla fall fått ett litet stöd för sin ökade valfrihet och för sitt sätt att prioritera barnomsorgen. Nu tar ni bort detta och påstår att det är rättvisa! Fullständigt obegriplig syn på rättvisebegreppet, kammarens ledamöter!

I barnomsorgslagen – den som skulle träda i kraft vid årsskiftet – var det klart inskrivet att alternativ barnomsorg fick laglig rätt att existera, och att kommunerna var skyldiga att bidra till denna. Nu slopar man detta, och med mycket märkliga motveringar, herr talman. Jag skall åter citera några rader ur propositionen:

"Kommunerna måste därför själva, genom sin bidragsgivning, få avgöra i vilken mån det är lämpligt med kompletterande alternativa driftsformer inom barnomsorgen. Idag finns ca 10 % av barnomsorgsverksamheten i enskilda verksamhetsformer. Den vanligaste formen av dessa är föräldrakooperativen. Att kommunerna inte längre skulle ha möjlighet att avgöra huruvida ett verkligt behov av ytterligare barnomsorgsplatser föreligger i olika bostadsområden, utan endast bli betalningsskyldiga för enskilda verksamheter innebär ett resursslöseri och omöjliggör för kommunerna att bevaka kostnadsutvecklingen."

Fru statsråd! Var finns föräldrarna i det här resonemanget? Det är väl ändå så att barnomsorgen inte är till för kommunerna, utan den är till för föräldrarna, för deras önskemål, för deras trygghet och för att barnen skall ha det bra när föräldrarna arbetar.

Ingen tvingar in ett barn i alternativ barnomsorg. Man väljer det av fri vilja. Varför vill ni ta ifrån föräldrarna denna fria vilja?

Men ni är generösa också. En får säga som bohuslänningen: En får tacke. Det står så här: "Om en kommun i sådant fall beslutar att inget bidrag skall utgå till verksamheten är det dock skäligt att det enskilda dag- eller fritidshemmet trots detta ges kompensation av kommunen för nödvändiga kostnader för verksamhetens avveckling."

Man vet inte om man skall skratta eller gråta, herr talman. Man får stöd för verksamhetens avveckling! Men hur är det med de barn som finns i denna verksamhet? Hur är det med de föräldrar som känner trygghet i att ha sina barn i denna verksamhet? Det nämner man över huvud taget inte.

Cynisk familjepolitik, cynisk barnomsorgspolitik, det är vad som präglar den socialdemokratiska nya stilen på det här området.

Herr talman! Jag citerar:

"Konventionsstaterna skall respektera det ansvar och de rättigheter och skyldigheter som tillkommer föräldrar eller, där så är tillämpligt, medlemmar av den utvidgade familjen eller gemenskapen - - -."

Jag läser ur FN:s barnkonvention, artikel 5. Där nämns inte kommunerna. Det måste vara en knepig organisation, FN, som inte nämner kommunerna, utan som nämner familjerna! I den världsvida rörelsen är det familjen som ställs i centrum, inte kommunen. I det socialdemokratiska Sverige är det kommunen som ställs i centrum, inte familjen.

Jag menar, herr talman, att regeringen bryter mot FN:s barnkonvention när man nu så radikalt försämrar valfriheten för barnfamiljerna.

När man granskar argumenten i propositionen finner man att era argument faller som korthus, De har ingen substans.

Herr talman! I dag hör vi ett rop utifrån det svenska samhället: Återupprätta familjen! Vi hör det från tragedin på Stureplan, vi hör det från våldets reportrar, vi hör det från den sociala utslagningen, vi hör det från främlingskapet, vi hör det från bristen på fadersidentifikation. Vore det då inte rimligt att stötta familjen i detta sammanhang, familjen som kräver mångfald och valfrihet, som kräver att få skapa sin egen lilla värld?

Vårdnadsbidraget. Garantidagarna. Enskild barnomsorg.

Den socialdemokratiska regeringen går åt motsatt håll. Ni går praktiskt taget passgång mot strömmen, upp på en djupt eroderad 68-barrikad i den här frågan.

Tyvärr är det så, herr talman, att socialdemokraterna försöker ställa sig i den store krukmakarens ställe och utifrån sin egen drejskiva och sina egna modeller tvångsforma svenska familjer.

Ni kommer att misslyckas. Det värsta är alla de som drabbas av den familjepolitik ni driver. Även om ni har goda föresatser är jag rädd för att väldigt många kommer att drabbas. Barn kommer att drabbas socialt, problem kommer att skapas, därför att ni nu går tillbaka till 1991 års utgångsläge och backar in i framtiden.

Till sist, herr talman: Från Moderata samlingspartiets sida vill vi se familjepolitiken utifrån en helhetssyn. Man skall kunna leva på sin lön. Den borgerliga regeringens förslag med vårdnadsbidrag, avdragsrätt, tre års rätt för ledighet för barnomsorg, barnomsorgslagen och valfriheten, garantidagarna – alltihop detta är helheten. Om man rycker undan vissa viktiga delar då förvanskas helheten. Det är därför vi moderater i reservationer och i betänkandet, i de viktigaste delarna tillsammans med de andra borgerliga partierna, klart slår vakt om denna helhet.

Vi menar att familjen är grunden i samhället. Föräldrarna vet bäst. Därför skall vi underlätta föräldraskapet, vi skall underlätta för familjerna.

Det är i familjekretsen man känner trygghet och lycka. Det är där far och mor gläds när barnet föds, när man ser de första stegen som den lille tar, när man går på den första Luciafesten på dagis eller i skolan, när man är med på examen, när den unga mannen eller kvinnan, barnet, får det första arbetet. Den gemensamma nämnaren är föräldrarnas stolthet över barnen.

Samtidigt är vi så olika. Därför är det viktigt att ta vara på och respektera olikheten.

I familjen finns också beroendet och ansvaret. Det är det känslomässiga, ekonomiska och det nödvändiga beroendet, herr talman, för att familjen skall kunna hålla samman och fungera. Detta gäller inte minst i för familjen svåra tider.

Herr talman! Vi får aldrig det goda samhället om vi inte uppvärderar den lilla världen där familjen utgör den viktigaste beståndsdelen. Från moderat utgångspunkt är det vår förhoppning att det inte skall behöva dröja så länge förrän valfrihetsambitionen och rättvisan åter får ta plats i kanslihus och socialdepartement.

Herr talman! Med det anförda ber jag att än en gång få upprepa mitt yrkande från inledningen av mitt anförande.

I detta anförande instämde Birgitta Wichne, Sten Svensson, Liselotte Wågö, Ingvar Eriksson, Leif Carlson, Gustaf von Essen, Anna Åkerhielm och Margareta E Nordenvall (alla m).

Anf. 2 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Dagens debatt om vårdnadsbidraget, garantidagarna och enskild barnomsorg enligt socialutskottets betänkande nr 8 gäller

idéer om rättvisa och valfrihet. Idén om rättvisa gäller t.ex. om barn skall behandlas lika, om försörjningsbörda och skattebärkraft skall betyda något eller ej i samhällets sätt att hantera frågorna. Det behöver knappast sägas att detta gäller hur vi behandlar människor, små och stora, inte i första hand institutioner, system eller administration.

Herr talman! Låt mig först yrka bifall till de reservationer där Centerns representant finns med, nämligen nr 1, 2, 3, 4 och 6.

Centerns familjepolitik betyder mer av likabehandling av barn. Vårdnadsbidraget ger ju visst stöd även till den som inte utnyttjar samhällets stöd i form av t.ex. kommunal barnomsorg. Socialdemokraterna vill med denna jämförelse öka orättvisorna och avskaffa vårdnadsbidraget.

Centern anser att försörjningsbördan skall beaktas i familjepolitiken. Därför slår vi vakt om flerbarnstillägget och barnbidraget. Socialdemokraterna tycker tydligen tvärtom.

Centern anser att familjestödet skall ta hänsyn till inkomstsituationen och därmed skattebärkraft. Det beskattade vårdnadsbidraget är ett exempel på detta. Socialdemokraterna tycker uppenbarligen tvärtom.

Idén om valfrihet gäller om huruvida småbarnsföräldrar skall få ekonomiska förutsättningar för att bestämma mer själva eller inte. Centern anser att småbarnsföräldrar är bäst på att själva bestämma om sina barns vård och omsorg. Socialdemokraterna anser uppenbarligen att stat och kommun gör det bättre.

Socialdemokraterna anser dessutom att barn skall vara en lönsam affär, i varje fall första tiden. Därför skall den som har ett välbetalt jobb få tio gånger mer än den som inte har något jobb eller studerar. Det betyder att föräldrar som skaffar sig barn sent i livscykeln premieras, likaså fulltidsarbetande tvåförsörjarfamiljer. Så blir orättvisa och begränsad valfrihet särskilt tydlig.

Centern står för motsatsen till dessa idéer. Det har inget som helst att göra med om vi skulle nedvärdera den offentliga barnomsorgen. Tvärtom! Där gör många människor stora insatser. Nej, det handlar om principen, den ideologiska skillnaden.

Målet för Centerns familjepolitik är ett samhälle där föräldrarna tar sig tid att vara med sina barn så att de kan fullfölja sitt ansvar för barnens uppväxt och fostran. Det är för övrigt ett debattämne som är högaktuellt – som vi för övrigt kunde höra i det förra inlägget. För att kunna uppnå detta mål måste föräldrarna ges ett rimligt ekonomiskt stöd. För Centern är det självklart att alla barn skall få en lika andel av statens stöd. Där skall vårdnadsbidraget betraktas som ett steg på vägen, inte en ändhållplats.

Samhällets stöd till barnfamiljerna måste läggas om så att grundtryggheten ökar och så att rättvisa och valfrihet ökar. Inte heller vi i Centern har någon outtömlig källa att ösa nya ekonomiska resurser ur. Statens finanser måste saneras. Men det måste ske med ett skydd för dem med de minsta marginalerna och genom en omläggning i riktning mot ökad grundtrygghet.

Centern förordar i framtidsperspektivet en sammanslagning av de statliga familjestöden till ett system, ett beskattat barnkonto om ca

Vårdnadsbidraget. Garantidagarna. Enskild barnomsorg.

250 000 kr per barn. Vår familjepolitik ger totalt en besparing på ca 4,5 miljarder kronor i statsfinanserna, men med en betydligt högre fördelningspolitisk träffsäkerhet än de nu tilltänkta socialdemokratiska slagen mot barnfamiljerna.

Finessen med Centerns förslag till barnkonto är att det är beskattat och därmed ger förhållandevis mer åt den som från början har ganska litet. Det motsvarar dagens föräldraförsäkring, vårdnadsersättning och barnbidrag för åldersgruppen. Familjerna kan därmed själva bestämma hur de vill fördela resurserna och ledigheten efter den egna situationen. Vår tanke är att uttag skall ske med lägst 2 000 kr i månaden under de sex barnåren. Den del som överstiger detta lägstauttag disponeras fritt av föräldrarna. Det innebär att den familj som så önskar skulle kunna lyfta drygt 10 000 kr per månad under ett år. Tidpunkten bestämmer barnfamiljerna själva.

Herr talman! Hösten 1992 var vi några stycken som tvingades låsa in oss i Rosenbad för att hantera attackerna mot den svenska kronan. Det var efterbörden till Socialdemokraternas hantering av finansmarknaden under 80-talet och fram till hösten 1991. Nu vet vi att räkningen så här långt för de excesserna blev 60–70 miljarder kronor för staten och ungefär lika mycket för bankkunderna. Då skulle den dåvarande regeringen tvingas avstå från att genomföra vårdnadsbidraget. Det var ett socialdemokratiskt krav som snarare framställdes på ett ultimativt sätt. Så småningom, som vi minns, fick vi instämmanden från de mest brutala i Ny demokrati.

Det hela lyckades inte, som bekant. Men det ser onekligen ut som en socialdemokratisk linje när bankskatt ställs mot sänkt barnbidrag. Det ser i varje fall ut som en tanke från samma bisarra tankevärld.

Nåväl, nu har ju finansministern svurit sig fri. Han tycks ju fortfarande ha ett visst inflytande, även över familjepolitiken. Vi minns ju alla hans skarpa besparingsförslag – de fick plats på en halv A4-sida. Han förefaller numera ha skärpt sig. Barnfamiljerna behandlas som en privilegierad grupp, långt utöver vad väljarna fick veta innan de röstade fram en vänstermajoritet.

Det är här det s.k. öppna mandatet kommer väl till pass. Så här löd det i ursprunglig version: "Vi begär fullmakt av svenska folket att under valperioden vidta de ytterligare åtgärder som kan krävas för att rädda Sveriges ekonomi."

Samma tanke som 1992. Barnfamiljerna skall rädda Sveriges ekonomi, inte bankerna. Nu fick inte Socialdemokraterna egen majoritet. Det är onekligen en hake. Dessutom kan "krävas" anses vara en något rund formulering. Hur vet man det nu efter två tre månader i regeringsställning när man inte visste det den 19 augusti, datumet på valmanifestet? Schyman och kompani röstade för Carlssonregeringen utan föregående förhandling. Så där kanske den moraliska förpliktelsen upplevs som en politisk förpliktelse.

Majoriteten s-v som står bakom dagens betänkande ser ut som en början och inte ett slut. Vänstermajoritetens idéer är ju gemensamma – ökade orättvisor och begränsad valfrihet för barnfamiljerna. Samma andas barn är attacken på friskolorna och den integrerade skolbarnom-

sorgen. Hellre en ordentlig valfrihet för kommunerna än för barnfamiljerna!

Eftersom den socialdemokratiska tankesmedjan uppenbarligen har mer i beredskap för barnfamiljerna än nu föreliggande proposition, vore det intressant om regeringens ansvariga statsråd berättade detta för barnfamiljerna och riksdagen. Helheten är ju nästan alltid mer intressant än detaljerna.

De drygt 160 000 barnfamiljer som ansökt om och hittills fått vårdnadsbidrag är säkert intresserade av att få veta hur regeringen tänker ytterligare försvaga deras ekonomi.

"Vi vill att Sverige åter blir ett land med utrymme för både rättvisa och omtanke." Så står det i Socialdemokraternas valmanifest. Förklara gärna hur ert familjepolitiska förslag medverkar till detta. Det skulle säkert uppskattas av barnfamiljerna.

I detta anförande instämde Rigmor Ahlstedt, Ingrid Skeppstedt, Roland Larsson, Rune Backlund, Agne Hansson, Helena Nilsson, Kerstin Warnerbring, Rolf Kenneryd, Elving Andersson, Mona Berglund Nilsson, Marianne Andersson, Birgitta Carlsson, Marie Wilén och Karin Starrin (alla c).

Anf. 3 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Vi diskuterar i dag regeringens s.k. återställarproposition om vårdnadsbidraget, garantidagarna och enskild barnomsorg. Då vill jag först erinra om de utgångspunkter som Folkpartiet liberalerna haft då vi under förra mandatperioden fattade besluten om barnomsorgsgaranti, pappa/mamma-månad, vårdnadsbidrag och den nya jämställdhetslagstiftningen samt rätten till tjänstledighet i samband med att man föder barn.

Det främsta målet för Folkpartiet liberalernas familjepolitik är att alla barn skall få en bra start i livet. Familjepolitiken skall främja jämställdhet mellan män och kvinnor och ge förutsättningar för både män och kvinnor att förena förvärvsarbete och familj. Barnfamiljerna skall ha en stor frihet att själva forma sin vardag, t.ex. genom att kunna välja mellan olika former av barnomsorg.

Familjepolitiken skall innebära att stat och kommun underlättar för föräldrarna att ta ansvar för sina barn, inte att stat och kommun skall överta det. Den framlagda propositionen innebär ju att man går tillbaka till att lägga makten hos kommunen, inte hos den enskilde. Detta är ett allvarligt steg tillbaka när det gäller människors valfrihet. Och det kommer tyvärr fler propositioner med samma inriktning som skall behandlas här i kammaren.

Att utforma en familjepolitik som tillgodoser allas önskemål är svårt. De mål som vi vill uppnå är delvis motstridiga och de är dessutom många.

För oss liberaler är följande mål utgångspunkter för vår politik – jag tänker inte räkna upp alla, eftersom vi kommer att ha en lång debatt i dag.

Vi ser det som oerhört viktigt att föräldrarna delar på ansvaret för vården av barn, hem och familjens försörjning och att det ekonomiska stödet när barnen är små utformas så att även de som är etablerade på arbetsmarknaden – kvinnor såväl som män – har råd att stanna hemma något år och också har en trygghet att kunna komma tillbaka till sitt arbete. Det skall naturligtvis också finnas en förskola och en fritidsverksamhet för alla barn samt en fungerande deltidsförskola som alternativ.

Vi har också på vårt program att föräldrarna själva med hjälp av barnomsorgspeng skall kunna välja den barnomsorg – kommunal eller enskild – som passar dem bäst. Det är intressant att Centern nu har kommit in på en idé om barnkonto, som vi i Folkpartiet liberalerna också har haft. Men enligt vår uppläggning kostar det en hel del pengar. Vi har dock funnit att det i det budgetläge som Sverige har befunnit sig inte var möjligt att driva den idén just vid det tillfället. Men vi kan kanske utveckla denna idé vidare.

I vårt jämställdhetsprogram skriver vi om den jämställda familjen att jämställdhet är en positiv tillgång för familjen. Om båda föräldrarna aktivt kan engagera sig i barnens tillvaro får de både en manlig och en kvinnlig förebild som står dem nära samt en mer mångsidig uppfostran och stimulans och en bättre stadga i tillvaron. Att ett delat ansvar för hem och barn ger en högre livskvalitet finns det också undersökningar som visar. Det finns många medelålders män som i dag beklagar att de inte kunde ägna mer tid åt sina barn när de var små.

En tvåförsörjarfamilj är inte heller lika sårbar som en enförsörjarfamilj i händelse av sjukdom, dödsfall eller skilsmässa. En kvinna med god ekonomisk försörjning kan således ge barnen en bättre materiell levnadsstandard i de fall som fadern försvinner ur bilden än om hon skulle sakna en egen utkomstmöjlighet. Även om dagens pappor tar större praktisk del i arbetet med familjen än tidigare generationers pappor är det ändå långt kvar till full jämställdhet generellt sett. Det var därför som beslutet om pappa/mamma-månad under förra mandatperioden var så viktigt.

Vår familjepolitik vägleds därför av principerna att båda föräldrarna måste ha en reell möjlighet att kombinera förvärvsarbete och föräldraskap. Det måste finnas en barnomsorg att tillgå i eller utanför hemmet för de föräldrar som vill förvärvsarbeta. Föräldrarna skall kunna välja den barnomsorgsform som de finner bäst för sitt barn. Det var därför som det var så viktigt med genomförandet av barnomsorgsgarantin och upphävandet av lex Pysslingen. Att det var viktigt med barnomsorgsgarantin kan vi nu se. En del kommuner har tyvärr svårt att leva upp till garantin. Men tänk om den inte funnits! Då misstänker jag att barnomsorgen hade halkat ner på prioriteringslistan. Dagens småbarnsföräldrar hade då varit ännu sämre ställda än vad en del är i dag.

Vi tycker också att det är viktigt att trygghetssystemen är så utformade att det är ekonomiskt för småbarnsföräldrar att kunna förkorta sin arbetstid eller inte arbeta alls. Samtidigt måste förvärvsarbete alltid löna sig. Därför är det väldigt tillfredsställande att principerna för det nya pensionssystemet, som riksdagen har fattat beslut om, är så utfor-

made att det alltid lönar sig att ha förvärvsarbetat. Rätten till tre års tjänstledighet blir en annan del i detta trygghetssystem, även om det skall erkännas att det har varit en kontroversiell fråga inom mitt eget parti. Vad en treårig tjänstledighet medför för en arbetsgivares beredvillighet att anställa unga personer är något som vi anser borde följas upp. Men vi tycker inte om att man inte ens prövar det hela.

Barnomsorgsgarantin, pappa/mamma-månaden, vårdnadsbidraget liksom rätten till tjänstledighet under tre år infördes alltså under förra mandatperioden av de fyra regeringspartierna. Alla kanske inte prioriterade alla delar i paketet lika högt, men vi var överens om att detta var ett familjepolitiskt paket som förde utvecklingen klart framåt och medförde en större valfrihet för de enskilda familjerna samtidigt som det ökade tryggheten för småbarnsföräldrarna. Vi tyckte alltså att detta var mycket bra förslag som riksdagen sedan antog.

När man inför den här typen av förändringar leder detta naturligtvis till att människor planerar sina liv under förutsättning att de politiska besluten står sig. Men nu kommer socialdemokraterna med sin återställarproposition, vilket åstadkommer stora problem för många småbarnsföräldrar. Och detta gör man innan man hunnit eller kunnat göra en utvärdering av vad de olika besluten fört med sig! Man har inte kunnat utvärdera vårdnadsbidraget. Det är nu en rad tyckanden som präglar debatten.

Detta med kommunernas skyldighet att ge bidrag till enskilda förskolor, till enskilda fritidshem och till enskild integrerad skolbarnsomsorg har betytt så mycket för enskilda familjer och för personal inom barnomsorgen. Nu är dessa bidrag hotade. Detta är inte bra för de barn, de föräldrar och för den personal som det gäller. Jag har fått en rad redovisningar om vad det betyder för inte minst personal när man känner sig utvald av dem som söker denna personalgrupps tjänster. Det betyder mycket för det arbetsklimat som man arbetar under. Det bidrar till att man bjuder på sig själv och sin egen tid utan att titta så mycket på pengarna.

Denna återställarproposition är naturligtvis inte heller bra för oss politiker. Sådana här snabba svängningar i politiken medför tyvärr att förtroendet för oss politiker minskar, ett förtroende som enligt Sören Holmbergs och andras undersökningar inte är så väldigt högt.

Det enda som jag tycker är bra med behandlingen av detta ärende är att socialdemokraterna har lyssnat på oss och på de människor ute på fältet som har tagit upp frågan om garantidagarna. Det finns uppenbarligen föräldrar som, om de hade fått välja mellan vårdnadsbidrag och garantidagar, hade valt garantidagar om den möjligheten hade funnits. När återställarpropositionen lades fram kände man sig lurad. Nu skapas i alla fall möjligheten att ta ut garantidagar, visserligen utan ersättning av statsfinansiella skäl, men rätten till ledighet är – som jag ser det – viktigare än själva ersättningen. Denna rätt är ett stöd för föräldrarna att kunna ta ledigt när så behövs för att t.ex. skola in barn och vid högtider eller andra begivenheter i förskolan som man vill delta i. Då får man den rätt till ledighet som jag tycker är så värdefull.

Vårdnadsbidraget. Garantidagarna. Enskild barnomsorg.

Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 1, 2, 4 och 6 som är fogade till betänkandet.

Anf. 4 ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Det råder ingen tvekan om att det här är en ideologisk fråga, även om man emellanåt försöker transponera om den till några debattnivåer.

I december månad 1994 står vi här från den icke-socialistiska sidan och vädjar: Respektera föräldrarna, respektera föräldrarnas val och visa förtroende för att föräldrar väljer den omsorg för sina barn som de anser vara bäst för barnen och för föräldrarna själva. Är icke detta i sig helt fantastiskt att vi nådens år 1994 skall behöva stå här och vädja till en regering i Sverige om att respektera föräldrarnas val, att ha förtroende för att föräldrar klarar av att välja den omsorg som de tror är bäst för det finaste de har, nämligen deras egna barn?

Jag tycker att det skulle vara ytterligt generande för en regering att så här dags på seklet avvisa detta, för det är vad man gör. Vi säger alla – det finns ingen skillnad i det avseendet från något partis sida – att alla barn är olika. Vi säger att alla människor är olika. Vi säger att varje individ skall respekteras. Men när barnomsorgen kommer på tal, då är vänsterblocket låst i gamla ideologiska funderingar och gammalt ideologiskt tänkande. Det är som om man satt fast i något slags ideologisk betong så fort vi talar om barnomsorgen. Det här är naturligtvis någonting som är besläktat med planekonomi, centralism och förmynderi, gammal unken social ingenjörskonst.

Vi talar gärna i alla andra sammanhang om pluralism i vårt samhälle, och fattas bara annat. Det ordas ju om valfrihet från alla håll. Ingen vill väl säga i talarstolen: "Vi är emot valfrihet." Det säger man sig vilja ha. Då kan det inte vara annat än självklart att man står för det i ett demokratiskt samhälle. Men när barnomsorgen kommer på tal, då föses valfrihet och valmöjligheter bryskt åt sidan, då skall likriktning och förmynderi gälla. Då skall det klart utsägas att staten vet bäst, och då skall människor dirigeras.

Fru talman! Jag tycker att det häckar en nedlåtandets attityd över vänsterblockets familjepolitik, och den attityden är förskräckande. Ni tror inte unga, moderna, utbildade och självständiga föräldrar om att kunna välja just den omsorg som är bäst för deras egna barn. Ni socialdemokrater har t.o.m. monopoliserat uttrycket barnomsorg. Det skall få gälla och användas enbart om den omsorg som kommun och institutioner och andra än föräldrarna beslutar över.

Barnomsorgen skall byggas ut, heter det, och det är bra. Då är det alltid den omsorg som beslutas av politiker som gäller. Annan omsorg räknas inte. Barn skall ha tillgång till barnomsorg. Det skall vara hundraprocentig täckning – och det är självklart. Men det låter som om inget barn har omsorg om barnet inte finns med i kommunens barnomsorg.

Detta, fru talman, är en hegemoni i tänkandet som i sig är mer än häpnadsväckande, rent upprörande. En nedlåtande attityd i ett samhälle som egentligen ständigt är beroende av föräldrars och hemmens stöd och förmåga att välja och bry sig om. Är det något vi vet i vårt samhäl-

le i dag, är det att vi jämt och ständigt måste vädja till hemmen och föräldrar: Ta ert ansvar, skärp er uppsyn, gör vad ni kan, bry er om, ge tid, barnen har för liten möjlighet att identifiera sig med sin pappa och sin mamma, bry er mer om. När sedan moderna, utbildade och självständiga föräldrar vädjar om att de skall få möjlighet att träffa valet av omsorg själva, då träder förmynderiets bastion fram.

Vi vet naturligtvis alla att barnomsorgsdebatten ofta transformeras till en jämställdhetsdebatt. Och då dras 50-talets hemmafrukomplexdebatt fram. Det sägs att kvinnor fjättras och föses till spisen, att de saknar möjligheter till personlighetsutveckling. Jag tycker att det är så dystert att förvärvsarbetet skall sättas mot vården av egna barn, att den som vårdar barn "förvärvsarbetar" och värderas först då man vårdar och ger omsorg åt andras barn.

Anständighet och sanning kräver faktiskt att man slutar att orera om att moderna människor föses och fjättras. Det samhället har inte vi. Jag vet inte heller vilka människor det är som låter sig fösas och fjättras. Jag känner inte unga moderna föräldrar som låter sig fösas och fjättras.

Under de senaste veckorna har vi kontaktats av massor av unga ytterligt medvetna, självständiga och klarsynta föräldrar som känner sig kränkta av att inte respekteras för att de vill ha vårdnadsbidraget kvar. Lev inte kvar i en sedan länge svunnen epok och framställ unga föräldrar, unga mammor i synnerhet, som viljelösa och lätta att manipulera! Jag hoppas att en hel del ytterligare – fler än jag – såg Siewert Öholms program "Svar direkt" om detta. Sällan har väl det politiska etablissemangets försvarare framstått i en mer tafatt och inskränkt dager än när de unga, rappa och medvetna kvinnorna ställde dem mot väggen och krävde respekt för sina ställningstaganden, sin syn och uppfattning.

Så har barnomsorgsdebatten och vårdnadsbidraget blivit en ekonomisk fråga. Jag undrar om det möjligtvis var så att man tyckte att man hade alldeles för klent på fötter när man försökte göra den till en ideologisk fråga, som man gjorde i valrörelsen. Då gjorde man den till en ekonomisk fråga. Om Göran Persson och andra ledande socialdemokrater inte inser att barnomsorgslagen kommer att dra över kommunerna stora och nya kostnader om vårdnadsbidraget förbjuds, då är det fara å färde för dem som skall sköta Sveriges ekonomi. Vi vet redan i dag att Kommunförbundet vädjar: Vänta med att slopa vårdnadsbidraget. Så säger landets 286 kommuner i dag enligt en tidningsartikel, där det finns en lång rad underrubriker i vilka kommuner och Kommunförbundet vädjar: Dra inte bort vårdnadsbidraget. Det blir ingen besparing.

Vad gör vi av rättviseaspekterna? Det har tagits upp här tidigare. Det bor föräldrar med småbarn i glesbygden som inte har någon möjlighet att nyttja en daghemsplats. Varför skall de ställas åt sidan och diskrimineras?

Fru talman! Var så säker på att de här frågorna kommer tillbaka. Det kommer aldrig att gå i ett modernt svenskt samhälle att förbjuda småbarnsföräldrar att välja den typ av omsorg som de är övertygade om är bäst för deras barn. Till dess vi når dit, fru talman, tycker jag att det skall finnas en skammens rodnad på monopolisternas kinder.

Vårdnadsbidraget. Garantidagarna. Enskild barnomsorg.

I detta anförande instämde Inger Davidson, Michael Stjernström, Dan Ericsson, Göran Hägglund, Chatrine Pålsson, Tuve Skånberg, Ingrid Näslund, Rose-Marie Frebran, Fanny Rizell, Rolf Åbjörnsson och Ulf Björklund (alla kds).
(forts. 12 §)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 14.20 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.30 då informationen från regeringen skulle följa.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.30

Information från regeringen

11 § Information från regeringen om frågan om bärgning av Estonia

Anf. 5 Statsminister INGVAR CARLSSON (s):

Fru talman! Natten till den 28 september förliste passagerarfärjan MS Estonia under en storm på sin färd från Tallinn till Stockholm. Ombord fanns mer än 1 000 människor av vilka 137 kunde räddas till livet. Alla andra – svenskar, ester, letter, norrmän, danskar, finländare och medborgare från ytterligare 11 nationer – omkom i katastrofen. Bland dem fanns män, kvinnor och barn, unga och gamla, fäder och mödrar, söner och döttrar, makar och syskon. Där fanns hela familjer.

För oss svenskar saknar färjekatastrofen motstycke i modern tid. Något liknande har vi inte varit med om. Den omedelbara reaktionen bland de flesta av oss, oavsett om vi hade anhöriga ombord eller inte, var att fartyget skulle bärgas och kropparna föras hem. Jag hörde själv till dem som hade denna uppfattning.

Sedan dess har vi alla fått ytterligare kunskap om katastrofens dimensioner, konsekvenserna vid en bärgning och ett omhändertagande av de omkomna. Vi vet att det går att bärga MS Estonia och ta hand om de omkomna. Vi vet också att det är komplicerat, att det inte är riskfritt och att det tar lång tid att genomföra.

Det mycket stora antalet omkomna i kombination med den långa tid en bärgning skulle ta har väckt en rad etiska frågor. Hur skall ett omhändertagande av de omkomna kunna ske på ett värdigt sätt? Hur reagerar de som skall arbeta med bärgning och identifiering? Vilka risker utsätts de för? Den personal som vid en bärgning eller omhändertagande via dykning skall utföra de nödvändiga uppgifterna kommer att utsättas för stora psykiska påfrestningar.

Vi vet att alla omkomna inte kommer att återfinnas. Det kan inte uteslutas att en del kroppar inte kommer att kunna identifieras.

Frågan om bärgning eller inte bärgning kan bedömas från olika utgångspunkter. Där finns alla de praktiska problemen och de etiska frågeställningarna, men där finns också enskilda människors önskemål. Anhöriga som var och en på sitt sätt sörjer sina nära. Anhöriga till omkomna i Sverige, Estland och de övriga länderna. Sammantaget innebär detta att det inte finns ett beslut som alla anser vara rätt. Regeringen har emellertid strävat efter ett så väl genomarbetat beslutsunderlag som möjligt.

Konsekvenserna av en bärgning och omhändertagande via dykning har undersökts. Ett särskilt råd har övervägt de etiska frågeställningarna. Regeringen har sammanträffat med anhöriga med olika uppfattningar. Samråd har skett med de estniska och finska regeringarna, liksom med samtliga svenska riksdagspartier.

Därför finns det nu ingen anledning att dröja med ett beslut. De anhöriga och alla andra har rätt till besked, även om det kommer att tas emot med förtvivlan av en del.

Den svenska regeringens beslut är att passagerarfärjan MS Estonia med de omkomna skall förbli i havet. Bakom detta beslut finns en bred uppslutning från riksdagens partier. Den estniska regeringen fattar i dag motsvarande beslut.

Platsen där MS Estonia förliste skall betraktas som en gravplats. För att säkerställa att gravfriden respekteras skall fartyget täckas över och särskilda åtgärder vidtas för att ge gravplatsen ett rättsligt skydd. Sjöfartsverket får i uppdrag att till regeringen skyndsamt lämna förslag om hur fartyget skall övertäckas och bevakas.

Jag har tidigare redovisat att en bärgning i och för sig skulle vara tekniskt möjlig att genomföra. Likaså är det möjligt, om bärgning genomförs, att ta hand om och identifiera merparten av de omkomna. Det etiska rådet pekar i sin bedömning på att den tekniska utvecklingen i sig försätter oss i svåra valsituationer. Det är inte säkert att allt som kan göras alltid skall göras. Det är inte tekniken som skall styra gränsdragningen, utan etiska värderingar, skriver rådet, och avråder från bärgning av fartyg och kroppar. Detta är en uppfattning som regeringen delar.

Regeringens beslut grundas också på hänsyn till den personal som skulle arbeta med omhändertagandet av kropparna. Det finns en gräns för vad som är rimligt att utsätta människor för. Av Sjöfartsverkets rapport framgår att de psykiska riskerna är stora och att arbetet med omhändertagandet av de omkomna troligen inte kan utföras utan att en del av den engagerade personalen utsätts för psykisk traumatisering. Denna uppfattning stöds av psykiatrisk expertis.

Jag vill nu rikta mig direkt till de svenska offrens anhöriga. Jag vet att anhöriga som hoppats på en bärgning och att de omkomna skall tas upp kommer att bli djupt förtvivlade över det besked jag just lämnat. Många vill ha en grav att gå till och upplever inte att platsen för förlisningen någonsin kan bli något annat än en olycksplats. De känner inte att deras nära kan vila i frid på en plats och ett fartyg där de kämpat för sina liv. Detta känner jag stor respekt för.

Bland de anhöriga i Sverige och Estland finns också de som inte vill att färjan bärgas eller att de omkomna skall tas upp. Deras önskan är att de omkomna skall få vila i frid på platsen. De ser i havet en grav för de sina. Dessa människor fruktar också att bärgning eller dykning innebär att sorgen försvåras för dem vars omkomna inte återfinns. Även detta är en uppfattning som skall respekteras. Vi måste alla ha respekt för att det finns olika uppfattningar om hur man kan möta sorgen.

Det beslut regeringen nu fattat kommer att diskuteras lång tid framöver. Mitt tidigare uttalande för en bärgning kan ha skapat förväntningar som i dag inte infriats. Jag beklagar mycket djupt den besvikelse jag därmed kan ha orsakat en del av de anhöriga.

Även om regeringen har fattat sitt beslut, återstår mycket arbete för att klarlägga katastrofens orsaker. Sjösäkerheten måste förbättras, formerna för information och stöd till anhöriga vid svåra olyckor måste ses över.

Från regeringens och riksdagens sida kan vi bistå drabbade med olika former av praktisk hjälp, men det är bara som människor vi kan visa vårt deltagande och lämna vårt personliga stöd. Vi kommer aldrig att glömma natten den 28 september 1994. Vi kommer aldrig att glömma Estoniakatastrofens offer.

Anf. 6 CARL BILDT (m):

Fru talman! Natten, morgonen och dagen den 28 september är vi många som aldrig kommer att glömma – chocken, bestörtningen, sorgen, förtvivlan, ibland också vreden. Det finns ingen i Sverige, i Estland eller i Finland som kommer att kunna glömma detta.

Jag har, liksom många i denna kammare här i dag, under lång tid av politisk verksamhet haft att hantera och ta ställning till många och även svåra frågor. Det ligger i det politiska ansvarstagandets natur. Men ingen har nog berört eller plågat mig så mycket som denna – om allt ändå hade gjorts för att förhindra en katastrof, om alla som kunde räddas verkligen kom att räddas, om allt det som möjligen kunde göras verkligen gjorts för att lindra den sorg och saknad som i grunden aldrig går att lindra.

Omedelbart efter katastrofen sade också jag att stora ansträngningar skulle göras för att bärga de omkomna. Kanske inte hela fartyget, det trodde jag inte var möjligt. Men att man skulle göra stora ansträngningar för att se om det var möjligt att bärga de omkomna, det ansåg jag vara en moralisk förpliktelse.

Liksom regeringen på sitt sätt och i samverkan har prövat har jag på mitt sätt prövat om detta är möjligt, om det är lämpligt. Min slutsats är densamma som statsministerns och regeringens. Jag tror inte att det är möjligt eller att det är lämpligt.

Vi måste inse att det finns de som vi aldrig kommer att kunna finna och för vilka havet, oavsett hur stora våra ansträngningar än skulle bli, till slut alltid kommer att vara den sista viloplatsen. Att då börja ett arbete som aldrig kommer att kunna avslutas tror jag ytterst kommer att bli långt mer plågsamt än att i dag låta den havets frid som för evigt kommer att gälla vissa från början gälla alla.

Vi vet alla – statsministern sade det också – att det i denna fråga inte finns rätt eller fel, sanning eller osanning. Alla känner hjälplösheten och förtvivlan, alla plågas av det beslut som måste fattas. Ändå måste det fattas. Inget och ingen kan göra katastrofen ogjord.

Vi har under senare år vant oss vid att se Östersjön som det hav som förenar svenskar, ester, finländare och många andra i glädje och i framtidstro. Sedan den 28 september förenar det oss också i sorg. Under kommande år är det min innerliga förhoppning att det skall förena oss också i respekten för dem som i dess djup fått sin sista vila.

Överläggningen var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 14.45 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.50.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.50.

Vårdnadsbidraget. Garantidagarna. Enskild Barnomsorg.

12 § (forts. från 10 §) **Vårdnadsbidraget. Garantidagarna. Enskild barnomsorg.** (forts. SoU8)

Anf. 7 MARIANNE JÖNSSON (s):

Fru talman! I dag skall vi bland andra frågor besluta om att vårdnadsbidraget upphävs och att följdändringar görs i andra lagar som ändrades i samband med att vårdnadsbidraget infördes.

Vi skall också fatta beslut om att återinföra de s.k. garantidagarna enligt vad som gällde före den 1 juli 1994. Därmed får föräldrarna tillbaka det lagstöd gentemot arbetsgivarna som de behöver för att få ledigt från arbetet när barnen behöver det. Det kan vara vid s.k. klämdagar, inskolningsdagar, Luciafirande, när dagis är stängt eller när dagmamman skall vara ledig.

Vi avser också att återge kommunerna rätten att planera sin barnomsorg. Vi föreslår att kommunernas skyldighet att ge bidrag till enskild barnomsorg upphävs. Kommunerna skall i stället efter egen bedömning avgöra om de skall lämna bidrag till enskild verksamhet.

Fru talman! Den socialdemokratiska inställningen till vårdnadsbidrag är känd. Vårdnadsbidrag går helt på tvärs mot den socialdemokratiska familjepolitiken och riktar sin udd mot barnomsorgen och kvinnors rätt till arbete och jämställda levnadsvillkor.

Vi anser att en aktiv familjepolitik skall vara bra för alla barn och ge familjerna valfrihet. Den skall ge de mammor och pappor som vill kombinera föräldraskap med förvärvsarbete möjlighet att göra det. Den skall ge alla barn tillgång till bra barnomsorg.

Vårdnadsbidraget. Garantidagarna. Enskild Barnomsorg.

Fru talman! Min avsikt var inte att här i dag upprepa de socialdemokratiska invändningarna mot vårdnadsbidraget. Men efter att ha tagit del av den senaste tidens debatt vill jag ta upp några synpunkter.

I dessa ekonomiskt kärva tider säger sig många debattörer värna samhällsekonomin. Många borgerliga företrädare hävdar att vårdnadsbidraget är samhällsekonomiskt lönsamt, och de pekar på att en daghemsplats kostar mer än vårdnadsbidraget. De glömmer att nämna att de som använder barnomsorg också förvärvsarbetar och betalar skatt. Tror verkligen dessa debattörer att det är mer lönsamt för samhället om människor inte förvärvsarbetar?

När det gäller frågan om samhället gör en ekonomisk vinst eller inte genom barnomsorgsverksamheten har Kommunförbundets undersökningar visat att barnomsorgen är samhällsekonomiskt lönsam. Detta var för övrigt något som den borgerliga regeringens socialminister Bengt Westerberg ofta hänvisade till.

Borgerliga debattörer har också påstått att ingen missgynnas av vårdnadsbidraget. Sanningen är att vårdnadsbidraget missgynnar ensamstående mödrar. De kan inte byta lönen mot vårdnadsbidrag på 2 000 kronor före skatt. De måste som regel arbeta minst 75 % för att klara sin försörjning. De anlitar barnomsorg med offentligt stöd, t.ex. dagmamma, kommunalt dagis, kooperativt dagis, dagis med alternativ pedagogik, föreningsdrivet dagis, privat dagis etc. Det betyder att de får noll kronor i vårdnadsbidrag. De blev dessutom av med sina 90 garantidagar. De får via sina skatt betala vårdnadsbidraget för dem som har råd att stanna hemma eller till dem som har råd att anställa en barnflicka privat.

Om den borgerliga regeringen verkligen hade varit ute efter att ge barnfamiljerna ökat ekonomiskt stöd, hade den kunnat använda de kanaler som redan fanns. Den hade kunnat öka antalet garantidagar. Den hade kunnat höja barnbidragen. Den hade kunnat bygga ut föräldraförsäkringen. Då hade man dessutom sluppit vårdnadsbidragets byråkratikostnader på 73,8 miljoner kronor per år.

Men det var inte att ge barnfamiljerna ökat ekonomiskt stöd som var den borgerliga regeringens avsikt. Man ville åstadkomma ett systemskifte i familjepolitiken. På detta sätt hoppades man kunna minska kostnaderna för barnomsorgen. Detta slår mot jämställdheten. Kvinnorna som väljer att stanna hemma blir beroende av männens inkomster och kan få svårare att få fotfäste på arbetsmarknaden.

Fru talman! Utskottets majoritet tillstyrker regeringens förslag att avskaffa vårdnadsbidraget och återinföra garantidagarna. Utskottet anser också att vårdnadsbidraget skall avräknas mot garantidagarna, så att det inte skall gå att erhålla både vårdnadsbidrag och ersättning för garantidagar.

Däremot anser vi att den möjlighet som garantidagarna ger till flexibel ledighet har ett mycket stort värde för föräldrarna. Vi anser därför att övergångsbestämmelserna skall ändras så att föräldrarna skall kunna ta ut garantidagar utan ersättning och därmed erhålla rätt till ledighet i motsvarande mån.

Vi anser att rätten till ledighet från arbetet i samband med barnafödande skall återgå till 18 månader. Men för att underlätta planeringen för berörda familjer föreslår vi att ikraftträdandet av lagändringen flyttas fram till den 1 juli 1995. Övriga lagändringar till följd av beslutet att avskaffa vårdnadsbidraget tillstyrks av utskottsmajoriteten.

Fru talman! Den 17 december 1993 fattade riksdagen beslut om en barnomsorgslag som medförde en skyldighet för kommunerna att se till att alla barn får den barnomsorg som de har behov av. Det tycker vi socialdemokrater är mycket bra.

Felet med lagregleringen var dock att kommunernas skyldighet att erbjuda alla barn barnomsorg knöts samman med ett förslag som helt tog ifrån kommunerna möjligheten att planera och ansvara för omsorgen och att bestämma hur resurserna skulle användas. Lagändringen innebar att kommunerna skulle tvingas ge bidrag till enskilda barnstugor, även om de hade full behovstäckning inom kommunen och även om de tvingades skära hårt i den barnomsorg som fanns. Hade den enskilda barnstugan personal och lämpliga lokaler, skulle kommunen bevilja tillstånd och ge bidrag. Inget avseende skulle med andra ord fästas vid om det fanns behov av barnstugan eller inte.

Denna del av lagregleringen röstade vi socialdemokrater emot. Vi anser det självklart att kommunen skall ha rätt och möjlighet att planera barnomsorgen inom den egna kommunen. I tider av begränsade resurser och nedskärningar är det särskilt viktigt att göra rättvisa prioriteringar och att hushålla med resurserna.

Fru talman! Utskottsmajoriteten tillstyrker att kommunernas skyldighet att ge bidrag till enskild barnomsorg upphävs. Därmed får kommunerna tillbaka rätten och möjligheten att planera och ansvara för barnomsorgen. Den fria etableringsrätten försvinner.

Fru talman! Vi socialdemokrater vill även i ekonomiskt kärva tider sätta barnens levnadsvillkor i främsta rummet. Alla barn skall ha rätt till en trygg uppväxtmiljö. Den främsta uppgiften för oss politiker är att nu komma till rätta med arbetslösheten. Förvärvsarbete är den faktor som har störst betydelse för familjernas ekonomi och därmed för barnens situation.

Den socialdemokratiska familjepolitiken med föräldraförsäkring, barnbidrag och god barnomsorg har utformats för att ge alla barn rätt till en trygg miljö. Den har utformats så att både mammor och pappor som vill skall kunna kombinera föräldraskap och förvärvsarbete.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

I detta anförande instämde Inger Segelström, Nalin Baksi, Anita Johansson, Eva Johansson, Åsa Stenberg, Eva Arvidsson, Tone Tingsgård, Carina Moberg, Christina Pettersson, Laila Bjurling, Thomas Östros, Inge Carlsson, Sonia Karlsson, Maj-Inger Klingvall, Conny Öhman, Martin Nilsson, Anita Persson, Agneta Ringman, Krister Örnfjäder, Ann-Marie Fagerström, Margareta Sandgren, Karin Olsson, Jan Björkman, Börje Nilsson, Ingegerd Wärnersson, Annika Nilsson, Lena Larsson, Bo Nilsson, Marie Granlund, Bengt Silfverstrand, Ulla Rudin,

Majléne Westerlund Panke, Ronny Olander, Bo Bernhardsson, Anita Jönsson, Karin Wegestål, Marianne Carlström, Sverre Palm, Claes-Göran Brandin, Mona Berglund Nilsson, Märta Johansson, Sonja Fransson, Helena Frisk, Nils-Göran Holmqvist, Hans Karlsson, Ann-Kristine Johansson, Torgny Danielsson, Lisbeth Staaf-Igelström, Kristina Svensson, Jarl Lander, Iréne Vestlund, Sven-Erik Österberg, Paavo Vallius, Margareta Israelsson, Göran Magnusson, Mariann Ytterberg, Bo Holmberg, Per Erik Granström, Laila Bäck, Rinaldo Karlsson, Carin Lundberg, Berit Andnor, Agneta Lundberg, Susanne Eberstein, Hans Stenberg, Kristina Zakrisson, Lars U Granberg, Ulf Kero, Lennart Klockare, Birgitta Gidblom och Lena Sandlin (alla s).

Anf. 8 Statsrådet ANNA HEDBORG (s):

Fru talman! Den borgerliga regeringen lyckades på sluttampen av sin regeringstid enas om ett vårdnadsbidrag för barn i åldern 1–3 år. Jag skall strax beröra de olika argumenten mot vårdnadsbidraget som vi socialdemokrater och flera med oss brukar framföra.

Jag vill inledningsvis ändå påtala det häpnadsväckande i att en regering som var medveten om ett skenande underskott i statens finanser beslutar sig för att införa en ny och mycket kostsam reform som efterfrågats av få. Trots att reformen var kostsam var det ändå fråga om nålpengar till dem oftast redan tidigare hemmavarande kvinnor som fick del av reformen.

Dessutom var systemet så konstruerat att den som verkligen var hemma och tog hand om sina barn som mest fick behålla ca 1 600 kr efter skatt. Den som hade en barnflicka anställd fick däremot i praktiken behålla hela vårdnadsbidraget, eftersom det var förenat med en avdragsrätt för styrkta barnomsorgskostnader.

Bäst utbyte av vårdnadsbidraget fick alltså den som inte själv var hemma hos sina barn utan överlät detta på en annan person. När jag har funderat över vårdnadsbidraget har jag utgått från att meningen var att det skulle vara tvärtom.

Förespråkarna för vårdnadsbidraget brukar framhålla att vårdnadsbidraget ökar valfriheten. Jag frågar mig: För vem? Vilken valfrihet får en ensamstående mamma genom ett vårdnadsbidrag på 1 600 kr? Hon måste i praktiken förvärvsarbeta för att försörja sig och sitt barn.

För att göra det måste hon ha tillgång till en bra barnomsorg som, om hon skall ha råd med den, finansieras av samhället. Men om hon har en sådan barnomsorg får hon inte med den konstruktion som stödet har något vårdnadsbidrag. Hon kan inte ens förkorta sin arbetsdag från åtta till sex timmar, eftersom barnomsorg mer än 30 timmar per vecka innebär att inget vårdnadsbidrag lämnas.

Ökar valfriheten för den förvärvsarbetande kvinna som är gift eller sambo? Ingen kan få mig att tro att ett vårdnadsbidrag på 1 600 kr per månad är något alternativ till en normal förvärvsinkomst som i praktiken uppgår till det mångdubbla. Inte heller hon kan för övrigt förkorta sin arbetstid från åtta till sex timmar.

Nej, valfrihet ger vårdnadsbidraget bara den som redan har valfrihet. Vårdnadsbidraget gynnar främst de familjer där mannen är högav-

lönad och där kvinnan därför redan har möjlighet att vara hemma, och så förstås de familjer som har ekonomiska möjligheter och lust att anställa hemhjälp.

Fru talman! Göte Jonsson och Alf Svensson talade mycket om familjen. Jag förmodar att de inte menar bara den familj som består av mamma, pappa, barn, med mamma hemma. Ingen ifrågasätter att det vi gör i familjen för våra barn tillhör det viktigaste i livet. Det kan också vara ett svar och en hälsning till Lena och Madelén.

Det gäller för dem och för alla andra, också dem som väljer att eller måste förvärvsarbeta, att det vi gör för våra barn är det värdefullaste vi gör. Det är i själva verket prislöst. Det är alltså inte värdet av det som görs för barnen som mäts i om det finns ett vårdnadsbidrag eller inte.

Jag tycker att det är en svår fråga att avgöra om man skall ha ersättning för det värdefullaste man gör för sina nära och kära. Det är inte självklart. Men om man skall ha ersättning bör den vara rejäl. Annars blir det en kvinnofälla. Manssamhället har alltid gillat nålpengar. Då slipper de, männen, och så tycker de dessutom att de har gott samvete.

Vårdnadsbidraget är alltså ett hot mot den jämställdhet som vi trots allt har uppnått i Sverige. Från jämställdhetens nuvarande ståndpunkt riskerar också långa tjänstledighetstider att hota utvecklingen. Om man gör en längre tids uppehåll i sitt förvärvsarbete – tre år, eller troligare 5–6 år, eftersom en mycket hög andel väljer att skaffa barn med kort mellanrum – är det svårare att återgå till tidigare arbetsuppgifter.

Arbetslivet förändras så snabbt att tidigare utbildning och yrkeskunskaper under den tiden till stora delar har blivit inaktuella. Det är inte bara ett problem för dem som skall gå tillbaka till sitt arbete utan i hög grad också för de arbetsgivare som under tiden har skolat in en ny medarbetare, som kanske måste lämna sitt arbete.

Det har förvånat mig att de borgerliga partier som så ofta brukar gå arbetsgivarnas ärenden verkligen har varit beredda att medverka till detta. Kan det tänkas bero på att vårdnadsbidrag och långa tjänstledigheter för småbarnsmammor riskerar att helt befria arbetsgivarna från att behöva ta hänsyn till att vissa anställda har småbarn som kräver viss hänsyn i arbetslivet?

Det finns starka skäl att stödja föräldrarna under de första viktiga åren. Men då skall det vara ett stöd som verkligen ger valfrihet. Föräldraförsäkringen fyller den funktionen på ett sätt som är helt överlägset vårdnadsbidraget.

Hade det ekonomiska läget varit ett annat hade vi byggt ut föräldraförsäkringen ytterligare. Även om det inte nu är möjligt så finns målsättningen kvar. Jag hoppas att vi skall kunna förverkliga det så småningom. Men nu är den stora uppgiften att sanera statsfinanserna.

Av de reaktioner att döma som vi på Socialdepartementet har fått på förslaget att från garantidagarna räkna av uppburet vårdnadsbidrag är det uppenbart att garantidagarna är viktiga för föräldrarna. De är viktiga främst i den meningen att de ger rätt till ledighet från arbetet. Det var också det främsta skälet till att vi har föreslagit att de skall återinföras. Jag är glad att utskottet dessutom har hittat en praktisk och rimlig

Vårdnadsbidraget. Garantidagarna. Enskild Barnomsorg.

lösning som gör att föräldrarna inte går miste om denna sin rätt till ledighet.

En annan viktig del i det utskottsbetänkande som behandlas i kammaren i dag gäller den s.k. barnomsorgslagen, som ju rätteligen är en del av socialtjänstlagen. Det förslag till lydelse av 18 § som var avsedd att träda i kraft den 1 januari 1995 innebar att kommunen i själva verket skulle fungera som betalningsförmedlare av skattemedel till enskilda verksamheter.

Vi accepterar enskilda verksamheter. Vi tror att de kan berika barnomsorgen och bidra till en positiv utveckling. Men vi kan inte acceptera att kommunen genom en absolut skyldighet att ge bidrag till enskild barnomsorg i praktiken fråntas möjligheterna att planera och ansvara för verksamheten.

Det är min och regeringens uppfattning att det är kommunerna som måste ha det övergripande och totala ansvaret för planering, kostnadsutveckling och inte minst tillsyn av kvalitet i hela den offentligt finansierade barnomsorgen. Utskottet delar glädjande nog denna vår uppfattning.

Det beslut som riksdagen nu skall fatta med anledning av socialutskottets betänkande nr 8 innebär att vi återgår till en familjepolitik som för familjerna ger verklig rättvisa och valfrihet samtidigt som besluten medverkar till saneringen av Sveriges ekonomi. Många förslag som måste läggas fram framöver riskerar att kännas smärtsamma långt in i hjärterötterna, men dit hör inte det här förslaget.

Anf. 9 GÖTE JONSSON (m) replik:

Fru talman! Först vill jag ställa en följdfråga med anledning av att statsrådet påstår att det är de högavlönade som tjänar på vårdnadsbidraget. Jag efterlyste sakliga uppgifter på detta. Det står i propositionen. Vilken statistik över de 170 000 vårdnadsbidrag som har begärts har statsrådet som bevisar att så verkligen är fallet? Är det 170 000 högavlönade som har begärt vårdnadsbidrag?

Vi är vana vid att propositioner är väl underbyggda. Om departementet går ut med en sådan uppgift har vi också rätt att kräva sakligt underlag, och inte tyckande, från Socialdepartementet.

Frågan om valfrihet för vem har ställts av socialdemokratiska politiker sedan flera år tillbaka när den verkliga valfriheten har diskuterats. Dess bättre är det inte vi politiker som skall bestämma vad som är valfrihet. Det är de föräldrar och de familjer som får möjlighet att välja som också skall bestämma. Men så mycket har inte socialdemokratiska politiker lärt sig.

Ni återkommer med resonemangen om en jämlikhetsfälla osv. Hur tror ni det känns för de unga kvinnor som nu har valt vårdnadsbidrag när ni för detta resonemang? Det är ett mycket märkligt sätt att agera när man ifrån riksdagens talarstol vill dirigera vad som är valfrihet och jämställdhet. Det går stick i stäv med vad en mycket stor del unga mödrar anser vara jämställdhet och valfrihet.

Så säger statsrådet att meningen med vårdnadsbidraget var att man skulle stanna hemma, men det har visat att man inte har gjort det. Det

var inte alls meningen med vårdnadsbidraget. Nog borde man ha rätt att kräva att statsrådet har läst på motiven till vårdnadsbidragen så pass mycket att statsrådet har begripit att det inte var ett krav för att få vårdnadsbidrag att man stannar hemma? Det var också en möjlighet att välja annan form av barnomsorg än den institutionella. Det ligger också inom ramen för den enskilda familjens rätt att bedöma i varje enskilt fall.

Nu slopar ni allt detta. Och argumenten är de samma. Det är de gamla klyschorna att det är politikerna i kommunen som vet bättre än föräldrarna vad som är bra för barnen.

I nästa replik vill jag ha ett klart besked om var det statistiska underlaget finns för att det är höginkomsttagare som har begärt att få kvittera ut vårdnadsbidraget.

Anf. 10 Statsrådet ANNA HEDBORG (s):

Fru talman! Att de högavlönade tjänar på vårdnadsbidraget beror på att det är de som har möjlighet att göra avdrag som får behålla vårdnadsbidraget, som jag beskrev i mitt anförande. För dem som inte tjänar några pengar beskattas det trots allt så pass att de får en lägre andel av vårdnadsbidraget.

Valfrihet i livet är en stor, svår och viktig fråga. För kvinnor handlar den i mycket hög grad om jämställda villkor, möjligheten att försörja sig och tryggheten i att veta att man kan få bra barnomsorg och därmed få möjlighet att skapa sitt liv.

Om man har möjligheter och vill vara hemma – man eller kvinna – därför att den andre har tillräckliga inkomster finns det ingenting som hindrar det. Det är knappast så att den möjligheten ökar genom det vårdnadsbidrag som vi nu diskuterar. Det ger bara valfrihet till dem som redan tidigare hade valfrihet.

Göte Jonsson säger att jag skulle ha sagt att det är ett krav att stanna hemma. Det är klart att det inte är ett krav. Men det är väl ändå en märklig effekt att de som faktiskt väljer att vara hemma – och som skjuts fram i debatten – får behålla mindre av vårdnadsbidraget än de som väljer att arbeta och ordna annan barnomsorg.

Anf. 11 GÖTE JONSSON (m) replik:

Fru talman! Valfrihet är en viktig fråga säger statsrådet. Den är alldeles för viktig för att ligga i händerna på socialdemokratiska politiker. Det borde ni ha lärt er när ni talat med vanliga människor, barnfamiljer och unga kvinnor. Det är dags, statsrådet Anna Hedborg, att delegera valfriheten från Socialdepartmentet och kanslihuset hem till köksbordet. Det är faktiskt där valfriheten hör hemma.

Sedan är jag fortfarande förvånad. Jag har begärt konkreta besked om en uppgift i propositionen. Jag möts av svammel och retorik. Om det är så som påstås i propositionen – som är tagen av Socialdepartementets chef och statsministern – att det är höginkomsttagare som utnyttjar och tjänar på vårdnadsbidraget måste ni i rimlighetens namn visa någon form av statistisk uppgift på detta. Vi har väl ändå någon

Vårdnadsbidraget.
Garantidagarna.
Enskild Barnomsorg.

rätt att kräva kvalitet i påståenden från departementen? Men det är tydligt att vi inte skall ha det.

Statsrådet tog upp barnomsorgslagen och valfriheten. Det är precis samma snedvridna valfrihetssyn där.

Sedan talar statsrådet om pengar. Genom upplysningstjänsten har jag fått fram kostnader för privat barnomsorg kontra kommunal barnomsorg generellt sett i landet för 1993. Det visar sig att den kommunala barnomsorgen i genomsnitt per plats kostar 69 000 kronor och den privata 53 000 kronor. Det skiljer således 16 000 kronor per plats.

Statsrådet är ju så rädd om pengarna. Varför skall man då inte ge familjen laglig rätt att välja den billigaste barnomsorgen, som till på köpet passar dem bäst?

Fru talman! Det bör väl ändå finnas någon form av samordning av argument och resonemang när man går in på så viktiga frågor som barnomsorg, valfrihet, jämlikhet och rättvisa? Men här väljer ni de argument som för stunden passar er bäst. Ni tror att det är ni som är skickade att diktera innehållet i såväl valfrihet, jämlikhet som rättvisa.

Jag ställer än en gång frågan: Var finns det statistiska underlaget för påståendet?

Min nästa följdfråga är: Hur kan statsrådet anse att det är rimligt att den barnomsorg som föräldrarna eftersträvar och som är billigast inte skall få samma lagliga stöd som annan barnomsorg?

Anf. 12 Statsrådet ANNA HEDBORG (s):

Fru talman! Göte Jonsson talar mycket om valfrihet i samband med barnomsorgslagen. Jag kan onekligen tillstå att vi har plockat bort en viss sorts valfrihet där. Det gäller den valfrihet som den lagen egentligen handlar om. Det är inte föräldrarnas valfrihet utan producenternas valfrihet. Det är den som har varit viktig.

Man skall ha rätt att etablera sig och få del av de offentliga pengarna utan andra krav än att man vill etablera sig. Därmed kan man rycka undan en oerhört viktig grund för de kommuner som har att ta ansvar för att bra barnomsorg verkligen kan ges till alla barn. Det är den första grundläggande frågan när det gäller föräldrars och barns valfrihet. Det måste finnas tillgång till bra barnomsorg för alla barn.

Om det skall finnas tillgång till bra barnomsorg för alla barn, i en tid när det dessutom är ont om pengar, är det oerhört viktigt att kommunerna får möjligheter att verkligen ta ansvaret att tillhandahålla den här goda och helst billiga barnomsorgen.

Jag utgår ifrån att det i det sammanhanget naturligtvis också kommer att finnas ett ganska stort utrymme för privata barnomsorgsalternativ – de som verkligen är så mycket billigare. Om de dessutom håller hög kvalitet och det finns kommuninvånare som vill ha barn i den barnomsorgen, utgår jag ifrån att kloka kommuner kommer att träffa avtal med dessa barnstugor och se till att de ingår i utbudet av barnomsorg i kommunen.

På så vis kan barnomsorgslagen bli en reell lag för att skapa valfrihet för människor att leva tryggt med en bra barnomsorg när de själva vill förvärvsarbeta.

Vårdnadsbidraget. Garantidagarna. Enskild Barnomsorg.

Anf. 13 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Fru talman! Ovanpå den redovisning vi fick över beslutet om Estonia – jag delar regeringens uppfattning – finner jag det litet svårt att få upp den riktiga glöden för den här debatten.

Men jag vill ta upp en fråga. Den gäller barnomsorgsgarantin och kommunernas kommande totalansvar och totala makt över barnomsorgen. Vi delar uppfattningen att det var bra med en barnomsorgsgaranti, men Folkpartiet liberalerna har en helt annan uppfattning om var makten skall ligga. Vi anser att makten skall ligga hos den enskilde, hos föräldrarna. Det är de som har bäst förutsättningar att avgöra vad som är bäst för deras barn.

Därmed tycker vi också att den här friheten i etableringen bör finnas inom barnomsorgen och fritidsverksamheten. Då får man också en konkurrenssituation mellan den kommunala och den enskilda barnomsorgen som jag tror är bra inte bara för barnen utan också för ekonomin.

Ser inte statsrådet Hedborg, som här talar så varmt för ekonomin i barnomsorgen, risken för att det monopol som nu skapas genom att kommunen får den enväldiga makten över barnomsorgen kommer att släcka många entusiasters vilja att starta eget? Den finns hos en hel del av dem som arbetar inom barnomsorgen.

Anf. 14 Statsrådet ANNA HEDBORG (s):

Fru talman! Barbro Westerholm tycker att kommunerna får ett monopol som kommer att leda till att man inte kommer att vara intresserad av och kunna komma fram till effektivare former för barnomsorgen. Jag tror att det är en missuppfattning av vad kommunpolitiker i allmänhet kommer att kunna göra genom att faktiskt jämföra den egna verksamheten med grannkommuners verksamhet och den i egen regi bedrivna verksamheten med privat bedriven verksamhet.

Jag tror att monopolet som sådant kommer att vara ganska genomskinligt och prisjämförbart och att det kommer att innefatta många enheter, vilket kommer att leda till många bra frågor om vilka kostnader som man skall acceptera och varför. Jag tror inte att det finns någon stor risk för att diskussionen om hur barnomsorgen skall utvecklas och göras effektivare kommer att avstanna. Detsamma gäller jämförelserna mellan den ena och den andra sortens verksamheter.

Anf. 15 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Fru talman! Jag har sett den beslutsvånda som man i kommuner och landsting drabbats av när man ser att en verksamhet kanske skulle kunna bedrivas effektivare och bättre av en vårdcentral eller ett dagis i enskild regi, samtidigt som man stått inför att säga upp egen personal. Man drar sig i det längsta för detta. Om de berörda då får makten över fördelningen av resurserna behövs det inte någon speciell begåvning för att se att det är risk för att den egna kommunala verksamheten kommer att bevaras till nackdel för dem som vill ta enskilda initiativ. Jag tycker att det är ett felgrepp att bevara det kommunala enväldet på detta område.

Anf. 16 Statsrådet ANNA HEDBORG (s):

Fru talman! De kommunalpolitiker som jag känner är ganska rationella. De reagerar om det skulle finnas tecken på att kostnaderna skulle skena i någon del av deras verksamheter. Jag tror också att de då gör något åt saken. De kanske kräver förändringar i den egna verksamheten eller lägger kanske t.o.m. ned denna, om de kommer fram till att det är det mest rationella.

Men det är inte alltid så oerhört rationellt att lägga ned verksamheter för att sedan låta dem uppstå igen. Om den privata verksamheten läggs ned, vilket kommunerna inte råder över, får man etableringskostnader. Det blir fullständigt oplanerbart, och det är inte alls givet att det blir rationellt.

Anf. 17 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Den här debatten visar att det finns en djup ideologisk klyfta i dessa frågor, och det lönar sig väl inte så mycket att diskutera den. Det är bara att konstatera att den finns och att beklaga att svenska barnfamiljer inte tilltros förmågan att välja å sina egna barns vägnar. Deras valfrihet skall inte förbättras utan begränsas, och det är kommunernas valfrihet som skall öka. På de punkterna ges klara besked.

Jag vill dessutom tillägga att kritiken från socialdemokratiskt håll mot vårdnadsbidraget faller platt till marken, eftersom ni inte ens vågat låta reformen vara i kraft tillräckligt länge för att kunna utvärdera den fullt ut. Därför kan vi också lägga kritiken mot den åt sidan. Den har ingen bärighet.

Det är rätt beklämmande att höra här i debatten att man inte kan svara på en rak fråga om vilket underlag som man har för en proposition som man har lagt fram i riksdagen. Fram med statistiken om hur höginkomsttagarna gynnas! Vi är intresserade av den. Samtidigt kan ni fortsätta att utveckla analyserna av hur LO-grupperna gynnas av den kommunala barnomsorgen. Sådana undersökningar har vi ju sett tidigare.

Jag vill till sist ställa en fråga. Det handlar här inte enbart om vårdnadsbidrag utan om ekonomi, som Anna Hedborg helt riktigt påpekar. Vi har i det fallet uppenbarligen olika prioriteringar. Som jag nämnde i mitt anförande är det som i dag ligger på riksdagens bord inte det enda förslag som berör barnfamiljerna. Eftersom tabellverket nu är låst, vet Anna Hedborg hur de familjepolitiska indragningarna i deras helhet ser ut. Då är det rimligt att begära att hon talar om vilka ytterligare neddragningar för familjerna som planeras i den kommande budgetpropositionen.

Anf. 18 Statsrådet ANNA HEDBORG (s):

Fru talman! Att frågan om familjepolitiken delvis är ideologisk är sant, men man kan litet grand undra hur det står till med ideologin i Centerpartiet. Det har framlagts en av Kommunförbundet gjord undersökning om Centerns och även kds sympatisörers inställning till det starka förordet vårdnadsbidraget. Man kan inte påstå att intresset bland Centerväljarna är överväldigande. 9 % föredrar bidrag framför daghem,

medan 42 % väljer motsatt lösning. 36 % av partiets sympatisörer vill ha både-och under förutsättning att bidraget inte inkräktar på daghemmen.

Detta visar att unga människor som lever nära familjepolitikens verklighet har en stark känsla för att den familjepolitik som de erbjuds, med bra daghem och en bra föräldraförsäkring, stämmer ganska väl med deras behov och deras liv.

Jag håller mig nu till den debatt som har förts här i dag. Budgetpropositionens förslag kommer i sinom tid till riksdagen.

Anf. 19 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag noterar att statsrådet Hedborg trots hela den ryktesflora som för närvarande oroar alla barnfamiljer i Sverige inte vill ta upp en fördelningspolitisk diskussion om familjepolitiken i dess helhet.

Jag har vidare lätt att förstå att Anna Hedborg vill åberopa nattståndna undersökningar refererade såsom av en händelse i Kommun Aktuellts senaste nummer, som också jag läste i går. Det är bara att konstatera att som man ställer frågorna får man svar. Formuleras frågorna så att man konstruerar en motsättning mellan kommunal barnomsorg och vårdnadsbidrag, får man ett sådant här svar.

Vi har för vår del aldrig ifrågasatt den kommunala barnomsorgen. Vad det handlar om är att barnfamiljerna skall kunna välja den barnomsorg som de själva anser vara bäst för deras barn, och det är en helt annan sak. Om man utgår från detta, får man också helt andra svar.

Jag är helt övertygad om att om regeringen hade vågat låta vårdnadsbidragsreformen verka under en längre tid, hade många av de sagor som ni brukar sprida om denna reforms nackdelar kunnat vederläggas. Man menar dels att den kostar för mycket, dels att den betyder för litet. Det har dessutom hävdats att vi går arbetsgivarnas intressen till mötes. Dessa påståenden skulle ha kunnat motbevisas av verkligheten själv och genom kvalificerade utredningar i stället för att underkännas genom en rad tyckanden från nytillträdande statsråd i regeringen.

Anf. 20 Statsrådet ANNA HEDBORG (s):

Fru talman! Jag tycker att argumenten flyttar litet grand på sig. Ena sekunden är vårdnadsbidraget alls inget alternativ till daghemmen. I den andra sekunden är de ytterligt lönsamma, eftersom de minskar efterfrågan på daghem. I själva verket tycks de inte ha inneburit någon större skillnad vad gäller efterfrågan på daghem. Det finns inte heller något skäl att tro det, eftersom ingen människa kan välja mellan att förvärvsarbeta eller ej bara utifrån ett vårdnadsbidrag i den storleksordning som vi nu diskuterar.

Anf. 21 ALF SVENSSON (kds) replik:

Fru talman! Det är ju alldeles solklart att socialdemokraterna är fångna i sin egen ideologiska vokabulär. Det sades nu från socialdemokratiskt håll att kommunerna skall ha rätt att planera sin barnomsorg. Är det kommunerna, inte föräldrarna, som skall ha den rätten? Består inte kommunerna av föräldrar och andra enskilda individer? Det är

Vårdnadsbidraget. Garantidagarna. Enskild Barnomsorg.

alltså politikerna i kommunerna som skall planera barnomsorgen – det är mycket märkligt.

Det sades vidare att vårdnadsbidraget riktar sin udd mot barnomsorgen. Kan man tänka sig något sådant! Enligt detta monopolistiska sätt att tänka är barnomsorg något som socialdemokratiska politiker beslutar om, och om vårdnadsbidraget kommer i fråga, riktar det sin udd mot detta som man har rätt att kalla barnomsorg.

Socialdemokraterna strävar efter att ge familjen valfrihet, lydde ett annat uttryck. Hur, Anna Hedborg, skall de föräldrar som nu därför att vårdnadsbidraget stoppas får upphöra med den typ av barnomsorg som de helst vill ge sina barn uppleva ett sådant påstående?

Kommunerna är skyldiga att erbjuda alla barn den barnomsorg som de är i behov av. Är det alltså kommunerna som vet vilken typ av barnomsorg barnen har behov av? Jag tror att det är litet farligt med ett samhälle som inte betror föräldrarna att avgöra vilken typ av barnomsorg deras barn är i behov av.

Vidare sade Anna Hedborg att det är häpnadsväckande att denna kostnadskrävande reform efterfrågas av så få. Av dem som kunnat få vårdnadsbidrag har 70 % använt sig av härav, och de är inte så få.

Det är bara 30 % som har tackat nej. Då visste de ändå att Socialdemokraterna skulle störta reformen i fördärvet om de kom tillbaks till makten. Det såg de på opinionssiffrorna.

Anna Hedborg klagar på beloppet 2 000 kr. Det tycker jag att hon gjorde rätt i. Men då skulle det naturligtvis finnas argument för att höja beloppet eller säga att det borde vara högre. Det är inte på själva idén man klagar när man klagar på beloppet.

Anna Hedborg undrade vem som tror att vårdnadsbidraget är ett alternativ till en normal förvärvsinkomst. Svar: ingen. Men det är många småbarnsföräldrar som kan stå upp och titta Anna Hedborg i ansiktet och berätta att de nu kan hanka sig fram efter de tolv månaderna när föräldraförsäkringen är slut. De kan klara av den omsorgsform som de helst vill ha ytterligare en tid. Det är de som nu kommer i kläm. Det är de som nu drabbas. Det är småfolket. Det är de som är mindre bemedlade ekonomiskt som ni ger er på.

Det är klart att det kan vara svårt för både Anna Hedborg och mig med våra inkomster att förstå att 2 000 kr kan betyda något, men det kan det för många svenskar.

Anf. 22 Statsrådet ANNA HEDBORG (s):

Fru talman! Alf Svensson frågar retoriskt om inte kommunerna består av föräldrar. Jo, just det. Det är kommunpolitiker som företräder bl.a. föräldrar. Det talas om kommunpolitiker som något slags fristående djur som inte har någonting att göra med dem som de är satta att företräda. Så tycker inte jag att kommunpolitiker brukar bete sig. De företräder just bl.a. föräldrarna i sin kommun och andra kommuninnevånare, t.ex. barn och gamla människor.

Många är kommunpolitiker därför att de är besjälade av tanken på att få skapa förutsättningar för bra omsorg för alla barn. Med bra omsorg menar de ofta litet olika saker, och inte alltid kommunal barnom-

sorg. Hur de kommer fram till vad de menar och hur de vill ha det har att göra med den demokratiska diskussionen i kommunen och demokratins villkor. Därför är det en viktig princip att kommunerna också faktiskt får möjlighet att ta ansvar när de skall göra det.

Kommunpolitiker är inte kommunpolitiker för att häva valfriheten för sina kommuninnevånare. Det vore ett konstigt skäl att bli kommunpolitiker.

Vi talade om att vårdnadsbidraget efterfrågas av få. Jag har undersökningen här. Den säger att en fjärdedel av kds sympatisörer föredrar vårdnadsbidrag framför daghem, medan 40 % hellre satsar på daghem än på bidraget. 30 % kan tänka sig vårdnadsbidraget, men bara om det inte inkräktar på daghemmets resurser.

Det var ju just det. Det *är* ont om pengar. Det gäller att skapa en familjepolitik med kvalitet i de delar där den finns och måste finnas. Det gäller t.ex. bra daghem till alla barn.

Anf. 23 ALF SVENSSON (kds) replik:

Fru talman! Jag tycker faktiskt att det skulle vara litet genant för en så klok kvinna som Anna Hedborg att referera till den där undersökningen. Det är ju alldeles självklart att folk reagerar om man ställer en fråga som utgår ifrån att folk tror att det går att ta bort daghemmen. Varenda sunt tänkande människa begriper att det skulle bli något av en katastrof för Sveriges föräldrar om daghemmen försvann. Så har frågan ställts. Jag begriper inte att Kommun Aktuellt presenterar något så ynkligt och uselt, precis som Olof Johansson sade.

Det är inte frågan om att förbjuda daghem. Det är frågan om att låta alla de föräldrar som vill ha daghem välja daghem, respektera det valet till 100 % och ställa upp och verkligen se till att daghemsplatserna är bra och rejäla. Men man skall också respektera dem som har en annan åsikt, oberoende av hur många det är. Om det bara är 5 % eller 3 % i valfrihetens samhälle som vill ha något annat än majoriteten skall de få det utifrån demokratins principer.

Kommunpolitikerna kan inte företräda alla föräldrar. Det kan de inte eftersom det de beslutar inte är vad alla föräldrar vill ha. Därför skall kommunpolitikerna skapa förutsättningar för föräldrarnas val. *Det* är valfrihet. De skall inte träffa valet åt föräldrarna. Det är det Anna Hedborg nu gör. Det är däri förmynderiet ligger. Det är däri ynkedomen finns. Det är därför detta beslut inte kommer att vara särskilt långlivat, vilken regering vi än kommer att ha framöver. Moderna människor vill inte ha förmynderi.

Anf. 24 Statsrådet ANNA HEDBORG (s):

Fru talman! Det är härligt att helt och fullt kunna ställa upp på Alf Svenssons formulering och hålla med om att vi gemensamt skall se till att vi får bra, rejäla daghem till alla som vill ha det. Att vi avskaffar vårdnadsbidraget, satsar på bra daghem och en bra föräldraförsäkring är ett led i politiken.

Anf. 25 STIG SANDSTRÖM (v):

Fru talman! Jag vill börja med att säga att jag instämmer i Marianne Jönssons anförande, även om jag inte reste mig vid tillfället. Jag vill tillstyrka majoritetens förslag.

Vi från Vänsterpartiet erkänner i likhet med Alf Svensson att frågan om vårdnadsbidrag är en ideologisk fråga. Vi tycker att det är fel reform vid fel tidpunkt och med fel förutsättningar. Framför allt tycker jag att det saknas en helhetssyn i frågan. Det verkar som om man är beredd att låta allt annat rasa runtomkring, bara man får behålla vårdnadsbidraget.

Vi menar att framtidens familjepolitik skall bygga på välfärdens grund, precis som hittills. En väl utbyggd barnomsorg av hög kvalitet, föräldraförsäkring, bra mödrahälsovård och barnsjukvård, en bra grundskola, fritidshem osv. är mycket viktigare än ett vårdnadsbidrag.

Samtidigt kan man inte klandra dem som har tagit emot vårdnadsbidraget när de fått erbjudandet. Det är därför vi i utskottet har varit med och mildrat förslaget om garantidagarna. Vi vill inte bestraffa dem som har tagit ut bidraget. De har naturligtvis gjort rätt utifrån sina utgångspunkter. Nu ger vi dem i varje fall tillbaks möjligheten till ledighet.

Vi menar att man nu får titta framåt. Vårdnadsbidraget är ett passerat kapitel. Vi måste ta ytterligare steg på familjepolitikens område. Den viktigaste framtidsreformen gäller 6-timmarsdag. Det skall inte enbart gälla för föräldrar, utan för hela samhället. Vi har nu kommit i det läget att vi kan börja diskutera den frågan. Vi tror att det också vore en viktig reform ur familjepolitikens synpunkt. Den skulle underlätta försörjningen för familjerna och ge föräldrarna mer tid att vara tillsammans med barnen. Den skulle bidra till ett rikare, stabilare och mer jämlikt familjeliv. Den kan också öka valfriheten för föräldrar och för oss alla i samhället. Det är vår framtidsmodell.

Jag vill ta upp en annan detalj. Det gäller arbetstiden. Det finns en reservation om att förlänga rätten till tjänstledighet till tre år. Anna Hedborg undrade var logiken i detta fanns. Det undrar jag också. De senaste åren har ju utmärkts av att man har varit väldigt tillmötesgående mot SAF och arbetsgivarna när det har gällt att försämra arbetstiderna för de anställda. Det har t.ex. gällt en förlängning av provanställningstiden. Det har gällt en försämring av studieledighetslagen. Helt plötsligt vill man utöka möjligheten till tjänstledighet. Det finns ingen logik i det. Arbetsmarknadsdepartementet har uttalat sig om att det inte är bra, och Anna Hedborg har också tagit upp detta.

Det var några av våra synpunkter dessa frågor. Charlotta Bjälkebring skall utveckla den ideologiska biten ytterligare för vår del senare.

Anf. 26 MARGARETA ISRAELSSON (s):

Fru talman! "Vill du ha 2 000 kr i månaden?" Några av partiernas representanter i denna kammare är tydligen förvånade över att småbarnsföräldrarna svarar ja på den frågan. Detta anses nämligen som en mycket bra undersökning av vad föräldrarna vill och inte vill. Om man samtidigt frågar föräldrarna om de fortfarande vill ha ett vårdnadsbidrag om de 2 000 kronorna innebär att daghemmen får minskade resur-

ser säger 30 % av kds väljare nej. Ungefär lika många av Centerpartiets väljare säger nej.

Det var detta som statsrådet Hedborg refererade till. Men då tycker man inte att undersökningen är intressant.

Jag tycker att det finns skäl att glädjas för barnens skull i dag. Barnen får i dag tillbaks 90 dagar att vara tillsammans med sina föräldrar under. Garantidagarna återinförs. Det gläder många småbarnsföräldrar.

Vi var några som motionerade om detta i samband med den borgerliga regeringens införande av ett vårdnadsbidrag. Men med stöd av Harriet Colliander och några andra nydemokrater i den här kammaren trumfades propositionen igenom, och garantidagarna försvann. Man lyckades t.o.m. – jag antar, herr Jonsson, att det var av ideologisk övertygelse – stampa på några och säga: Tar ni inte ut garantidagarna tillräckligt snabbt, konfiskerar vi dem. Borta var möjligheterna till ett flexibelt användande av garantidagar fram till dess att barnet fyller åtta år eller har avslutat sitt första skolår.

FN talar inte om kommunerna, sade Göte Jonsson i sitt anförande. Han ville därmed i sitt inlägg göra sig litet lustig över FN:s barnkonvention, men FN:s barnkonvention har inte tillkommit för att vi skall göra oss lustiga över den, utan den har tillkommit för att garantera barnet rätt till sina föräldrar, för att barnet skall ha samma rätt till sina föräldrar vare sig föräldrarna är hemarbetande eller förvärvsarbetande.

Om igen: Garantidagarna har en mycket stor betydelse.

Skall vi i detta nådens år 1994, sade Alf Svensson, behöva stå och vädja till en regering? Nej, men i våras gick det ganska bra att vädja till Harriet Colliander och de andra nydemokraterna i korridoren här utanför kammaren för att de skulle rösta igenom det vårdnadsbidrag som det några dagar tidigare inte hade funnits en majoritet för i riksdagen.

Alla individer är olika, och det är väljarna också. Väljarna sade: Vi vill inte ha kvar vårdnadsbidraget. Vi vill ta bort den regering som har infört det. Vi tycker att det är viktigare att bevara föräldraförsäkringen, stärka barnomsorgen och se till att garantidagarna återinförs.

Alf Svensson frågade vad för slags föräldrar vi umgås med. Dagens unga och framsynta föräldrar – jag vet inte om jag inräknas i den gruppen – låter sig inte fösas och fjättras, sade han. Jag vet inte riktigt vilka han talade om. Det kanske var Börje Salming, Kjerstin Dellert och de andra i uppropet för ett vårdnadsbidrag.

De småbarnsföräldrar jag talar med hemma vid sandlådan och i lekparken säger: Margareta, du som är politiker, kan du tala om varför vi inte får någon barnomsorg? Varför skall vi vänta till juni nästa år innan jag kan börja förvärvsarbeta och få barnomsorg? Kan du förklara för mig vad den här valfriheten betyder när det inte längre finns kommunal barnomsorg att tillgå utan vi har tvingats sätta vårt barn i ett privat familjekooperativ för att över huvud få barnomsorg?

Valfrihet är bra. Valfrihet är bra om det är rättvist. Men den rättvisan måste också innebära att barnen får rätten till sina föräldrar och att även barn med förvärvsarbetande föräldrar får möjlighet att träffa dem.

Jag tycker att det glädjande – jag vill återigen säga detta – att vi nu återinför de 90 garantidagarna. Samtidigt är det bra att vi har kunnat

komma överens om att även de föräldrar som har tagit ut vårdnadsbidrag får tillbaka garantidagarna, dock utan ersättning – även om jag är litet förvånad över att borgarna nu helt plötsligt reserverar sig till förmån för att detta återinförande av garantidagarna, som de själva avskaffade, skall ske med ekonomisk ersättning. Jag tolkar det som ytterligare ett tecken på den ekonomiska oansvarighet som tidigare har visats när det gäller samhällsekonomin.

Anf. 27 GÖTE JONSSON (m) replik:

Fru talman! Jag gjorde mig inte lustig över FN-konventionen. Jag konstaterade bara att det i FN-konventionen är familjerna och barnen som lyfts fram och inte de kommuner som den socialdemokratiska regeringen och Margareta Israelsson lutar sig emot. Det är sannerligen inget att göra sig lustig över att Sveriges regering så uppenbart bryter mot FN-konventionen. Om föregående talare uppfattade det jag sade som en lustighet ber jag om ursäkt för mitt sätt att uttrycka mig, men jag vill klart dementera hennes påstående.

Jag tycker att Margareta Israelsson på nytt skall tala med sina vänner i sandlådan och säga till dem: Nu har vi avskaffat vårdnadsbidraget,och nu kommer ni att få vänta ännu längre i kö innan ni får någon plats på dagis. Det är ju just detta som är budskapet från kommunerna nu. Det var det jag läste upp från talarstolen och som andra talare har refererat till. Detta är klart belagt utifrån kommunernas uppgifter. Jag önskar Margareta Israelsson lycka till i den presentationen, men jag är inte säker på att sanden i sandlådan blir mjukare efter den redovisningen.

Margareta Israelsson säger också att daghemmen får minskade resurser. På vilket sätt får daghemmen genom vårdnadsbidraget minskade resurser? Det finns inget som helst samband däremellan. Det är en påhittad konstruktion, spridande av lögnaktiga uppgifter. Ta fram ett konkret bevis på hur vårdnadsbidraget minskar resurserna till barnomsorgen! De uppgifter vi nu får från kommunerna visar att det även i detta fall förhåller sig precis tvärtom. I och med att vårdnadsbidraget avskaffas tvingas man nämligen nu i kommunerna att vidta andra åtgärder för att klara av att tillfredsställa behoven.

Man bör vara litet varsam med orden även när man diskuterar saker som man inte gillar.

Anf. 28 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tror att jag rörde vid en öm tå, eller möjligtvis var det flera. Det var Göte Jonsson som sade att ordet "kommun" inte nämns i FN-konventionen, och det hör ju inte hemma där. FN:s barnkonvention har kommit till för att ge barnen rätten till sina föräldrar. Där står inte inskrivet något om hur den ideala familjen skall se ut, men där står att barnet har rätt till båda sina föräldrar, och det gäller naturligtvis vare sig föräldrarna förvärvsarbetar eller lever tillsammans.

Göte Jonsson tar också upp samtalen i sandlådan och utbyggnaden av barnomsorgen. Om riksdagen och regeringen med stöd av några nydemokrater sänder ut signaler till kommunerna om att mammorna nu

skall vara hemma i större utsträckning, att de inte kommer att efterfråga barnomsorg i samma omfattning och att vi nu kommer att spara pengar på detta, då vore det naturligtvis mycket märkligt om kommunerna satsade på en utbyggnad av barnomsorgen.

Detta gäller speciellt om det, som i mitt fall, rör sig om en borgerligt ledd kommun. I Västerås säger man nämligen att alla nya alternativ skall vara av privat karaktär och att några andra alternativ icke skall komma i fråga. Den borgerliga majoriteten i Västerås stadshus kastades emellertid ut därför att väljarna inte ville ha den kvar. Eftersom denna borgerliga majoritet valde att satsa på privata alternativ är det ju inte så konstigt att det i Västerås nu inte finns kommunal barnomsorg att tillgå.

Min fråga till herr Jonsson är: Är det valfrihet?

Anf. 29 GÖTE JONSSON (m) replik:

Fru talman! Jag vill återgå till FN-konvention, eftersom den är intressant i detta sammanhang. Jag får där vidimerat att det är barnen och föräldrarna man slår vakt om. I detta ligger givetvis också tanken att vi som politiker skall se till att föräldrarna och barnen ges bästa förutsättningar att utvecklas utifrån de önskemål föräldrarna själva har. Det är detta som är det viktiga. Tänk så olika önskemål föräldrarna på detta runda klot har. Varför skall just svenska föräldrar inte få bestämma hur man vill ha det? Varför skall inte vi i detta hus underlätta för föräldrarna, så att också vi uppfyller intentionerna i FN:s barnkonvention i denna fundamentala del? Det är ju det som är frågan, och det är det ni vägrar acceptera.

Det skulle också vara intressant att få veta i vilken informationsbroschyr eller i vilket beslut som rör vårdnadsbidraget som det står att mammorna skall vara hemma. Var någonstans står detta? Var finns detta budskap? Det finns ingenstans i det beslutsunderlag som ligger till grund för vårdnadsbidraget. Vad som står är att föräldrarna nu skall få rätt att välja.

Om sedan en kommun inte är beredd att ge föräldrarna möjlighet att välja kommunal barnomsorg, tycker jag personligen att det är precis lika felaktigt som att ni socialdemokrater nu vill vägra föräldrarna laglig rätt och möjlighet till alternativ barnomsorg. Det ena förbudet är inte bättre än det andra, den ena begränsningen är inte bättre än den andra.

Vad ni nu gör är att slopa den lagstadgade rätt till valfrihet som skulle träda i kraft vid årsskiftet och som skulle ge föräldrarna möjligheten att välja – inte att tvingas in i något, utan att välja. På så vis hade vi tagit ytterligare ett steg mot att uppfylla intentionerna i FN:s barnkonvention. Ni tar steget tillbaka. För detta bär ni ansvaret, men är ni beredda att ta konsekvenserna?

Anf. 30 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Fru talman! För barnens skull är det att beklaga att mycket av det som sägs här hör hemma på sandlådenivå.

Vårdnadsbidraget. Garantidagarna. Enskild Barnomsorg.

I FN:s barnkonvention talas om barnens rätt till sina föräldrar, men utgångspunkten för detta är att samhället har ett ansvar för att underlätta för barnen att få så mycket tid som möjligt med båda sina föräldrar.

Då undrar jag: Vad är det i det som är så positivt, när ni beslutade att avskaffa de 90 garantidagarna? Den borgerliga regeringen fattade det beslutet, med stöd av Harriet Colliander och andra nydemokrater som ni lyckades värva. Vad var det ni tyckte att ni uppnådde när ni sade att föräldrarna visst får vara med sina barn, men bara tills de fyller tre år? Sedan skulle de jobba på och inte ha något mer. Först fick de vara hemma ett år med föräldraförsäkring, och sedan fick de som ville och hade råd 2 000 kr i månaden för att vara hemma ytterligare två år.

Det vi hela tiden har slagit fast är möjligheten för föräldrarna att följa barnen under deras uppväxt. Vi har sagt att barnen behöver sina föräldrar också när de har fyllt fyra, fem och sex år och när de börjar skolan, kanske regelbundet under det första skolåret. Vi har talat varmt för den möjligheten, Göte Jonsson.

Det blir larvigt när man hela tiden drar det till ytterligheter om jag säger någonting om barnomsorgen. Det är självfallet så, att om en kommunledning säger att alla alternativ som startas skall vara av privat karaktär finns det inte kommunala daghem att tillgå, därför att de är fullbelagda. Då tycker jag inte att det finns valfrihet för föräldrarna – som min granne, som konstaterar att han inte har någon möjlighet att gå tillbaka till sitt arbete och få den för honom betydelsefulla pedagogiska delen och tryggheten i att barnet är på ett dagis inom den kommunala verksamheten. Det enda sättet är då att söka ett privat alternativ. Då finns inte valfriheten.

Vad vi säger när vi talar om barnomsorgen i kommunerna i det förslag som riksdagen nu skall fatta beslut om, är att kommunerna skall ta ett ansvar, se till att där finns en helhet inom den barnomsorg som man erbjuder. Jag tycker inte att den kommunledning gör det som, vare sig det är åt det ena eller åt det andra hållet, säger att alternativ av kommunalt slag inte skall finnas.

Anf. 31 LENNART ROHDIN (fp):

Fru talman! Var och en av oss har säkert en mycket bestämd uppfattning om vad som är, eller var, rätt för oss själva och vår familj. För mig som liberal, och fortfarande småbarnsförälder, är det ändå viktigt att vi formar en familjepolitik byggd på valfrihet för den enskilda barnfamiljen, en valfrihet som ger den möjlighet att själv välja vad som passar den bäst.

Småbarnsfamiljer möter rader av svåra valsituationer – något som ingen familjepolitik kan hjälpa dem att undvika. Men varje familjepolitik måste stötta dem i de val som de ändå gör. Det skapar största möjliga trygghet för varje småbarnsfamilj. Den tryggheten är, som vi alla vet, av avgörande betydelse för vilken start den familjens barn skall få.

Fru talman! Ordet valfrihet kan användas på många sätt. Statsrådet Anna Hedborg skriver i propositionen att vårdnadsbidraget inte "generellt ökar valfriheten för barnfamiljerna". Det visar i ett nötskal den socialistiska oförmågan att se olika familjers olika behov. Valfrihet

Vårdnadsbidraget.
Garantidagarna.
Enskild Barnomsorg.

skulle inte behövas om alla småbarnsfamiljer hade samma behov och samma önskemål. Valfriheten behövs för att vi är olika, för att barn i samma familj är olika, för att familjer kan göra olika val över tiden.

En väl fungerande kommunal barnomsorg ökar inte heller valfriheten för varje småbarnsfamilj. Det finns många småbarnsfamiljer som inte har plats i kommunal barnomsorg. I många fall beror det på att alltför många kommuner ännu inte byggt ut barnomsorgen eller på ett likvärdigt sätt understött alternativ barnomsorg. Därför infördes barnomsorgsgarantin.

Men i en del fall infördes den därför att kommunal barnomsorg helt enkelt inte passar inte alls så få småbarnsfamiljer. För dem ökade ändå inte valfriheten därför att vi införde en barnomsorgsgaranti. Men det gjorde den för dem som nu äntligen kan få en barnomsorgsplats. Därför är det också ett rejält steg mot ökad valfrihet i familjepolitiken.

Ökad valfrihet innebär således inte att varje inslag i familjepolitiken ökar varje småbarnsfamiljs valfrihet lika mycket. Ökad valfrihet innebär att varje småbarnsfamilj genom familjepolitiken, i så stor utsträckning som möjligt, kan välja att utforma tillvaron så som det bäst passar dem under den tid deras barn är små.

För de småbarnsföräldrar som önskar göra en annan avvägning mellan att förvärvsarbeta och att vara hemma en viss tid med sina små barn, har det varit en mycket stor uppoffring ekonomiskt – och är det fortfarande med det nya vårdnadsbidraget – men många har ändå ansett att den uppoffringen är värd priset.

Det kan därför inte vara orimligt med ett vårdnadsbidrag av den nuvarande omfattningen. Det är inget stort hot mot jämställdheten, men ett viktigt bidrag till ökad valfrihet. Det är god liberal politik.

Vårdnadsbidraget innebär således inte att alla småbarnsfamiljer får lika mycket ökad valfrihet. Men det innebär att en del småbarnsfamiljer som i förhållandevis liten utsträckning har fått del av samhällets stöd till barnfamiljerna – och som ändå, av ett skäl som inte samhället skall lägga sig i, valt sin väg – nu också har kunnat få ett visst stöd under den tid de valt att stanna hemma längre än vad föräldraförsäkringen medgivit. Att fler kan göra ett val som passar dem bäst innebär just ökad valfrihet.

Fru talman! Den förra regeringen införde en barnomsorgsgaranti, såg till att alternativa barnomsorgsformer behandlas likvärdigt och att krav ställs på kvalitet i barnomsorgen.

Nu skall det kommunala planeringsmonopolet återinföras, med hänvisning till behovstäckning. Men varför skall kommunerna och inte föräldrarna själva få avgöra vilken barnomsorg de har behov av? Om ett enskilt daghem efterfrågas vid full behovstäckning är det uppenbarligen så att någon del av den kommunala barnomsorgen inte efterfrågas. Då skall inte det enskilda motarbetas, utan det kommunala som inte efterfrågas avvecklas.

Men här ligger socialdemokratins motstånd. Som företrädare, ofta för de kommunalt anställda, är det deras intressen man värnar – inte kommunmedlemmarnas, barnens och familjernas. Jag har själv varit med och startat ett familjekooperativ därför att det inte fanns någon

Vårdnadsbidraget. Garantidagarna. Enskild Barnomsorg.

kommunal barnomsorg. Hade socialdemokraterna i min kommun fått bestämma hade vi inte fått starta.

Vårt familjekooperativ såg inte ut som den kommunala enhetsmodellen. Alltsedan dess har föräldrar i vårt familjekooperativ vid kontakter med ansvariga i kommunens barnomsorg fått höra att "de frivilligt valt att ställa sig utanför". Utanför vad då? Jo, utanför det kommunala monopolet, utanför den modell som barnomsorgsbyråkratin och socialdemokratin tänkt ut. Om inte den s-märkta enhetsmodellen passar får man skylla sig själv. Det finns säkert undantag, men socialdemokratin har ingen trovärdighet när det gäller att värna valfrihet och mångfald, särskilt inte i familjepolitiken.

Att familjer kan vara olika eller göra olika prioriteringar strider tydligen mot traditionell socialdemokratisk likhetspolitik.

Bakom de numera oändliga invändningarna mot varje försök att öka valfriheten i familjepolitiken ligger en övervintrande ideologiskt färgad strävan att kunna stöpa alla familjer och barn i samma form.

Den förra regeringen har väsentligt ökat valfriheten i svensk familjepolitik. Om Sveriges småbarnsfamiljer skall få ökad valfrihet, det bestämmer riksdagen. Hur varje småbarnsfamilj väljer att utforma sin korta tid med sina små, det skall den själv bestämma.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2, 3, 4 och 6 till socialutskottets betänkande.

Anf. 32 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v):

Fru talman! Inledningsvis refererade Göte Jonsson ett flertal brev som han fått av unga kvinnor. De vill ha vårdnadsbidraget kvar. Jag anser mig också vara en relativt ung kvinna, och jag har små barn. Jag kan också välja att få fler barn om jag skulle vilja det. Men i mitt brev till Göte Jonsson skulle det stå att vi skall avskaffa vårdnadsbidraget och i stället satsa på den kommunala barnomsorgen.

Vänsterpartiet känner en stor tillfredsställelse i att vi gemensamt med Socialdemokraterna kan fullfölja vårt vallöfte vad gäller avskaffandet av vårdnadsbidraget.

Samhället står inför stora svårigheter. Vi har ett gigantiskt budgetunderskott, och kommunerna har stora ekonomiska problem.

Vi ser också att våra barn mår dåligt i krisens Sverige. Kommunerna är tvingade till effektiviseringar, vilket har inneburit ökade barngrupper och mindre personal i barnomsorgen.

Många vuxna bryts också ner av arbetsbrist. I vår kultur är arbetet en mycket viktig del av en människas liv. Det ger känslan av tillfredsställelse och oberoende och ger arbetsgemenskap. När människor blir arbetslösa rycks deras fotfäste undan, och de tappar meningen med livet.

Det här påverkar givetvis barnen. Vi vet att pojkar i 10–14-årsåldern mår dåligt i dag. De konsumerar uppemot 1 500 TV- och videomord på ett år, och de tittar i genomsnitt två och en halv timme per dag på TV eller video. Det är skrämmande, men sant. De talar enbart cirka fem minuter med sina fäder varje dag.

En annan grupp som nu också visar sig må dåligt är småflickor mellan noll och fyra år. Jag tror att det kan bero på att många föräldrar just är arbetslösa och att daghemmens kvalitet har kraftigt försämrats under de senaste åren. De här flickorna visar nu symptom på att samhället inte fungerar tillfredsställande.

Jag har förståelse för att den tidigare borgerliga regeringen införde vårdnadsbidraget delvis för att värna just om dessa bortglömda flickor. Men jag är fullständigt övertygad om att vårdnadsbidraget inte löser dessa problem. Det löser inga andra problem heller. Barnomsorgsköerna är t.ex. lika långa som förut. Arbetslösheten har inte förbättrats på grund av vårdnadsbidraget. Detta är kanske i och för sig litet snabba slutsatser att dra, eftersom bidraget har blivit så kortvarigt.

Vårdnadsbidraget är ett problem i sig. Det flyttar kvinnans frigörelse 20 år tillbaka i tiden. Det löser inte problemet med tonårspojkarnas möjlighet att identifiera sig med sina fäder. Det konserverar gammalt könsrollstänkande och förpassar kvinnan till spisen.

Ingen kan väl på allvar säga att fäder skulle vara hemma med ett bidrag på 2 000 kr per månad – ett bidrag som varken är sjukpenning- eller pensionsgrundande.

Vårdnadsbidraget är fel väg att gå om man månar om barnen. Därför stöder jag helhjärtat dess avskaffande. Det behövs en annan familjepolitik. Vi måste satsa på den kommunala barnomsorgen. Barnomsorgen fyller flera syften. Den möjliggör förvärvsarbete både för män och kvinnor, och den ger ekonomisk frihet. Den ger alla barn lika rätt till en stimulerande uppväxt med ett gott pedagogiskt innehåll. Dessutom ger den arbetstillfällen.

I debatten om vårdnadsbidraget har jämställdheten mellan könen satts i ett motsatsförhållande till barnens bästa. Vänsterpartiet menar att det är tvärtom – detta hänger ihop. Barn har rätt till båda sina föräldrar. Att kvinnor deltar i samhällslivet på samma villkor som män gynnar barnen. Kvinnor måste ges en möjlighet att dela makten i samhället och omsorgsansvaret med mannen. Därigenom tas barnens intresse till vara på bästa sätt.

Därför ämnar Vänsterpartiet driva en annorlunda familjepolitik, förhoppningsvis i samverkan med Socialdemokraterna. Vi ämnar satsa på den kommunala verksamheten som vänder sig till barn och ungdom. På sikt vill vi också ha ner arbetstiden till sex timmar per dag. Sextimmarsdagen ger både män och kvinnor egen försörjning och mer tid för hem och barn. Det gäller under barnets hela uppväxt, inte bara under de första tre åren. Därför yrkar jag bifall till föreliggande förslag.

Anf. 33 GÖTE JONSSON (m) replik:

Fru talman! Jag skall fatta mig kort. Jag är beredd att ta emot brevet. Jag tycker att de som vill ha kommunal barnomsorg skall ha rätt till det. Vårdnadsbidraget är inget hinder i det fallet. Charlotta Bjälkebring kan vara lugn på den punkten.

Jag vill dock ställa följande fråga: Varför tar inte Charlotta Bjälkebring hänsyn till de barn som kommer att må dåligt när vårdnadsbidraget avskaffas?

Anf. 34 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik:

Fru talman! Jag vill givetvis också ta hänsyn till de barn som mår dåligt, Göte Jonsson. Men jag delar inte Göte Jonssons uppfattning att vårdnadsbidraget är lösningen på det problemet. Jag tror att samhället måste stödja dessa barn och deras familjer på något annat sätt, så att dessa barn skall kunna må bra ändå.

Jag tror inte att ett brev skulle kunna ändra Göte Jonssons uppfattning särskilt mycket. Jag tror inte att jag kommer att skriva något brev till honom.

Anf. 35 GÖTE JONSSON (m) replik:

Fru talman! Jag har förståelse för att brevet uteblir.

Jag vill bara konstatera, ärade kammarledamöter, fru talman, att här står en vänsterpartists tro mot väldigt många barnfamiljers och föräldrars vetande om hur barnen bäst skall tas om hand. De vet varför deras barn mår dåligt. Behöver man säga mer, fru talman, i den här debatten?

Anf. 36 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik:

Fru talman! Jag tror inte att det finns någon stor motsättning i vad vi egentligen tycker om vad familjerna betyder för barnen, Göte Jonsson. Jag anser givetvis också att familjen är det viktigaste för ett barn. Daghemmen måste finnas som ett komplement till familjen. Det är ett bra komplement med en bra pedagogisk verksamhet. En förälder kanske inte alltid räcker till när det gäller att ge barnet det.

Lösningen på problemet tror jag är att sänka arbetstiden så att barnen får tillfälle att träffa båda sina föräldrar. Det räcker inte med att en man eller en kvinna är hemma de första tre åren med barnet, medan den andre föräldern jobbar heltid. Jag tror att det är en dålig lösning. Jag vill ha en annan lösning.

Anf. 37 CHATRINE PÅLSSON (kds):

Fru talman! Detta är en dag med blandade känslor i vårt land. När jag under de senaste två timmarna har suttit och lyssnat på argumenten har jag blivit både rädd och besviken. Jag har blivit rädd, eftersom man har så ytliga argument för sina ståndpunkter. Man är så insnöad i sin egen åsikt att man inte är beredd att lyssna på de andras åsikter, och man är i alla fall inte beredd att ta till sig dem. Det gör mig beklämd.

Här har man citerat FN:s barnkonvention. Lyckosamt nog har jag tagit med mig barnens lag till kammaren. I en av paragraferna står att vid alla åtgärder som rör barn vare sig de vidtas av offentliga eller privata institutioner och myndigheter skall barnens bästa komma i främsta rummet.

Jag vill börja med att ställa en fråga till Anna Hedborg, som har det mycket viktiga uppdraget att vara minister på det här området. Anser Anna Hedborg att alla barn är likadana? Anser Anna Hedborg att alla små barn mellan ett och tre år behöver exakt samma barnomsorg, oberoende av var de bor i landet och hur de är som personer?

Jag har även tagit med mig Riksförsäkringsverkets senaste siffror på hur många som har ansökt om vårdnadsbidrag. I debatten här låter det

på statsrådet som om detta förslag är så dåligt att det inte finns en enda människa som vill ha vårdnadsbidrag – man tvingas mer eller mindre till det. Ändock har många företrädare här, Göte Jonsson och Alf Svensson m.fl., sagt att vi skall ha många olika alternativ, men att det inte är vi politiker som skall bestämma hur familjen Andersson i Piteå skall ordna sin barnomsorg. Det skall familjen Andersson göra själv.

Vårdnadsbidraget utgör ett frivilligt avtal. I augusti hade 166 623 personer sökt vårdnadsbidrag. I november var det 173 763. Den här reformen har inte varit i gång många månader. Ändock säger man att det är en urusel metod.

Jag blir både litet ledsen och arg över att Socialdemokraternas familjepolitik ständigt rör sig inom den gamla traditionen. En vänsterpartist sade alldeles nyss att barnen mår så dåligt i Sverige. Små flickor mellan noll och fyra år mår dåligt. Det är vi mycket oroade över. Men varför är det så? Tänk om det har blivit så därför att vi inte har kunnat tillåta flexibla lösningar?

Hur skulle det vara om vänsterpartisterna och socialdemokraterna började rannsaka sig själva. Det kan väl näppeligen inte vara vårdnadsbidragets fel, eftersom det bara har varit i gång under några månader, eller? Den borgerliga regeringen som har suttit i tre år anses bära hela skulden för statsskulden, osv. Det vore klokt om man rannsakade sig själv.

När jag tog del av de förslag som skall drabba barnfamiljerna blev jag också litet upprörd. Man var klok nog att tillgodose ett förslag från kds, nämligen att en utredning skulle tillsättas. Utredningen skall se över barnomsorgen och hur man kan göra besparingar på familjepolitikens område vilka skulle få goda fördelningspolitiska effekter.

Samtidigt kommer man med det ena dråpslaget efter det andra mot barnfamiljer som har det svårt redan i dag.

Det första dråpslaget är vårdnadsbidragets avskaffande. Det drabbar definitivt inte höginkomsttagarna. Ett annat dråpslag gäller flerbarnstillägen och ett tredje gäller barnbidraget. Man säger att detta är en rättvis familjepolitik.

Innan vårdnadsbidraget infördes var det bara hälften av de familjer i Sverige som har barn mellan ett och tre år som fick del av subventionerna på barnomsorgens område. Ibland får man höra att ensamstående inte kan få del av den här subventionen. Då blir man också litet skrämd. De ensamstående som har barn på dagis har redan fått en mycket stor subvention. De har fått mellan 60 000 och 80 000 i subvention varje år. Om en familj som själv väljer att ta ansvaret för barnomsorgen får 24 000 anses det att det är förskräckligt och att Sverige kommer att gå i konkurs för att detta belopp betalas ut.

Det handlar inte om något annat än att det finns en djup ideologisk klyfta i sättet att se på familjer och barn, och det får vi väl acceptera. Jag trodde nästan att Alva Myrdals ideologi skulle ha passerat Socialdemokraterna, men den lever visst och är mycket kraftfull.

Idén med vårdnadsbidraget är enkel. Den bygger på en tes, nämligen att det inte är staten eller vi förtroendevalda som är kompetenta att avgöra exakt vilken barnomsorg varje barn skall ha. Det avgör barnens

Vårdnadsbidraget. Garantidagarna. Enskild Barnomsorg.

föräldrar bäst. De allra första åren i en människas liv är så oerhört viktiga för resten av livet. De är de första fyra åren som är utgångspunkten för hur det skall bli i livet i fortsättningen.

Fru talman! Alla familjer är inte lika. Alla har inte jobb mellan nio och fem. Alla bor inte i storstäder. Det finns familjer som inte har tillgång till dagis. De står av det skälet utanför samhällets stöd. Det finns människor som bor i glesbygden och som har flera mil till ett dagis. För dessa människor måste det finnas något alternativ. Det handlar om ett alternativ för barnen, inte för oss kristdemokrater.

Alf Svensson nämnde i sitt anförande att kommunen har begärt att man inte skall förhasta sig i det här beslutet, eftersom man inte vet vad det blir för ekonomiska konsekvenser. Tydligen lär alla vara överens om att detta kommer att kosta mycket pengar för kommunerna.

Jag läste i en av Värnamotidningarna för någon vecka eller tio dagar sedan att det behövdes två nya dagisavdelningar den 1 januari 1995 för att man skulle kunna leva upp till den lag som vi har stiftat. Skälet till att vi kristdemokrater gick med på den här lagen var att vi fick ett vårdnadsbidrag, så att det fanns en valfrihet. Annars skulle det enligt min åsikt aldrig har gått att genomföra lagen.

DN redovisade i onsdags, tror jag att det var, att en Uppsalabo lär få vänta till 1996 på att få en barnomsorgsplats. Om man råkar bo i Uppsala och har fler än tre barn, varav ett är några månader och ett är i vårdnadsbidragsålder, drabbas man oerhört hårt av regeringens politik. Flerbarnstillägget minskar, vårdnadsbidraget slopas och barnbidraget minskar. Samtidigt måste man kunna få tillbaka sitt jobb. Det är ju så kort varsel på allting.

Fru talman! Varför kan man inte tillåta att rätten till tjänstledighet i tre år finns kvar, om nu kostnaden är huvudargumentet mot vårdnadsbidraget, vilket jag tycker är en ekonomisk kullerbytta? Det kostar ju ingenting. Jag tror att skälet är att man vill omyndigförklara både föräldrarna och hela familjen. Man tror inte att föräldrarna begriper hur mycket de missar på jobbet och hur svårt det är att komma tillbaka. Detta förstår folk. Det är många som är tjänstlediga under en längre tid för studier osv. Många landsting och kommuner har avtal som gör att föräldrar tillåts att vara tjänstlediga i tre år om de vill. Men vi politiker skall tydligen tala om för föräldrarna att de inte begriper detta.

Jag tror att det är oerhört viktigt i dagens samhälle att vi är så pass vidsynta att vi tolererar att människor prioriterar olika och att människor tycker att det är viktigt att vara tjänstlediga under dessa år. Varför är det så farligt att ha rätt till tjänstledighet under tre år?

Jag vill yrka bifall till reservationerna 1, 2, 3, 4 och 6 i socialutskottets betänkande.

Anf. 38 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Fru talman! Chatrine Pålsson talade om att föräldrarna är mest kompetenta att välja. Det hoppas jag också att de är.

Jag skulle vilja fråga Chatrine Pålsson, som företrädare för Kristdemokratiska samlingspartiet, vad det främsta syftet är med vårdnadsbidraget. Är det att skapa en ekonomisk utjämning, som ni ibland talar

om? Ni talar om att den kommunala barnomsorgen får så mycket pengar och att man nu också måste ge pengar till dem som inte utnyttjar den. Är detta det främsta syftet? Eller är det främsta syftet att barnen skall få möjlighet att träffa sina föräldrar mer?

Jag hoppas att ni tycker att den senare frågan är viktigast, eftersom det måste vara grunden. Då undrar jag varför ni, under den tid då ni styrde och ställde tillsammans med Ny demokrati, genomförde en reform som skapade så många problem för föräldrar som var tvungna att förvärvsarbeta? De som arbetade heltid, hade sina barn på ett kommunalt dagis och ville träffa dem mer fick aldrig den möjligheten. Detta vårdnadsbidrag var ju utformat så, att föräldrarna kunde kvittera ut pengarna även om det var grannen som skötte barnomsorgen eller om barnen lämnades hos farmodern på vägen till jobbet. Det fanns inget krav på att föräldrarna skulle vara tillsammans med sina barn.

Den förälder som ville minska sin arbetstid för att kunna träffa barnet mer hamnade i en märklig situation. Om det krävdes tid för föräldrarna att lämna och hämta barnet på dagis konstaterades det med regeringens proposition att det inte skulle utkvitteras något vårdnadsbidrag. Då hade föräldrarna redan fått pengar för att ha barnet inom den kommunala barnomsorgen.

Jag menar att det var ett fel också i konstruktionen av bidraget. Bidraget var inte utformat som en hjälp till föräldrarna att träffa sina barn mer. Eller rättare sagt: Det var det, men då får barnen inte ha fyllt tre år.

Anf. 39 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik:

Fru talman! Vårdnadsbidraget var en stor förändring. Vi insåg att det behövde följas upp och att justeringar eventuellt skulle behöva göras. Ingen av oss sade att detta var den bästa produkten i alla delar. Jag vill gärna ha sagt att det säkert finns justeringar som borde göras. Detta var dock ett steg att börja med.

När vi kristdemokrater har pläderat för vårdnadsbidraget har vi gjort det för barnens, familjernas och rättvisans skull. Jag tycker nämligen inte att det är rättvist att hälften av barnfamiljerna i Sverige inte skall få del av de gemensamma pengar som vi har lagt på familjepolitiken. Vi måste hitta ett system som är mer rättvist. Vi menar också att det skall finnas en bra kommunal barnomsorg, både familjedaghem och vanliga dagis, för de barn och familjer som det passar bäst. Om man skall se på detta riktigt logiskt borde det kanske ha gjorts några omfördelningar. Vi valde att vara så generösa att vi inte gjorde det. Vi startade med det här för att se vilken efterfrågan det blev.

Initialt kostade detta en del pengar, men vi var ganska säkra på att det så småningom skulle vara en god ekonomisk reform.

Margareta Israelsson talar om att man lämnar barnen till grannen. Jag har under många år undrat varför det går bra att få samhällets subvention om jag och min grannfru byter barn. I socialdemokraternas Sverige kan jag inte få subvention för mina egna barn om jag själv är dagmamma. Det är ett exempel. Nu har man gjort vissa justeringar på detta område, men det har suttit hårt åt.

Jag har ofta sagt att detta är mycket konstigt. En lärare som har sitt eget barn i skolan får ju inte avdrag för det.

Det viktiga är att föräldrarna själva vet vilken vård och omsorg barnen bäst behöver. Den kanske finns hos grannen eller farmodern. Det är inget som vi politiker skall styra i detalj.

När det gäller frågan om att föräldrarna skall träffa sina barn mer låter det som att Margareta Israelsson och en del andra tror att föräldrarna skall välja mellan att antingen vara hemma på heltid eller förvärvsarbeta på heltid. Det finns många som väljer att jobba litet mindre och att vara med barnen mer. Då ger vårdnadsbidraget en utmärkt möjlighet.

Vi kristdemokrater tycker också att 2 000 kr i månaden är alldeles för litet. Men vi måste börja med att ta ett litet steg för att komma vidare.

Anf. 40 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Fru talman! Jag beklagar att jag gladdes när Chatrine Pålsson inledde med att säga att justeringar naturligtvis behöver göras. Jag insåg ganska snart att de enda justeringar som skulle göras var av ekonomiskt slag. De skulle inte ske i regelsystemet, vilket skulle ha gett barnen mer tid med sina föräldrar. Det handlar om ett litet steg mot att utjämna skillnaderna mellan den kommunala barnomsorgen och annat. Man vill naturligtvis komma vidare.

Jag förstår att det handlar om att ge mer pengar. Men ni säger fortfarande inte att föräldrarna skall få ut dessa pengar när de träffar barnen mer. Det trycket vill ni inte sätta på föräldrarna för barnens skull.

Vi kan alla vara överens om att vi som vuxna, som föräldrar och som förebilder behöver få mer tid till våra barn. Jag tycker faktiskt att det är beklagligt att ni då väljer att hålla fast vid ett förslag som bara handlar om något slags ekonomisk transaktion utan att säga att barnen skall vara inblandade.

Jag kan fortfarande inte förstå varför detta är viktigt bara fram till dess att barnet fyller tre år. Jag kan heller inte förstå det resonemang som Chatrine Pålsson för om att en del föräldrar vill sänka sin arbetstid och har kunnat göra det med ett vårdnadsbidrag. Jag pekade precis på att den möjligheten inte har funnits. De föräldrar som har velat gå ner från åtta till sex timmar har inte kunnat få något vårdnadsbidrag om de har barnet i kommunal barnomsorg, därför att de inte hinner hämta och lämna barnet. Det är detta jag tycker är så beklagligt.

Till slut, fru talman, vill jag säga att när vi diskuterar detta skall vi göra det och mötas, och stöta och blöta våra argument, ideologier eller den syn vi har på hur man lättast skall hjälpa barnen på deras väg att bli vuxna. Men jag tycker att när vi resonerar behöver vi inte göra som när Chatrine Pålsson börjar sitt anförande, med att säga att vi som talar här har så ytliga argument och är så insnöade – och så refererar hon till vad jag sade om barnkonventionen.

Jag tror att jag är ganska väl insatt i barnkonventionen. Jag var med och arbetade med den under den tid då den tillkom. Jag betackar mig för att i denna kammare kallas insnöad.

Vårdnadsbidraget.
Garantidagarna.
Enskild Barnomsorg.

Anf. 41 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik:

Fru talman! Vi har gång på gång framfört argument, synpunkter och motiveringar, men Margareta Israelsson lyssnar ändå inte. För henne finns det bara en speciell väg att gå. Man ser bara från ett perspektiv och ingenting annat, för man orkar inte flytta sig till de föräldrar som önskar detta. Man har bestämt sig för att det inte är någon som är bättre på att sköta barnen än samhället.

Jag opponerar. Jag skäms inte för att säga att jag vägrar att acceptera ett sådant påstående.

Vi har en bra barnomsorg, men den kan aldrig ersätta familj, hem och föräldrar.

När det gäller den ekonomiska situationen så är det inte vare sig vi kristdemokrater eller de förra regeringspartierna som har diskuterat den. Det är Socialdemokraterna som ideligen har försökt använda ekonomin som argument, eftersom man inte riktigt vågar säga att det är en ideologisk fråga.

Jag har i olika debatter frågat hur man skulle ställt sig om vårdnadsbidraget skulle vara 8 000 kr; skulle Socialdemokraterna säga ja då? Nej, det skulle man inte.

Ekonomin har aldrig varit mitt eller kristdemokraternas huvudargument, det kan jag verkligen försäkra.

Margareta Israelsson menar att vi skulle kräva av föräldrarna att de skulle vara mer tillsammans med barnen. Det kommer vi inte att göra. Vi ger möjlighet för detta, men man bör inte gå in och kräva det. Vi vet ju att nästan alla föräldrar vill vara mer med barnen. Får de möjligheten så vill de ha den. När det gäller de två eller tre första åren – ja, man måste börja någonstans – då är det faktiskt de minsta barnen som behöver det mest. Jag tycker Margareta Israelsson skall passa på att läsa litet om detta. Varenda barnpsykiater och barnläkare är helt överens med oss om att det är de åren som är de allra viktigaste i ett barns liv.

Jag hade inte tänkt det, men jag känner mig föranlåten att citera en kines som var filosof. Han sade: När man är ute på djupt vatten är det klokast att hålla munnen stängd.

Anf. 42 BERIT ANDNOR (s):

Fru talman! Ett eget arbete och en lön som man kan försörja sig på är grunden för kvinnors möjligheter till ett självständigt liv. Därmed är det också en förutsättning för jämställdhet mellan kvinnor och män. Att som kvinna inte behöva välja mellan arbete och familj, utan att kunna kombinera arbete med familj, det är en av grundtankarna och finns med i konstruktionen av den socialdemokratiska familjepolitiken.

Genom föräldraförsäkringen och en väl utbyggd barnomsorg av god kvalitet har vi kunnat göra det möjligt för både kvinnor och män att på förhållandevis jämställda villkor delta i arbetslivet.

Vi har också genom det kunnat uppnå en i internationell jämförelse hög förvärvsfrekvens för kvinnor. Vi har också i det här landet haft ett födelsetal som ligger högt över jämförbara länders.

Det finns fortfarande en del att rätta till innan vi kan säga att könen har lika möjligheter och lika rätt till förvärvsarbete. Därför känns det

Vårdnadsbidraget. Garantidagarna. Enskild Barnomsorg.

skönt att i dag stå inför att avskaffa vårdnadsbidraget och rätta till det som den förra borgerliga regeringen fattade beslut om och som direkt motverkade jämställdheten mellan könen och som också försvagade kvinnans ställning på arbetsmarknaden.

Införandet av vårdnadsbidraget syftade varken till rättvisa, valfrihet eller jämställdhet mellan könen. Vårdnadsbidraget direkt motverkade jämställdheten mellan könen. Det försämrade möjligheterna för kvinnor att delta i arbetslivet på jämställda villkor och försämrade därmed också kvinnors självständiga ställning i samhället.

I samband med införandet av vårdnadsbidraget gjordes också en förändring av lagen om ledighet för vård av barn. Rätten till ledighet för vård av barn utökades från ett och ett halvt år till tre år. Därmed begränsades också den frihet föräldrarna förut haft genom utnyttjandet av garantidagarna – en frihet som var till för barnens bästa.

När arbetsmarknadsutskottet behandlade frågan i våras konstaterade vi att det saknades en analys av konsekvenserna av en förlängd föräldraledighet. Det borde finnas en konsekvensbeskrivning, både ur arbetsgivarsynpunkt och ur arbetstagarsynpunkt. Vi tycker att den borde ha gjorts innan förslaget lades fram. Vidare framhöll vi hur viktigt det är att kunna kombinera arbete med föräldraskap.

Att genomföra lagändringar utan att veta vad de får för konsekvenser tyckte inte vi var särskilt klokt. Faktum är att det står utom allt tvivel att långa perioder av frånvaro från arbetet allvarligt försvårar möjligheterna att hålla kontakt med arbetslivet och utvecklingen där. Det försvårar möjligheterna att hänga med i kompetensutvecklingen på arbetsplatsen, och det försämrar också möjligheterna till utveckling i arbetet. Man kommer efter när det gäller löneutvecklingen.

Långa avbrott kan t.o.m. innebära att man helt stängs ute från arbetsplatserna.

För de unga kvinnorna finns det risk för ökade svårigheter att över huvud taget ta sig in på arbetsmarknaden. Vilken arbetsgivare anställer en ung tjej som man förutsätter kommer att vara borta från jobbet kanske i åratal framöver?

Att detta är någonting som nästan enbart gäller de unga kvinnorna torde vara uppenbart för de flesta när man studerar hur uttaget av föräldraledigheten ser ut.

Kontrollen för anställning har skärpts betydligt i dag. Utvecklingen har gått så fort och nått så långt att t.o.m. den tidigare borgerliga regeringen ansåg det angeläget att tillsätta en utredning för att se över situationen.

Hur kan man då tro att just det faktum, som man mycket lätt kan konstatera inför en anställning, nämligen könet, inte skulle betyda något i en situation där en arbetsgivare vet att just könet troligen innebär långa frånvaroperioder? Jag tycker det är ganska blåögt att tro att det inte skulle få några konsekvenser.

Därför är det skönt att kunna undanröja ett av de hinder som av den tidigare borgerliga regeringen lagts i vägen för att uppnå jämställdhet i arbetslivet.

Avskaffandet av vårdnadsbidraget är ett bra beslut för oss alla som tror att det är möjligt att uppnå verklig jämställdhet mellan könen. Det är ett bra beslut för kvinnorna, det är ett bra beslut för barnen och det är bra för familjerna.

Vårdnadsbidraget ger varken rättvisa, frihet, valfrihet eller jämställdhet. Dessutom är det dyrt.

Fru talman! Vi socialdemokrater vill ha en verklig rättvisa, och vi vill att valfriheten skall omfatta alla, inte bara några. Därför skall vårdnadsbidraget avskaffas.

Fru talman! Jag yrkar bifall till socialutskottets hemställan.

Anf. 43 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik:

Fru talman! Berit Andnor avslutar med att det är ett bra beslut för oss alla. Jag vill då fråga Berit Andnor om alla de 26 000 namnunderskrifter som har kommit in om att behålla vårdnadsbidraget. Vad känner Berit Andnor då när hon i talarstolen säger att det är ett bra beslut för oss alla?

Min andra fråga är: Vad har Berit Andnor för bra förklaring till att säga att vårdnadsbidraget hämmar valfriheten och jämlikheten, och att det avskaffas är bra för rättvisan? Valfriheten kommer ju att vara plus minus noll i Socialdemokraternas barnomsorgspolitik.

Sedan har jag en fråga när det gäller garantidagarna som det talades så varmt om. Socialdemokraterna fick ordentligt med påhopp för att man skulle ta bort dem för den som tagit ut vårdnadsbidraget, man skulle så att säga straffas av det skälet. Varför har man inte velat föra tillbaka pengarna? Även om det bara är 60 kronor om dagen kan det betyda oerhört mycket för de sämst ställda.

Anf. 44 BERIT ANDNOR (s) replik:

Fru talman! För det första sade jag att avskaffandet av vårdnadsbidraget är bra för oss alla som tror på verklig jämställdhet, på valfrihet som omfattar alla, inte bara några, och att det är bra för dem som tror på rättvisa. Rättvisan skall omfatta alla, inte bara några. För dem är det en seger i dag om vi kan avskaffa vårdnadsbidraget.

När det gäller valfriheten och rättvisan är det bara att konstatera att den inte omfattar alla. Den valfrihet man från borgerligt håll säger sig förespråka, den är till för några. Den är inte till för de ensamstående mammorna med barn som måste förvärvsarbeta. Den är till för dem som redan har valfrihet. Den är till för dem som kan skaffa sig den ändå. Den är inte till för alla.

Vårdnadsbidraget konserverar könsroller. Under de mycket förmenta argumenten att vårdnadsbidraget är till för barnets bästa bortser man från att det inte är det egentliga syftet. Det handlar egentligen om att skapa ett annat samhälle, att skapa det systemskifte man förespråkar.

Vi kan konstatera att vårdnadsbidraget skapar inte rättvisa. Det handlar inte om att fördela barnomsorgen på ett rättvist sätt. Kvinnor, barn och män vill kunna kombinera arbete med en god barnomsorg som ger trygghet och som verkligen sätter barnens bästa i centrum. Det är detta vi socialdemokrater arbetar för och menar med rättvisa och

valfrihet. Vi vill skapa ett samhälle där begreppet valfrihet ges ett reellt innehåll. Begreppet skall inte vara något som slängs fram som en slogan och används som ett tillhygge, som slår mot de ensamstående föräldrarna som egentligen inte omfattas av borgerlighetens valfrihet.

Anf. 45 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik:

Fru talman! Berit Andnor räknar upp ensamstående föräldrar med barn osv. Vi har inte tagit bort någon av deras möjligheter att använda dagis eller familjedaghem. Det är helt okej. Vi tycker att de skall ha möjlighet till det och att dagisen skall vara bra.

Men varför skall de som vill välja en annan lösning inte få göra det, dvs. en lösning som passar dem bäst för deras situation och där de bor?

Alla skall ha valfrihet. Det kommer inte att bli någon valfrihet. Berit Andnor, överförmyndare för hela Sveriges familjer, talar om att det är bäst för dem att göra så och så men de får inte göra så och så. Något som binder och är emot jämställdhet är den fälla som gör att det inte finns något alternativ.

Vad tycker Berit Andnor att det är för rättvisa när hälften av alla småbarnsfamiljer i dag inte kommer att få någon subventionerad barnomsorg därför att de inte kan utnyttja dagis? De jobbar oregelbundna tider – de är poliser, sjuksköterskor eller sjukvårdsbiträden. De jobbar helger, kvällar och nätter, och de är ensamstående. Vad har dessa människor för valfrihet? Hur är det med dem som bor i glesbygden, övre Norrland? Vad är det för valfrihet? Det går inte att lura människor och säga att de får valfrihet när vårdnadsbidraget tas bort. Det är bara fråga om att tro att människor inte förstår att det är så.

Anf. 46 BERIT ANDNOR (s) replik:

Fru talman! Det handlar inte om rättvisa!

Chatrine Pålsson har tidigare sagt att det handlar om att fördela samhällets pengar till dem som i dag inte får del av pengarna. Det är där tankefelet finns. Det tyder på att det finns begränsningar i den analys som de borgerliga partierna har byggt sitt förslag och beslut om vårdnadsbidraget på.

Det är samhällsekonomiskt lönsamt med barnomsorg. Den är bra för barnen, och den är bra för familjerna. Barnomsorgen ger en möjlighet att kunna kombinera familj med ett arbete. Den gör det möjligt för de många kvinnorna att ha en självständig ställning i samhället, ett eget arbete med en lön som man kan försörja sig på samtidigt som man ger sina barn en god och trygg barnomsorg. Den ger en möjlighet för de många kvinnorna, de flesta kvinnor som väljer att förvärvsarbeta.

Kvinnor av i dag vill förvärvsarbeta. De vill kunna kombinera arbete med ett familjeliv. Vårdnadsbidraget gav inte den möjligheten för de många kvinnorna. Det gavs till de kvinnor som redan kunde välja och som kanske redan var hemma med sina barn. Det har ingenting med valfrihet att göra. Bakom argumenten som förs fram döljer sig en syn på kvinnans ställning i samhället. Där döljer sig bakom detta resonemang en syn på hur familjen skall se ut, vilka värderingar som skall finnas i samhället. Vårdnadsbidraget hade inget annat syfte.

Jag tog upp i mitt inlägg frågan om förlängningen av rätten till ledighet. Den rätten syftade inte till att skapa någon större rättvisa eller jämställda villkor för kvinnor och män. Det fanns ett annat syfte bakom detta, nämligen att tvinga hem kvinnorna. Det skulle ha blivit resultatet om det hade blivit möjligt att förlänga rätten till ledighet. Konsekvenserna hade blivit sådana. Man skulle ha försvårat för de unga kvinnorna att ta sig in på arbetsmarknaden. Man skulle inte ha skapat vare sig rättvisa eller valfrihet för de kvinnor som vill förvärvsarbeta och ta hand om sina barn. Hade man velat göra så, hade man kunnat bygga ut föräldraförsäkringen. Då hade något verkligt värdefullt kunnat skapas med valfrihet och rättvisa för kvinnor och till barnens bästa.

Det var inte det som var syftet och tankarna bakom vårdnadsbidraget. Det var något helt annat.

Anf. 47 MARGARETA E NORDENVALL (m):

Fru talman! Den 1 juli i år hände något banbrytande. Äntligen efter decennier av socialdemokratisk familjepolitik fick familjen upprättelse genom vårdnadsbidraget! Äntligen erkändes mamma och pappa som lämpliga att fostra sina egna barn. Äntligen var det inte bara den kommunalt anställda dagisfröken eller dagmamman i grannhuset som ansågs att behöriga att ta hand om våra barn.

Nu vill Socialdemokraterna återgå till gårdagens familjepolitik. Nu skall ånyo gälla: Att vårda barn är ett arbete, men bara om det sker utanför hemmets väggar och inom kommunens. Därför skall enskilda förskolor och fritidshem inte längre ha rätt att få kommunalt bidrag.

Är den personal som arbetar i privat barnomsorg, eller de föräldrar och barn som nyttjar privat barnomsorg, annorlunda? Betalar de mindre skatt, är de sämre medborgare? Man börjar undra.

Motiven att avskaffa vårdnadsbidraget anges vara att spara pengar, att minska orättvisor och att öka jämställdheten. Att avskaffa vårdnadsbidraget innebär en nedskärning med 24 000 kr per barn och år till de hundratusentals familjer som vill vara hemma hos sina små barn. Det innebär en nedskärning till de familjer som över huvud taget inte får något kommunalt stöd.

Många av de drabbade kvinnorna är medlemmar i LO. Men LO är tyst. LO höjer rösten när barnbidragen skall sänkas med 150 kr per månad. Men när Socialdemokraterna föreslår nedskärningar med 24 000 kr för deras egna medlemmar hörs ingenting. Ideologiska skäl – socialistisk likformighet!

Om alla barn med vårdnadsbidrag i stället skall omfattas av den kommunala barnomsorgen, kommer detta att innebära flera miljarder i ökade kostnader för kommunerna. Var finns besparingen? Var finns valfriheten och rättvisan när stat och kommun skall bestämma vilken barnomsorgsform familjen skall välja? Var finns jämställdheten när mamma och pappa inte godkäns som behöriga att själva vårda sina barn?

Nej, en besparing lär det inte bli när Socialdemokraterna väljer att acceptera en tvingande barnomsorgslag och samtidigt tar bort alla förutsättningar för lagen där vårdnadsbidraget var viktigast. Med tiden

kommer facit. Motiven att avskaffa vårdnadsbidraget håller inte. Logiken haltar.

Jag är mamma och gynekolog. Jag har nästan dagligen i mer än 15 års tid mött blivande mammor och mammor med barn. Min erfarenhet är att många kvinnor vill vara hemma med sina små barn, vilket också bekräftas i många undersökningar.

En sak har jag lärt mig: Den socialdemokratiska familjepolitiken är den verkliga kvinnofällan.

Fru talman! I diskussionen om ökat våld, ökad kriminalitet och ökat missbruk påtalas vikten av föräldrarnas eget ansvar. Men hur skall man begära att föräldrar tar ansvar när Socialdemokraterna tar ansvaret från dem? Vårdnadsbidraget är en symbol som ger oss föräldrar eget ansvar att själva få bestämma hur vi vill fostra våra barn.

I propositionen talas det om barnets behov av barnomsorg. Men var nämns barnets behov av föräldrarna?

Anf. 48 ROSE-MARIE FREBRAN (kds):

Fru talman! Under förra mandatperioden fattades en rad beslut inom familjepolitikens område. Tillsammans formade dessa beslut en positiv helhet: större valfrihet och rättvisa, uppvärdering av egenvård, barnomsorgsgarantin, mångfald inom barnomsorgen och möjlighet till flexibla lösningar.

Nu föreslår regeringen och utskottsmajoriteten bestående av Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet att vårdnadsbidraget skall bort, eftersom det anses vara ett steg i fel riktning, "både ur jämställdhetssynpunkt och med hänsyn till statsfinanserna". Rätten till hel ledighet för vård av barn i tre år skall inskränkas till ett och ett halvt år som en konsekvens av att vårdnadsbidraget avskaffas.

Jämställdhet mellan kvinnor och män är någonting mycket viktigt. Därför skall jag uppehålla mig kring den aspekten.

Fru talman! För mig framstår det klart att socialdemokraternas problem är viljan till styrning, att alla skall stöpas i samma form.

Marianne Jönsson framhåller den socialdemokratiska familjepolitikens förträfflighet. Kvinnor och män som vill skall kunna kombinera föräldraskap och förvärvsarbete. Vem vill inte det? Socialdemokraterna har inte monopol på detta. Vad har ni att säga till dem som då väljer en annan modell, åtminstone under en period? Hur ser baksidan av det socialdemokratiska myntet ut? Jo, kvinnor och män som *inte* vill skall tvingas att kombinera föräldraskap och förvärvsarbete under alla perioder.

Av de 70 % som ansökt om och fått vårdnadsbidrag är det över 30 % som inte själva står för heltidsomsorg för sina barn. De har fått möjlighet att ordna barnomsorgen på ett mer flexibelt sätt än tidigare. Vad är det för fel på det?

Fru talman! Socialdemokraterna vill styra familjernas val. Socialdemokraterna förordar i praktiken så mycket förvärvsarbete som möjligt. Varje individs beroende betyder nämligen någonting negativt. Och vem kan förneka att den lågavlönade deltidsarbetande mamman eller pappan är ekonomiskt beroende av sin heltidsarbetande partner? Den

lågavlönade deltidsarbetande föräldern är lika ekonomiskt beroende som den som är hemma med vårdnadsbidrag.

Det har ju de facto varit ett socialdemokratiskt motargument att det med vårdnadsbidraget inte längre skulle löna sig för lågavlönade deltidsarbetande kvinnor att fortsätta sitt arbete. Därmed skulle vårdnadsbidraget vara en kvinnofälla.

Samtidigt påstår ni att föräldrar inte kan välja mellan vårdnadsbidrag och förvärvsarbete. Vårdnadsbidrag är inget alternativ, samtidigt som det inte lönar sig att deltidsarbeta. Hur skall ni egentligen ha det? Vilka argument är det som gäller?

Fru talman! Rätten till tre års tjänstledighet skall tas bort. Lång bortovaro från arbetet är nämligen inte bra. Den som vill välja det skall möta hinder på vägen för att helst stoppas.

I utskottets betänkande lägger man ut texten i den här frågan. Det är bara negativt att vara borta från jobbet under en längre tid. Varför säger då Marianne Jönsson att det hade varit bättre om vi hade byggt ut antalet garantidagar i stället för att införa vårdnadsbidrag? Och varför säger Anna Hedborg att hon hoppas att så småningom kunna bygga ut föräldraförsäkringen? Ni vill ju försvåra för föräldrar att vara borta från jobbet under en längre tid! Men det är inte tiden i sig som är problemet. Det är bristen på meritvärdering och bristen på stöd för inträde och återinträde på arbetsmarknaden som är problemet. Det är arbetsorganisation osv. som är problemet.

Fru talman! Jag är bedrövad över bristen på generositet hos Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Eftersom man inte själv vill ha vårdnadsbidraget skall inte heller någon annan ha det.

Jag är ingen ung mamma, men jag har små barn. Deras riktiga småbarnsålder är nära i tiden. Mina pojkar är sex och åtta år. Jag har inte varit hemma nästan någonting på heltid, inte ens med föräldraförsäkring. Men jag unnar dem som vill vara det att få ha den möjligheten. Var finns er generositet?

Nej, för socialdemokraterna finns det bara en godkänd livsstil. Varför kan ni inte bejaka mångfalden i samhället? Varför kan ni inte låta tusen blommor blomma?

Fru talman! Visionen om det jämställda samhället kommer inte att förverkligas med en smalspårig socialdemokratisk politik. Det är människors drömmar som skall uppmuntras. Det är möjligheter som skall ges, inte utstakade vägar med staket som ingen skall kunna avvika från.

Anf. 49 LENNART ROHDIN (fp):

Fru talman! Jag ber om ursäkt, men jag var litet sen när det gällde replikomgången efter Berit Andnors anförande.

Jag tror i och för sig att jag och min familj passar rätt väl in på Berit Andnors och socialdemokraternas önsketänkande. Jag tog personligen ut betydligt mera föräldraledighet än vad min hustru gjorde för våra två döttrar. Vi använde kommunalt daghem så länge vi kunde till dess att lillasyster föddes, och då skall man ju ha även det stora barnet hemma. Vi trodde att det var bra för storasyster att vara på dagis i pedagogisk verksamhet tillsammans med andra barn även när vi var hemma med

lillasyster. Därför tvingades vi att välja föräldrakooperativ. Vi skulle aldrig ha drömt om att använda oss av vårdnadsbidrag. Men jag vet många som gör annorlunda bedömningar. Jag kan utifrån mina värderingar tycka att de förmodligen gör fel. Men jag kan inte drömma om att bestämma hur de skall göra dessa avvägningar.

Det är därför som jag blir oroad och beklämd när jag hör Berit Andnor tala om rättvisa och jämställdhet. Då hör jag återigen de barnomsorgsbyråkrater – de socialdemokratiska kommunalpolitikerna, som jag talade om i mitt anförande här tidigare i dag – som vet hur alla människor skall ha det för att det skall bli rätt.

Det är ju så, Berit Andnor, att vi lever i en tillvaro där vi inte kan få allt. Det gäller för oss alla att göra en avvägning hur vi uppnår bästa möjliga kombination för var och en av oss, och de avvägningarna görs olika. Det går inte att få rättvisa, jämställdhet, rätt att vara hemma med barn och rätt att arbeta samtidigt. Man får göra kompromisser och avsteg, och det måste var och en få göra själv. Men det vill inte socialdemokraterna acceptera.

När vi diskuterade frågan om föräldrakooperativ i min hemkommun sade socialdemokrater och barnomsorgsbyråkrater att det är fel med sådana, eftersom det slår mot ensamstående föräldrar. De kan inte vara med när det finns en plikt för föräldrar att medverka i skötseln av föräldrakooperativet. Man sade att en enhetstaxa gjorde det omöjligt för låginkomsttagare att vara med i föräldrakooperativet. Men det märkliga är ju, Berit Andnor, att ensamstående föräldrar trots detta i en del fall väljer föräldrakooperativ med arbetsplikt. Låginkomsttagare väljer föräldrakooperativ även med enhetstaxa som innebär högre avgift än om de hade valt kommunal barnomsorg.

När det gäller vårdnadsbidraget är det säkert så att det på papperet kan vara bättre utfall för höginkomsttagare, men det är väldigt många låginkomsttagare som ändå väljer att utnyttja vårdnadsbidraget. Och varför? Jo, därför att de gör sina egna prioriteringar. Anledningen till att socialdemokraterna vill ta bort vårdnadsbidraget är att man inte kan acceptera att alla människor inte gör lika prioriteringar. Människor får inte vara olika.

Anf. 50 BERIT ANDNOR (s) replik:

Fru talman! Det är ju inte fråga om att vi från samhällets sida skall vara några förmyndare som skall bestämma exakt hur föräldrarna skall ha det och vilka val de skall göra. Så menar inte vi socialdemokrater. Vad det handlar om – och det är det som Lennart Rohdin faktiskt är inne på – är innebörden av begreppen rättvisa, valfrihet och frihet, vad vi lägger in i dessa begrepp. Det är där vi gör litet olika bedömningar och har olika ideologiska uppfattningar.

För mig är rättvisa – om jag skall genomföra en förändring – någonting som rimligtvis omfattar de flesta barnfamiljer, inte bara några stycken. Rättvisa för mig är att alla barn, som ju är olika, skall ges någorlunda lika förutsättningar att utvecklas och leva ett gott liv. För mig är rättvisa att den ensamstående mamman, liksom den som lever i en tvåföräldersfamilj, skall ha någorlunda likvärdiga levnadsförhållan-

den och möjligheter att vara tillsammans med sina barn. Det är rättvisa för mig.

Valfrihet för mig är någonting som innebär möjligheter för de flesta barnfamiljer, inte bara för några stycken. Det är där skiljelinjen går. Det är det vi ser så tydligt i vårdnadsbidraget. Det är då vi ser skillnaderna, hur olika vi lägger våra värderingar och hur våra åsikter går isär. När någons valfrihet klampar in på begreppet rättvisa för de många, tycker jag att det är något fel med valfriheten. Jag tycker att valfriheten rimligtvis skall omfatta så många som möjligt, inte klampa in på någon annans område och kanske försämra möjligheterna att uppnå så god rättvisa som möjligt och så stor valfrihet som möjligt för så många som möjligt. Det är där vi skiljer oss åt.

Den konstruktion som ni valde och det utförande som vårdnadsbidraget har ger inte den rättvisan; det ger inte den valfriheten. Dessutom innebar vårdnadsbidragets införande en rad olika förändringar som motverkade jämställdheten mellan könen. Det var att ta ett steg tillbaka ifrån det som vi hade uppnått när det gällde att ta några steg fram mot den verkliga rättvisan mellan könen.

Jag tycker att det är oerhört viktigt att både män och kvinnor skall kunna förena ett föräldraskap med ett arbete. Då gäller det att kunna skapa förutsättningar för det. Det handlar inte om att vara förmyndare och bestämma, utan de möjligheterna skall naturligtvis finnas, och de finns i dag.

Anf. 51 LENNART ROHDIN (fp) replik:

Fru talman! När man hör Berit Andnor skulle man nästan kunna tro att vi lever i ett u-land.

Vi har haft, och vi har, i det här landet en förnämlig familjepolitik. Vi har barnbidrag, föräldrapenning, kommunal barnomsorg, en barnomsorgsgaranti sedan ett år tillbaka, numera också inslag som utgör incitament för papporna att ta en större del av ansvaret när det gäller föräldraledigheten. Det är inte fråga om att rasera allt detta, åtminstone har jag inte hört att Göran Persson är så långt på väg när det gäller barnbidraget och föräldrapenningens minskning. Alltså är det inte ett motsatsförhållande här. Vårdnadsbidraget, som kom i våras, innebär inte något dramatiskt hot mot hela resten av familjepolitiken. Det handlar i stället om ytterligare en liten byggsten.

Socialdemokraterna talar gärna om tvåtredjedelssamhällen. När jag lyssnar på Berit Andnor förstår jag att det innebär bl.a. att rättvisa innebär att vi skall se till att två tredjedelar, eller liknande, skall få allt optimalt. Rättvisan trampar man på tårna ifall man försöker göra någonting för den resterande tredjedelen eller den fem, tio procenten eller vad det nu kan vara, som inte passar in i den socialdemokratiska modellen.

Som jag ser det är valfrihet och rättvisa att försöka bygga ut familjepolitiken så att även de – en minoritet – som har stått utanför stora delar av den hittillsvarande familjepolitiken också får en del av kakan och därmed får litet större valfrihet. Då ökar valfriheten för ännu fler

Vårdnadsbidraget. Garantidagarna. Enskild Barnomsorg.

människor. Jag medger gärna, Berit Andnor, att här ligger en stor ideologisk klyfta mellan oss.

Anf. 52 ANDRE VICE TALMANNEN:

Innan vi fortsätter vill jag meddela att vi i presidiet har ambitionen att hinna med en votering före middagspausen.

Anf. 53 BERIT ANDNOR (s) replik:

Fru talman! Det är precis som Lennart Rohdin säger, att vi har en förnämlig familjepolitik. Den har byggt på tre grundstenar. Den ena är föräldraförsäkringen, som har gjort det möjligt för föräldrar att vara tillsammans med sina barn i olika formationer under ganska lång tid. Man har kunnat anpassa sitt arbetande, även när barnen blivit litet större, genom att använda föräldraförsäkringen. Det har gjort det möjligt att på ett mycket flexibelt sätt kombinera arbete med föräldraskap. De två andra är barnbidragen och barnomsorgen.

Det har varit de tre grundstenarna i uppbyggnaden av familjepolitiken. Den är förnämlig. Jag håller med Lennart Rohdin. Jag tycker att det är synd att vi genom vårdnadsbidraget skulle försämra den, för det är det som vårdnadsbidraget ju gör. Det försämrar möjligheterna att även fortsättningsvis bygga vidare på den, som Lennart Rohdin säger, mycket förnämliga familjepolitiken.

De tre grundstenarna i uppbyggnaden av familjepolitiken har haft ett syfte också, nämligen att vi satt barnen i centrum. Det har varit barnens villkor som har varit det viktiga, att ge dem en trygg uppväxt med möjligheter att träffa sina föräldrar. Det har varit ett led i att skapa jämställdhet, någorlunda jämställda villkor, mellan män och kvinnor. Föräldraförsäkringen har bidragit till det, den har gett den möjligheten. Nu tar vi ytterligare ett steg i den riktningen med pappamånaden. Avsikten har varit att man skall kunna förena föräldraskapet med ett arbete. Detta har lett till att kvinnorna i Sverige har haft en mycket hög förvärvsfrekvens. Det har också lett till att vi haft ett mycket högt födslotal i det här landet, just därför att man har tyckt att det här har fungerat väldigt bra. Frågar man barnfamiljer hur de egentligen vill ha det är svaret att det viktiga är kunna kombinera ett arbete med ett föräldraskap.

Lennart Rohdin säger att det med ett vårdnadsbidrag blir en ökad rättvisa för en liten grupp som har stått utanför. Då är vi inne på resonemanget om att samhället subventionerar barnomsorgen så oerhört mycket och varför vi då inte skall ge litet pengar till dem som ändå är hemma. Det är detta som är det stora tankefelet och begränsningen i de borgerliga partiernas analys. Barnomsorgen är ju, när man tittar på den strikt ekonomiskt, samhällsekonomiskt lönsam. Det visar alla beräkningar. Dessutom finns det en rad undersökningar som visar att det avgörande är hur mycket tid man tillbringar med sina barn, inte om man arbetar eller inte, utan det är helt andra saker som är avgörande.

Anf. 54 LENNART ROHDIN (fp) replik:

Fru talman! Jag delar helt uppfattningen – det är väl ingen överraskning när det gäller en folkpartist – att barnomsorgen är samhällsekonomiskt lönsam. Däremot har man inte gjort bedömningar av varje enskild individ som utnyttjar barnomsorgen. Beräkningarna visar att barnomsorgen sammantaget är ekonomiskt lönsam. Eftersom man inte väger in individers bidrag till den samhällsekonomiska lönsamheten där, finns det ingen anledning att kollektivt säga att de som står utanför inte skall ha något stöd i de behov som de har.

Det är märkligt – men inte i det socialdemokratiska resonemanget – att man inte kan acceptera att det, trots att vi har en förnämlig familjepolitik med allt det värdefulla som vi tycker att det är värt att slå vakt om, ändå finns människor som beroende på var de bor, på brister i kommunerna, på att de gör andra prioriteringar eller på att deras barn har speciella behov, väljer att sköta barnen på ett annat sätt och därmed tar väldigt litet i anspråk av samhällets resurser för familjepolitiken. Då kan jag inte se att det skulle vara något hot mot vare sig familjepolitiken, rättvisan eller jämställdheten att vi kompletterar familjepolitiken med ytterligare en byggsten, som ger litet bättre förutsättningar för också dessa människor.

Alldeles uppenbart gör människor, oavsett vilken uppfattning Berit Andnor har om ensamstående, låginkomsttagare osv., andra prioriteringar eller har kanske andra värderingar än Berit Andnor och jag har. Jag tycker att de skall en möjlighet att förverkliga detta.

Anf. 55 RAGNHILD POHANKA (mp):

Fru talman! Jag vill avge en röstförklaring för Miljöpartiets del.

Vi kommer att rösta med utskottsmajoriteten. Under hela valrörelsen och under flera års tid har vi pläderat för att vårdnadsbidraget inte ökar valfriheten, inte ger den rättvisa som vi tycker skall finnas.

Men vi har ett annat förslag som jag kan säga litet grand liknar det här, nämligen att man skall kunna vara dagbarnvårdare åt både eget barn och andras. Man skall t.ex. kunna få ha ett eller två egna barn och öka på upp till fyra stycken. För det skall man kunna få dagbarnvårdarlön. Detta är något helt annat än vårdnadsbidrag, därför att det ger sociala förmåner. Det blir ett jobb. Den utbildning som dagbarnvårdare i vanliga fall har skall också tillfalla de mammor som får räkna in sina egna barn i gruppen.

En del dagbarnvårdare kan ju ha upp till sju barn bara därför att de också har hand om sina egna barn. Det är svårt att göra ett bra jobb när det är på det sättet.

Vårt förslag tycker vi är bra. Det skulle dessutom kunna vara mycket lämpligt att införa detta i kommunerna efter jul, när det är lag på att man skall täcka in barnkön till dagbarnvårdare. Det här skulle kunna kapa topparna. Kanske man inte behövde bygga ut så många daghem – som kanske sedan blir överflödiga. Man får alltså sociala förmåner. Man får sjukförsäkring. Inkomsten ger pensionsgrundande poäng och år. Detta skulle kunna vara ett *alternativ*. Det är inte fråga om att täcka dagbarnvården. Men det skulle, som sagt, vara ett alterna-

Vårdnadsbidraget. Garantidagarna. Enskild Barnomsorg.

tiv, liksom trefamiljssystem eller olika privata lösningar som icke ger vinst – kooperativ o.d.

Vi ville här ha haft ett halvårs avvecklingstid. Vi tycker att det hade varit bra i de osäkra tider som nu är – med hot om neddragningar också av barnbidragen t.ex. Sammma familjer skulle ju drabbas dubbelt upp. Flerbarnsbidraget skall ju också eventuellt minskas. Det kan också vi tänka oss att minska en del.

Det är i dag svåra tider, som sagt, med många arbetslösa. Därför tycker vi att det skulle ha varit en avveckling den sista juni till sommaren. Man hade också kunnat utvärdera det hela på ett annat sätt.

Men det här är en röstförklaring och vi stödjer förslaget om ett borttagande av vårdnadsbidraget, även om vi tycker att det sker ett halvår för tidigt. Vi stödjer också Kristdemokraternas motion, som handlar om en treårsperiod för att vara hemma med barn.

Anf. 56 GÖTE JONSSON (m):

Fru talman! Bara en liten synpunkt med anledning av Miljöpartiets ställningstagande. Fr.o.m. årsskiftet kan enligt gällande lag alternativa daghem växa upp utan att kommunerna säger nej. I den möjligheten ligger också gröna daghem, som bygger på en alternativ miljöprincip, ekologisk skolning o.d.

Jag är väldigt förvånad över att Miljöpartiet säger nej till den lagstadgade möjligheten för dessa alternativ. Ert ställningstagande kommer att innebära att det blir svårt för den formen av alternativ att tränga igenom den rödröda asfalten. Den lilla maskrosen får det jobbigt. Ni har inte slagit vakt om den här möjligheten!

Anf. 57 RAGNHILD POHANKA (mp):

Fru talman! En röstförklaring föranleder kanske inte en ny debatt. Jag vill ändå säga att det inte finns något som hindrar de här daghemmen. Vi har sagt ja i kommuner och överallt till kooperativa daghem och till olika former.

Vad vi har sagt nej till när det gäller daghem är daghem av samma typ som Pysslingen, där man tar ut en vinst av daghemmen. Det räknar jag inte med att gröna daghem skall göra. Därför kan jag inte förstå vad det skulle ha för effekt i den frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (avslag på propositionen)
1. utskottet
2. res. 1 (m, c, fp, kds)
Votering:
176 röster för utskottet
117 röster för res. 1
56 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna
För utskottet: 141 s, 18 v, 17 mp
För res. 1: 66 m, 19 c, 19 fp, 13 kds
Frånvarande: 20 s, 14 m, 8 c, 7 fp, 4 v, 1 mp, 2 kds

Mom. 2 (upphävande av lagen om vårdnadsbidrag)
1. utskottet
2. res. 2 (m, c, fp, kds)
Votering:
175 för utskottet
117 för res. 2
57 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 140 s, 18 v, 17 mp
För res. 2: 66 m, 19 c, 19 fp, 13 kds
Frånvarande: 21 s, 14 m, 8 c, 7 fp, 4 v, 1 mp, 2 kds

Mom. 3 (lagen om allmän försäkring)
1. utskottet
2. res. 3 (m, c, kds)
Votering:
190 för utskottet
104 för res. 3
55 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 140 s, 15 fp, 18 v, 17 mp
För res. 3: 66 m, 20 c, 5 fp, 13 kds
Frånvarande: 21 s, 14 m, 7 c, 6 fp, 4 v, 1 mp, 2 kds

Mom. 4 (ledighet för vård av barn)
Propositioner ställdes först beträffande utskottets hemställan och därefter ifråga om motiveringen.
Hemställan:
1. utskottet
2. res. 4 (c, fp, kds)
Votering:
220 för utskottet
72 för res. 4
1 avstod
56 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 141 s, 61 m, 18 v
För res. 4: 2 m, 20 c, 20 fp, 17 mp, 13 kds
Avstod: 1 m
Frånvarande: 20 s, 16 m, 7 c, 6 fp, 4 v, 1 mp, 2 kds

Vårdnadsbidraget. Garantidagarna. Enskild Barnomsorg.

Motiveringen:
Godkännande av
1. utskottets motivering
2. motiveringen i res. 5 (m)
Votering:
178 för utskottet
66 för res. 5
47 avstod
58 frånvarande
Kammaren godkände utskottets motivering.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 137 s, 1 c, 8 fp, 18 v, 12 mp, 2 kds
För res. 5: 65 m, 1 c
Avstod: 2 s, 1 m, 17 c, 11 fp, 5 mp, 11 kds
Frånvarande: 22 s, 14 m, 8 c, 7 fp, 4 v, 1 mp, 2 kds
Conny Sandholm (fp) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Mom. 5
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Mom. 6 (barnomsorgen)
1. utskottet
2. res. 6 (m, c, fp, kds)
Votering:
176 för utskottet
119 för res. 6
54 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 141 s, 18 v, 17 mp
För res. 6: 66 m, 21 c, 20 fp, 12 kds
Frånvarande: 20 s, 14 m, 6 c, 6 fp, 4 v, 1 mp, 3 kds

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av andre vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under dagens sammanträde fick avgöras vid morgondagens arbetsplenum.

13 § Förslag till alkohollag

Föredrogs
Socialutskottets betänkande 1994/95:SoU9
Förslag till alkohollag (prop. 1994/95:89)

Kammaren biföll utskottets framställning om att betänkandet fick avgöras efter endast *en* bordläggning.

Anf. 58 LEIF CARLSON (m):

Fru talman! Socialutskottets betänkande 9 behandlar förslaget till ny alkohollag, som bl.a. innebär en sammanslagning av lagen om tillverkning av drycker och lagen om handel med drycker. Det är helt i linje med vår inställning till behovet av förenklingar inom alkohollagstiftningen liksom också till att tillverknings- och distributionsmonopolet bryts. Vi har aldrig accepterat att det finns något hållbart alkoholpolitiskt skäl till det monopolet.

Jag tänker inte ta upp tid med de frågor där man har tillmötesgått oss, utan koncentrerar mig på det som skiljer.

Fru talman! Det råder en bred enighet om att kampen mot alkoholmissbruk är en av de viktigaste socialpolitiska uppgifterna. Också de förändrade förhållanden som EU-medlemskapet innebär medför ökat behov av att förbättra och förändra strategin mot alkoholmissbruk. För missbrukarna, deras hustrur eller män och deras barn är allt tal om social trygghet, välfärd och respekt ett hån. Vi menar därför att nya former för information och opinionsbildning måste till.

De gamla förbuds- och krångelåtgärderna har inte varit särskilt lyckade. De har mer retat än motiverat till ansvar. Man måste nog mer ta till vara de positiva sidorna i ett måttfullt bruk och inte försöka vidta åtgärder som uppfattas som klåfingriga och kränkande av den egna bestämmanderätten. Man måste lära av t.ex. den information som genomfördes vid liberaliseringen av alkohollagarna i Quebec och av andra lyckade informationskampanjer. Man måste inse att en informationskampanj inte är något kortvarigt som poppar upp, utan det är en kontinuerlig, ständigt pågående process.

Man måste stärka familjen, så att den kan stödja och leda de unga. Man måste stärka den lilla världen, dels familjen, dels också vänner, arbetskamrater och umgänge, så att man får den kontroll som social samvaro innebär, vilket motverkar de ensamma dryckesvanorna, de som är skadliga.

Det måste till intensivare insatser från skolan, och det måste ges stöd åt enskilda initiativ av olika slag.

Fru talman! Vi måste göra klart för oss och acceptera att bruket av alkohol är en del av vår kultur. Till fest, i sorg, i glädje, i litteratur och i poesi har den haft sin plats i århundraden. Vi kan inte skilja oss från den, utan vi måste lära oss att hantera den på ett bättre sätt än hittills. Ingen alkoholpolitisk information lyckas om inte detta respekteras.

För att komma åt missbruket måste man se och göra skillnaden mellan missbruket och bruket tydligare. Man måste acceptera de positi-

va sidorna, att det är en sällskapsdryck med stora värden. Man måste stärka de beteenden som ger en bra social miljö, att umgås med andra på restauranger och på pubar, där det finns en social kontrollerande miljö som är bra för människor att vara i. Man måste sätta kvalitet framför kvantitet, dvs. använda små mängder. Man måste över huvud taget stärka ansvaret för en måttfull alkoholkultur.

Vi skall understryka skadorna, göra klart hur allvarliga de är vid missbruk. Men då kan vi inte heller förneka att det finns positiva effekter vid bruk. Få medel har en så gynnsam effekt på hjärtkärlsjukdomar som alkohol i små mängder.

Vi är inte trovärdiga om vi bara tar fram det negativa. Vi måste ge en saklig och riktig information om vi skall bli trodda när vi har allvarliga saker att säga. Vi skall inte komma med pekpinnar, utan respektera den enskildes rätt att bestämma själv, hans förmåga att fatta riktiga beslut när han väl är informerad.

Förbud som är svårbegripliga, regler som uppfattas som klåfingriga, eller t.o.m. som trakasserande, en översåtlighet, skapar ovilja att följa och medverka i det som är väsentligt, nämligen att motverka missbruket. Här behövs en förståelse hos allmänheten. Det är nödvändigt. Därför måste reglerna vara enkla och klara.

Resurserna måste inriktas huvudsakligen på de 10 % som konsumerar 50 % av alkoholen. En bred opinion måste acceptera att de kraftfulla åtgärderna är nödvändiga här, inte stämmas avog mot all alkoholpolitik genom regler som om man får ta en öl till maten, när restaurangen får vara öppen eller om det skall vara mattvång. Många minns sådant som ölgås, mattallrikar som bars ut och in till dess de gick själva, regler som mer uppfattades som löjliga än alkoholpolitiskt verksamma.

Varför skall man underlätta för svartkrogar, lönnverksamhet och brottslighet genom att ha regler som gör att viljan att följa lagar urholkas?

Fru talman! Under flera år har Moderata samlingspartiet föreslagit grundläggande förändringar i alkoholpolitiken. Det gör vi också nu i våra reservationer. Som vi ser det, och som jag har sagt, är det stora problemet missbruket av alkohol och inte bruket. Skall vi komma åt missbruket krävs andra åtgärder än hittills, en annan inställning än att göra det svårt för gemene man som kan sköta alkoholen att också bruka den. Det må vara till maten, i vänners lag, på restauranger vid tider som man själv väljer eller vid en diskussion efter en hör- eller sevärd konsert eller teaterföreställning.

Det handlar om utökad kontinuerlig information, om stärkandet av de mekanismer som påverkar bruket så att man på ett angenämt, städat och civiliserat sätt umgås med andra, sig själv och med livet över huvud taget. Det handlar om att försvaga varje incitament till missbruk och koncentrera insatserna på den grupp som måste ha vårt stöd och vår hjälp.

Fru talman! Utifrån detta vill jag beröra våra reservationer något. Man kan självklart diskutera myndighetsålder, när man är mogen att fatta beslut. Men i Sverige har personer som uppnått 18 års ålder rösträtt, är skyldiga att fullgöra militärtjänst och har rätt att ta körkort. Det

är då rimligt att de också måste anses mogna att bestämma när de skall handla och vad de skall handla, varför åldern för rätt till inköp och införsel av alkohol bör jämställas med myndighetsåldern.

Det är självklart, fru talman, att stränga regler skall gälla för den som skall få öppna restaurang där det serveras spritdrycker, vin eller starköl. Men det måste vara någon rimlighet. Det förslag som föreligger är inte rimligt. Det mest allvarliga är att bevisbördan vid ansökan om tillstånd ligger hos den sökande och inte hos tillståndsmyndigheten. Uttalandet i specialmotiveringen till 7 kap. 7 §, att omständigheten att inga anmärkningar framkommit inte är tillräckligt för att bevilja serveringstillstånd, är häpnadsväckande. Det är en orimlig rättsordning.

Det är också orimligt att en person som söker tillstånd inte får ha varit inblandad i en konkurs på mycket länge. Konkurser beror ju inte alltid på någon form av olaglig verksamhet. En konkurs kan bero på andra faktorer, och var sak måste ju dömas utifrån sin art. Vi anser att tillstånd skall kunna ges om den ansökande fyller kraven i alkohollagen. Självklart måste kontrollen över givna tillstånd vara mycket strikt.

Fru talman! Resultatet av nuvarande bestämmelser om mattvång och det som nu föreslås är att vi har och förmodligen kommer att få behålla en tämligen outvecklad restaurangkultur. Det innebär att möjligheten att bli serverad ett glas öl eller vin på en kvarterspub, där man träffar grannar och vänner, i stor utsträckning saknas. I stället har vi vant oss att dricka i hemmen innan vi går ut – man grundar. Därigenom blir alkoholkonsumtionen oftast större än om man haft möjlighet att besöka en pub eller bar i goda vänners sällskap.

Fru talman! Någon bestämmelse om att matservering skall vara ett krav för att serveringstillstånd skall kunna beviljas för pubar och liknande inrättningar är enligt vår mening onödig.

Men det är positivt att förbudet mot pausservering utan mattvång i foajéer till teatrar och konsertlokaler slopas. Men det bör inte stanna vid det. Serveringen bör inte bara omfatta vin och starköl utan kan också omfatta spritdrycker. Vidare bör servering också kunna ske i paus i samband med en föreställning samt före och efter en föreställning. Internationellt är detta en självklarhet. Det kan ju vara så att man tillsammans med någon kommer tidigt till en föreställning och vill sitta ner och diskutera igenom något och då tycker att det skulle vara trevligt med ett glas vin. Kanske man efteråt vill stanna och diskutera en anmärkningsvärd upplevelse som man varit med om. Att där styra vad man får dricka eller inte kan inte ha med alkoholpolitik att göra.

Fru talman! Vi tycker också att det är klart att servering från minibarer på hotell skall få ske på de hotell som har serveringstillstånd. Det behövs ingen särskild bestämmelse i någon lag om det.

Vi anser också att Sverige bör anpassa bestämmelserna rörande serveringstider till vad som gäller i praktiskt taget hela den övriga västvärlden. De nuvarande och föreslagna serveringstiderna fyller, enligt vår mening, ingen alkoholpolitisk funktion. Snarare har de gett upphov till att antalet svartklubbar har ökat i storstäderna. Dessa öppnar när den lagliga och skattebetalande verksamheten har stängt, vilket gör att den lagliga verksamheten helt enkelt inte kan konkurrera. Den är utan

insyn. Detta kan inte vara bra för laglydnaden och för samhället. Ur alkoholpolitiskt perspektiv bör därför de näringsställen som fått tillstånd att servera alkoholdrycker få ha öppet vid de tidpunkter då det finns efterfrågan, dvs. de bör själva få bestämma om sina öppettider. Självfallet skall detta följas noga, så att man kan se vilka effekter det har.

Fru talman! Bestämmelser om prissättning och på vilket sätt ett näringsställe får marknadsföra alkohol bör inte heller intas i alkohollagen. Det finns inget skäl att införa bestämmelser som på något sätt förutsätter att näringsidkaren inte bedriver en ekonomiskt sund verksamhet. Genom beskattningsreglerna främjas också alkoholsvaga drycker, vilket rimligen bör räcka.

Fru talman! För att spara kammarens hårt ansträngda tid avslutar jag med att yrka bifall till reservation nr 7, men jag står givetvis bakom alla våra reservationer.
(forts.)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 17.55 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

13 § (forts.) **Förslag till alkohollag** (forts. SoU9)

Anf. 59 ROLAND LARSSON (c):

Herr talman! Missbruket av alkohol och droger och det våld som ofta följer av detta går allt längre ned i åldrarna. Varje dag kan vi läsa i våra tidningar hur oskyldiga människor – både unga och gamla – oprovocerat har blivit nedslagna och sargade på olika sätt på offentliga platser. Inte ens våra skolgårdar är längre skyddade för detta våld. I de flesta fall utövas det under inflytande av alkohol eller droger av något slag.

Missbruket är en livstragedi för alla de människor som blir missbrukare, som inte kan hålla måttan eller hålla distansen till alkoholen. Det är också en tragedi för många familjer och för många barn, som växer upp i miljöer där alkohol och våld tillhör vardagen.

Man kan naturligtvis ha olika uppfattningar om vad det är för grundläggande problem i vårt samhälle som föder missbruket och det våld som följer av detta. Säkert finns det t.ex. en koppling till den fråga vi diskuterat tidigare här i dag – familjen och familjepolitiken. Också alienation och rotlöshet gör att många människor hamnar i missbruk. Att man tvingats att lämna den invanda miljö där man haft sina rötter

och där man har kunnat känna trygghet är, tror jag, en viktig förklaring till att alkoholbruket i vårt samhälle ökar.

Jag sade tidigare att man kan ha olika åsikter om det här. Man kan diskutera vad som väger tyngst och vad som kan ha mindre betydelse i det här sammanhanget. Vad man däremot inte kan diskutera – det är nämligen entydigt – är att tillgängligheten när det gäller alkohol och droger har en direkt koppling till om och när man skall börja dricka alkohol eller börja röka hasch.

Grunden för en bra alkoholpolitik är därför att få unga människor att aldrig börja bruka alkohol och att begränsa alkoholens tillgänglighet; missbruket står nämligen i proportion till totalkonsumtionen. I det förslag som vi nu behandlar saknas tyvärr mycket av de ambitioner som man borde ha när det gäller att just begränsa tillgängligheten för att få unga människor att skjuta på sin alkoholdebut.

Som huvudskäl för det förslag till förändrad alkohollag som vi nu har framför oss åberopas den anpassning som krävs till följd av EU-medlemskapet. Till stor del är det också riktigt. Det gäller t.ex. de lagändringar som krävs när Vin & Sprit AB:s monopol nu avvecklas och inrättandet av den nya myndighet, Alkoholinspektionen, som är en direkt följd av detta.

Men i andra delar har lagförslaget inget med en EU-anpassning att göra. Det gäller t.ex. försäljnings- och serveringsregler och vilka instanser i samhället som skall fatta beslut och utöva kontroll över dessa regler. Genom EU-medlemskapet avhänder vi oss här i landet en del av de alkoholpolitiska instrument som vi hittills förfogat över. Utöver avvecklingen av tillverknings-, import- och partihandelsmonopolet kommer inte heller skatteinstrumentet att kunna användas på samma sätt som tidigare.

Desto viktigare är det då att vi utnyttjar och förstärker de möjligheter att begränsa alkoholens skadeverkningar som vi har kvar. Det faktum att vi nu går med i EU får inte innebära att vi minskar våra insatser för att uppnå WHO-målet att minska den totala alkoholkonsumtionen med 25 % mellan 1980 och 2000.

De två principer som legat till grund för alkoholpolitiken hittills – att begränsa totalkonsumtionen och att begränsa privata vinstintressen i handeln med alkohol – luggas rejält i kanten genom den lagändring som vi nu har att ta ställning till. Det vore därför naturligt, herr talman, att de instrument som vi på det här sättet går miste om kompenserades med skärpta regler när det gäller sådant som vi fortfarande har möjlighet att göra. Jag tänker då på tillstånd, kontroll och tillsyn.

Tyvärr tas inte de möjligheterna till vara i förslaget. Tvärtom tar man nu bort vissa regler för tillstånd och servering som syftar till att begränsa tillgängligheten till alkohol. Det vore rimligt, tycker jag, att t.ex. Alkoholinspektionen övertog ansvaret från Konsumentverket när det gäller kontroll- och marknadsföringsfrågor. Det är rimligt att den myndighet som nu inrättas får ta även det ansvaret.

Det borde också finnas flera objektiva kriterier för tillstånd, försäljning och servering, och de borde slås fast på olika sätt. Det borde t.ex. finnas restriktivitet i och kring lokaler där det finns mycket ung-

domar, i anslutning till idrottsanläggningar eller liknande miljöer, där man kan förutsätta att det vistas många yngre människor. Det borde t.ex. inte tillåtas att hotellen, även om man har serveringstillstånd inom hotellet, inrättar s.k. minibarer – det ökar också tillgängligheten för yngre människor och människor som har svårt att hantera alkoholbruket; det öppnar en ny väg för många att skaffa sig alkohol på tider på dygnet då man normalt inte har möjlighet till detta.

Det är inte bra att sluttiderna för servering förlängs. Det borde finnas en absolut sista tidpunkt då servering av alkohol får ske, satt till kl. 3 på natten.

Till sist och, herr talman, kanske mest gäller det tillståndet till folkölsförsäljning. I dag kan öl av klass II, dvs. folköl, säljas i butiker som också säljer livsmedel, under förutsättning att man får tillstånd till detta. Det betyder att det finns ungefär 12 000 tillstånd här i landet. Det finns alltså 12 000 butiker som samtidigt som de säljer livsmedel får sälja folköl.

Genom det förslag som nu framläggs – att denna tillståndsprövning skall tas bort – kommer alla som över huvud taget säljer livsmedel, dvs. de som får miljönämndens tillstånd att på något sätt sälja livsmedel, automatiskt att också få tillstånd att sälja folköl eller öl klass II. Det kommer att öka antalet försäljningsställen till minst det dubbla. Men vad värre är, det kommer också att öka antalet försäljningsställen som är öppna på tider på dygnet då det nu är omöjligt att köpa folköl. Varenda korvkiosk och varenda godisbutik som har tillstånd att sälja någon typ av livsmedel kommer alltså att också kunna sälja folköl. Det gör att många kommer att kunna skaffa sig folköl när som helst på dygnet. Eftersom just folkölet för många ungdomar är en inkörsport till ett mer permanent alkoholbruk och så småningom missbruk tycker jag att detta är mycket allvarligt.

Tillståndsprövningen borde vara kvar. Det är inte bra att släppa folkölet fritt på detta sätt.

Herr talman! Sammantaget kommer den föreslagna lagen att leda till att tillgängligheten när det gäller alkohol, inte minst för ungdomar, kommer att öka i betydande grad. Det beror inte i första hand på anpassningen till EU och den förändring som görs med anledning av den. Det beror i stället i stor utsträckning på att vi försvagar det instrument vi fortfarande förfogar över och avstår de möjligheter till skärpt kontroll och tillståndsgivning som vi har kvar.

Många delar av det här lagförslaget förefaller mig inte vara fullt så genomtänkta. Jag tror inte att man fullt ut har insett konsekvenserna av att ta bort tillståndsgivningen för ölförsäljningen, som jag tidigare nämnde. Jag tror inte att man riktigt har förstått vad det innebär i alla de miljöer där ungdomar vistas ute under kvällar och nätter att man ger tillstånd och ökar antalet försäljningstillfällen under vilka tider som helst på dygnet.

Som intäkt för mitt påstående att det inte är genomtänkt tar jag förslaget i propositionen om lagstiftning gällande hembränning. I propositionen fanns ett förslag om att det inte längre skall vara förbjudet att inneha en hembränningsapparat. I stället skulle lagstiftningen ta fasta

på att det kan vara förberedelse till brott att inneha hembränningsapparat.

Om polisen upptäcker att någon har en hembränningsapparat skulle denne inte kunna bötfällas för innehavet. Först måste man bevisa att det innebär förberedelse till brott. Det går nog att göra i de allra flesta fall. Ingen har väl en hembränningsapparat för något annat ändamål. Det är klart att man kan hitta på olika skäl. I de flesta fall kan man troligtvis bötfällas.

Vad värre är i förslaget är att om man hade kommit på någon med ett innehav så kunde man inte beslagta hembränningsapparaten med mindre än att man först bevisade att apparaten var använd. Först skall det bevisas att den som har en apparat tänker använda den. Först när man har bevisat att den är använd skall man kunna beslagta den. Det här var inte genomtänkt. Det har också gjorts ett tillkännagivande på den punkten från ett enigt utskott.

Jag säger detta eftersom jag tar det som intäkt för att även andra delar av lagförslaget kanske inte heller är så genomtänkta.

Herr talman! Efter det att jag har framfört så mycket kritik mot förslaget vill jag avsluta med att peka på att det även finns positiva delar i det. Att kommunerna skall överta tillståndsgivningen och tillsynen tycker jag är bra. Besluten flyttas närmare den verklighet som man har att ta ställning till. Det är ett bra anslag. Det gäller att ge kommunerna de möjligheter som de behöver för att kunna sköta dessa frågor.

Det är också bra att man har tagit bort en del av de ganska obegripliga eller åtminstone svårbegripliga detaljregler som har funnits tidigare. Ingen människa brukar mindre alkohol för att man har lustiga detaljbestämmelser som inte är förankrade i folks rättsmedvetande. Därför är det bra att vissa av dem har tagits bort.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till reservationerna 1, 6, 9, 11, 13, 14 och 17.

Anf. 60 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Alkohol är ett av vårt lands största folkhälsoproblem. Alkoholen kan ju både brukas och missbrukas. Missbruk av alkohol utgör ett av de största hoten mot människans frihet och integritet, med alarmerande medicinska och sociala skadeverkningar. Alkoholen utgör samtidigt en accepterad del av vår kultur och är för många en källa till glädje. Det gäller således att skapa en respekt för alkoholen och en inställning i samhället att berusning inte är ett accepterat resultat av alkoholbruk. Att uppträda berusad är att göra bort sig.

Debatten om alkohol handlar ofta om enskilda frågor som Systembolagets vara eller inte vara, inköpsålder och restriktioner av olika slag. Så blir det även i dag, trots att jag helst skulle vilja ha en bred alkoholpolitisk debatt om åtgärder på olika områden för att befrämja den attitydförändring till alkoholbruk som nu måste till inför vårt inträde i EU.

Men i dag behandlar vi en proposition som begränsar sig till förenklingar och decentralisering av tillståndsprövningen för serveringstillstånd. Även om vi i Folkpartiet liberalerna välkomnar decentraliseringstankarna så finns det en del saker i propositionen som kan bli

bättre. Jag håller med Roland Larsson om det. Det har med det syftet väckts ett antal motioner av olika partier, främst med avsikten att åstadkomma skärpningar i lag- och s.k. brödtexter jämfört med propositionen. Vi har, tycker jag, i utskottets betänkandetexter fått med sådana skärpningar och förtydliganden som det är viktigt att de som tillämpar lagstiftningen tar till sig.

Som exempel kan jag nämna att vi understrukit att det är angeläget att de nya starkare ölsorterna inte skall marknadsföras med alkoholstyrkan som främsta försäljningsargument. Att kalla öl för Dynamitöl eller Bulldozer är att anspela just på berusningseffekten hos ölet. Det är därför olämpliga namn.

I betänkandetexten återfinns också vikten av ålderskontroll när det gäller ölförsäljning och att man skall undvika att det nya starkare ölet blir en berusningsdryck för ungdom.

En sak som dock inte blivit tillgodosedd och som Elver Jonsson och jag från Folkpartiet liberalerna har yrkat på i vår motion gäller länsstyrelsernas ansvar för indragning av tillstånd. Trots att vi är för decentralisering i stor utsträckning anser vi att det är mindre välbetänkt att lägga ansvaret för tillsyn och återkallelse av serveringstillstånd på kommunerna. Kommunerna har visserligen en god lokalkännedom, men när det gäller kunskap om ekonomisk brottslighet hos näringsidkare har länsstyrelserna en bättre överblick. Länsstyrelserna har också bättre förutsättningar än kommunerna när det gäller ingripanden.

Länsstyrelsen får visserligen ett övergripande tillsynsansvar. Ett tillsynsansvar utan sanktionsmöjligheter är dock inte mycket att ha.

Länsstyrelserna har ett centralt ansvar för operation krogsanering. Den senaste tidens händelser visar också hur nödvändig den här operationen är. Länsstyrelsen bereder här vägen för skattemyndighetens, kronofogdens och polisens insatser genom att länsstyrelsen kan gå in i en undersöknings- och kontrollprocess utan att misstanke om brott föreligger. Länsstyrelsen kan också snabbt gå in och återkalla serveringstillstånd i fall av misskötsamhet. Detta kan vara svårare för en kommun att åstadkomma. Ibland kan en kommun t.ex. också vara uthyrare av en lokal och därigenom också ha ett ekonomiskt intresse av en restaurangverksamhet.

Det har under beredningen av vårt betänkande sagts att länsstyrelserna är revirbevakare, man är rädd om sin jobb och vill ha den här uppgiften för att göra sin existens berättigad. Det här är påståenden som saknar grund. Att arbeta med operation krogsanering är ingen behaglig uppgift som man springer benen av sig efter. Tjänstemän blir t.o.m. mordhotade, behöver personligt skydd och tvingas byta arbetsuppgifter när hotbilden blir för svår.

Det har också påstått att det här är ett storstadsproblem, och man undrar varför landets övriga kommuner skall behöva rätta sig efter storstadens behov. Men detta är fel. Problemet med serveringstillstånden och den kriminalitet som är förknippad därmed finns också utanför storstäderna. Det är bara att ringa runt och fråga så får man bekräftat att landet i övrigt också har problem med kriminalitet i den här verksamheten.

Landshövding Ulf Adelsohn har för socialutskottet redovisat den ökning av olika former av allvarlig brottslighet inom olika näringsgrenar som man ser från länsstyrelsernas sida samt konsekvenserna i handläggningen av serveringstillstånden om ansvaret överförs till kommunerna. Beslutsprocessen blir då lång och komplicerad. En fullständig delegering till en beslutsför tjänsteman, som kan fatta omedelbara och bindande beslut är ovanlig i kommunerna – i synnerhet när det gäller svåra beslut.

I många fall kommer ärendena inte ens att avgöras i nämnder, utan de lyfts upp till kommunstyrelsen eller t.o.m. fullmäktige. Detta är obehagliga beslut, och det finns därmed en benägenhet att de hela tiden lyfts upp på en överordnad nivå.

Det här är församlingar som inte är naturliga samarbetspartner i de samlade statliga myndigheternas hantering av brottsutredningar och sanktioner.

Herr talman! Jag vill härmed yrka bifall till reservationerna 4 och 15, som har med tillståndsgivningen att göra. I övrigt ansluter jag mig till utskottets hemställan.

Anf. 61 STIG SANDSTRÖM (v):

Herr talman! Föreliggande förslag får väl ses som en första konkret anpassning till EU:s alkoholpolitik. En del steg har redan tagits under EU-anpassningens år. En mer kontinental stil har t.ex. införts i vårt land. Det är mer generösa öppningstider och ett större utbud av alkoholdrycker på fler försäljningsställen.

Ytterligare anpassningar är också att vänta i framtiden när de öppna gränserna blir en realitet och vinproducenterna i söder blir medvetna om den stora avsättningsmarknad som de kan exploatera i vårt land.

Vi kan se den här lagen som en mellanstation eller en positionsbestämning. Majoriteten tycks tänka att man kan gå med på detta, men man vill helst inte gå längre. I framtiden kommer dock vår alkoholpolitik att utformas efter och präglas av de beslut som EU-domstolen kommer att fatta.

Vi från Vänsterpartiet skulle ha önskat oss en hårdare markering på några områden för att hävda vår mer restriktiva inställning – även om vi är medvetna om att det föreligger en konflikt i fråga om vad vi har att vänta framöver. Därför har vi valt att reservera oss på tre områden. Jag vill här redovisa skälen till detta. På några andra områden är vi beredda att ansluta oss till andra reservanter men finner inte att de frågorna har samma tyngd. Därför har vi inte prioriterat dem i argumenteringen här.

Den första reservationen gäller tillståndsgivningen och tillsynen, som andra talare har nämnt. Vi vill att länsstyrelsen skall behålla huvudansvaret. Vi vill också att det kommunala vetot behålls. I vår motion har vi utförligt pläderat för att denna kontrollordning, som vi tycker är mycket slagkraftig och ekonomisk, skall behållas.

Kritik har riktats mot vissa länsstyrelser för att de inte lever upp till sina förpliktelser. Samtidigt måste man konstatera att det knappast vore möjligt med Operation krogsanering, som har genomförts i Stockholm,

om någon annan än länsstyrelsen hade haft huvudansvaret. Det har Barbro Westerholm också tagit upp.

Utan några egentliga nya resurser och utan nya utgifter för skattebetalarna har krogsanerarna i Stockholm lyckats stoppa många oseriösa krögare. Jag tycker att detta är ett utomordentligt bra exempel. Det visar vilka möjligheter man har att komma till rätta med de värsta avarterna inom alkoholhanteringen, om man lägger beslutsbefogenheterna på rätt nivå.

Statistiken talar sitt eget språk. Under det ett och ett halvt år som krogsaneringen har pågått har man återkallat 80 serveringstillstånd, utdelat 111 varningar och avslagit 116 ansökningar. Det förefaller enligt vår uppfattning naivt att tänka sig att hårt belastade kommuner ur sina skrala kassor skall kunna bygga upp den kompetens och överblick som krävs för att hålla kontroll och utöva tillsyn över den allt tuffare och friare svarta sektorn inom krogbranschen. Därför är det inte underligt att den seriösa delen av branschen, både facket och arbetsgivarna, har varnat för att flytta över tillsynsverksamheten till kommunerna.

I stället för ett tjugotal länsstyrelser kommer vi nu att få ca 300 nya beslutsmyndigheter, om vi räknar med kommundelsnämnder och liknande, som skall möta den nya EU-anpassade alkoholpolitiken. De är oerfarna, har ingen överblick, och det blir nya stora kostnader.

Skälen för att flytta över tillstånds- och tillsynsverksamheten till kommunerna tycks också långsökta. Det förefaller som man i något slags överdriven EU-anpassning har försökt sig på en egen tolkning av den s.k. subsidiaritetsprincipen och trott att man är med i gänget bara man lägger ut verksamheten, oavsett vilken, på en lägre nivå. Till saken hör att många kommuner inte alls har varit så förtjusta i tanken på att överta nya kostnadskrävande uppgifter.

Vi har också reserverat oss mot att man släpper försäljningen av öl klass II, det s.k. folkölet, helt fritt. Vi anser att det redan är tillräckligt fritt. Den uppfattningen delar vi även med flera andra reservanter, bl.a. Roland Larsson som hade en utförlig argumentering. Så sent som i dag har vi fått en vädjan från en grupp som kallar sig Upprop för nyktrare tonår, som påtalar problemen med hur lätt det är för ungdomar i de yngre tonåren att komma över folköl och berusa sig. Man kräver bättre kontroll och bättre respekt för 18-årsgränsen.

Den tredje frågan, där vi har reserverat oss, vill vi beteckna som en symbolfråga. Det gäller de s.k. minibarerna. Vi var länge ensamma i vårt motstånd, men nu har ytterligare tre partier anslutit sig. Det är bra. Det finns plats för fler.

Vi har i vår reservation anfört flera skäl för vårt motstånd. Försäljningen sker utan kontroll. Åldersgränser och serveringstider kan knappast upprätthållas. En ny försäljningskanal öppnas, och det blir onödiga och påträngande frestelser för rumsgästerna.

Frågan är dock om vi inte kan finna det bästa argumentet för att avslå introduceringen av minibarer i moderaternas motion i fråga om den nya alkohollagen. Visserligen har moderaterna reserverat sig till förmån för minibarer, men när man läser deras motion kan man få ett annat intryck. Där står det ordagrannt: "Vår utgångspunkt är att starka-

re gemenskaper minskar riskerna för missbruk. Förbättrade förutsättningar för att servera vin, öl och sprit till rimliga priser och under kontrollerade förhållanden ökar restaurangers konkurrenskraft gentemot hemmadrickande i avskildhet och utan social kontroll." Liknande åsikter framförde också Leif Carlson i sin muntliga argumentering.

I detta ligger en viktig tanke som är direkt överförbar på minibarerna. Dessa innebär ju också att man inbjuds till ett drickande i avskildhet utan social kontroll. En parksoffa på Odenplan står under bättre social kontroll än en minibar på Sheraton.

Herr talman! Vi är fullt på det klara med att vi framöver kommer att få ta över en alkoholpolitik på Bryssels villkor, men vi menar att vi inte behöver lägga oss lika platt på detta område som vi har gjort på en del andra. I den nya alkohollagen finns fortfarande en viss svensk prägel och en ansats till en gammal hederlig restriktiv alkoholpolitik som vi är vana vid. Vi tycker dock att vi kunde spjärna emot litet bättre och inte acceptera vilka nymodigheter som helst.

Därför vill jag yrka bifall till våra reservationer. Där förordas oförändrade regler för tillstånds- och tillsynsregler, oförändrade regler för tillstånd förförsäljning av folköl samt avslag på förslaget om att minibarer skall introduceras på de svenska hotellen.

Anf. 62 LEIF CARLSON (m) replik:

Herr talman! Som Stig Sandström sade är de sociala gemenskaperna viktiga just när det gäller att undvika ensamdrickande. Det är helt riktigt, men vi tror också, som jag sade, att en informerad allmänhet i dag själv kan fatta beslut, om man ger en riktig information.

Om vi skall få acceptans för regler inom alkoholpolitiken måste de vara enkla och lättförståeliga. Det är mycket svårt för människor att förstå att ett ställe som har utskänkningstillstånd inte får ha minibarer – att det skall vara en särskild reglering för just minibarerna. Om man har utskänkningstillstånd skall man självfallet ha den här möjligheten. Det skall inte behöva skrivas någonting mer om det.

Sedan är det den informativa, opinionsbildande uppgiften att se till att de inte används till enbart ensamdrickande. Det här skall folk kunna ta ställning till själva.

Jag tror inte att man tar in på ett hotell och betalar dyra hotellräkningar enbart för glädjen att kunna dricka i en minibar. Jag tror inte att det är den saken som skapar problem. Det är inte där man skall attackera. Vi bör välja punkterna att attackera på de ställen där det gör mest effekt.

Anf. 63 STIG SANDSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Huvudinvändningen mot minibarerna är att vi nu introducerar någonting helt nytt i svensk alkoholpolitik, som är främmande för vår kultur. Vi tror att det är ganska onödigt. Vi tror inte att vi är skyldiga att införa detta, utan lika gärna kan säga nej så länge som det går.

Vi öppnar annars här en ny typ av försäljningskanal som inte är bra. Inom några år har vi kanske sådana överallt här i landet. Det blir lik-

som en naturlig sak. Som jag argumenterade förut: jag tycker att vi skall streta emot i det längsta i dessa frågor.

Anf. 64 LEIF CARLSON (m) replik:

Herr talman! Jag tror att ett av de största skälen till att vi får bekymmer är att vi ständigt skall komma med pekpinnar till vuxna och myndiga människor om vad de får och inte får göra, i stället för att acceptera att människor kan fatta beslut själva.

I dag kommer folk i kontakt med hur man beter sig i andra länder. Vi måste inse att vi måste ha ett relativt vettigt förhållande till alkoholen. Den är en del av vår kultur, och vi kan inte komma med tämligen obegripliga pekpinnar om vad folk skall göra.

Jag tror den inkörsport Stig Sandström talar om inte ens är rimlig att tänka sig. Som jag sade förut: jag tror ingen tar in på ett hotell för att där få en inkörsport till alkohol genom att utnyttja en minibar. Det är helt orealistiskt.

Anf. 65 STIG SANDSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Liknelsen med pekpinnar kan jag inte alls förstå. Här handlar det om något som är helt nytt, som vi inte har haft tidigare. Vi har aldrig behövt ha någon pekpinne i den här frågan.

Vad det handlar om är att man öppnar för nya frestelser, nya kanaler, en introduktion av något som är främmande för vår tidigare alkoholkultur. Det är vad det handlar om, och det motsätter vi oss.

Anf. 66 THOMAS JULIN (mp):

Herr talman! Vare sig vi är nykterister eller inte vet vi alla vilka enorma problem som alkoholen ställer till med: alla familjetragedier, allt våld som uppstår på grund av alkoholen. Vid nästan alla våldsbrott finns alkohol med i bilden. Trots det, och trots att det finns många antagna målsättningar om att minska alkoholkonsumtionen är det svårt att få till stånd även till synes små krav för att bana väg för målsättningarna att minska alkoholkonsumtionen och därmed våldet.

Flerpartimotionen So19 innehåller tolv yrkanden som kommer från nykterhetsrörelsen. Av dessa ställer jag mig bakom yrkandena 1, 2, 8, 9 och 10.

Genom en starkare skrivning har vissa av de andra yrkandena tillgodosetts. Någon täcks även av befintlig lagstiftning.

Jag yrkar bifall till följande reservationer.

Reservation 1: Alkoholinspektionens uppgifter, som innebär att Alkoholinspektionen skall överta Konsumentverkets nuvarande ansvar över kontrollen av marknadsföring av alkoholhaltiga drycker.

Reservation 9: Minibarerna. Kravet att minibarer inte skall tillåtas anser jag vara väl motiverat. Alla som levt nära en person med alkoholproblem bör inse vilka problem som uppstår med en person som tar in på ett hotell och har tillgång till en minibar.

Vi som inte har alkoholproblem skall vara så solidariska att vi skall säga nej till minibarer.

Reservation 10: När det gäller serveringstiderna för alkohol anser jag att det är rimligt att tillmötesgå motionens krav att servering får påbörjas kl. 11 och avslutas kl. 1 eller, efter särskild prövning, senast kl. 3.

När det gäller reservation 14 anser jag att med tanke på att ungdomar i allt lägre ålder dricker öl är det rimligt att även i fortsättningen behålla tillståndsplikten för öl klass II.

Anf. 67 CHATRINE PÅLSSON (kds):

Herr talman! Värderade åhörare! I den pågående debatten om ny alkohollag har det hörts flera argument, både att den är bra och att den är otillräcklig. En del ger dock ett skräckscenario, först och främst med tanke på vårt EU-medlemskap.

Det är naturligtvis viktigt att vi debatterar alkoholpolitiken, men diskussionen måste föras sakligt. Alkoholen har varit och är fortfarande vårt lands största sociala och medicinska samhällsproblem. Alkoholens offer möter vi i familjer, på arbetsplatser och i trafiken, och inte minst bland det stora antalet anhöriga. Detta motiverar Sveriges riksdag till ett aktivt alkoholpolitiskt arbete för att minska alkoholkonsumtionen. Det råder i stort sett enighet om den svenska alkoholpolitiken.

Herr talman! Alkoholens skadeverkningar är kända. Alkoholen spelar t.ex. en stor roll i alla typer av våldsbrott. Detta har vi på ett alldeles särskilt sätt upplevt den senaste tiden. Tragedin här vid Stureplan i Stockholm hade med största sannolikhet inte inträffat om inte alkohol eller andra droger hade varit inblandade. Undersökningar visar att 75 % av alla våldsbrott är alkoholrelaterade. Både socialarbetare och poliser vittnar om att en ökad alkoholkonsumtion bland ungdomar skapar grogrund för ökat narkotikamissbruk. Man provar inte narkotika nykter.

Humanitärt, socialt och samhällsekonomiskt är därför vinsterna mycket stora om vi kan sänka totalkonsumtionen av alkohol.

Sverige har nyligen via en folkomröstning sagt ja till EU-medlemskap. Vårt mål har varit att Sverige skall kunna bibehålla den nuvarande restriktiva alkoholpolitiken även som EU-medlem.

Förhandlingsresultatet har också skapat förutsättningar för att bibehålla grunddragen i den svenska alkoholpolitiken. EU-länderna har accepterat att det svenska Systembolagets monopol får bestå, medan Vin- & Sprits monopol på import, export, tillverkning och grossistförsäljning avskaffas.

Det är bl.a. mot den bakgrunden som detta förslag om en ny alkohollag har kommit till.

I stället för Vin- & Sprits monopol skall en särskild statlig kontrollmyndighet, nämligen Alkoholinspektionen, vara tillsynsmyndighet. Inspektionen skall stå för en intensifierad samlad och effektiv tillsyn och kontroll av alkoholhanteringen. Myndigheten skall också följa upp och utvärdera verksamheten.

Jag tror att det är viktigt, och att det är en bra myndighet som vi härmed tillskapar.

Förslaget om en ny alkohollag innebär även att ansvaret för att utreda och besluta om serveringstillstånd förs över från länsstyrelsen till kommunerna. Kommunerna ges huvudansvaret för den direkta tillsynen av restaurangerna. Kommunen kan dessutom riva upp tidigare serveringstillstånd.

Anledningen till denna förändring är ju att länsstyrelserna inte har hunnit fullgöra sin roll som regional tillsyns- och expertmyndighet. Det har alltså inte fungerat tillfredsställande.

Inte heller har länsstyrelserna haft tillräckliga resurser för att kunna vara effektiva i tillsynen. Detta är således ett beslut i rätt riktning. En fråga bör inte handläggas på en högre nivå än själva saken kräver.

Herr talman! Flera kritiker har dock haft synpunkter på denna förändring. Vad som ger bäst resultat när det gäller minskad alkoholkonsumtion återstår att se, men det borde vara logiskt att tillsyn och tillstånd och eventuell återkallelse ges av samma myndighet.

I förslaget lämnas också öppet för lokala överenskommelser. Man kan dela på arbete och ansvar. Det är viktigt att det finns utrymme för lokala lösningar.

Vi är många som har imponerats av projektet Operation krogsanering i Stockholm. Men det finns även utrymme för sådana initiativ i förslaget som ligger på riksdagens bord i dag.

I förslaget står det att regeringen och Alkoholinspektionen noga skall följa utvecklingen på förändringsområdet. En utvärdering av effekterna bör ske inom två år. Om det då visar sig att kommunerna inte kan sköta sitt nya åtagande skall regeringen föreslå andra lösningar. Med det tror jag att vi har kommit så nära en fulländning som möjligt i frågan.

Herr talman! I en motion väckt av bl.a. oss kristdemokrater har vi tagit upp frågan om folkölet, som bl.a. Roland Larsson har diskuterat. I dag har vi kunnat läsa i larmrapporter att 60 % av butikerna säljer öl till minderåriga. Därför är det otillräckligt att regeringen föreslår att tillståndsgivningen för folköl skall slopas. Allt fler ungdomar riskerar att hamna i missbruk. Öl klass II kommer att kunna säljas på betydligt fler ställen i framtiden. Jag tror att det är enormt viktigt att behålla de nuvarande reglerna om vi på sikt skall kunna minska alkoholkonsumtionen.

Tillståndsplikten behövs bl.a. för att få en kontroll över dem som serverar och säljer öl. Det ger en chans att informera om exempelvis åldersregler. Tyvärr kan förslaget innebära att det inte blir någon kontroll alls i framtiden. Därför anser vi att regeringen bör lägga fram ett nytt förslag.

En annan fråga som vi har tagit upp i en motion gäller möjligheten för närboende att överklaga. Enligt propositionen skall kommunens beslut bara kunna överklagas till förvaltningsdomstol. I domstolen skall sedan utvecklas en rättspraxis för närboendes möjligheter att överklaga beslut om serveringstillstånd. Men vi vet att i nuvarande praxis har de närboendes möjligheter att överklaga beskurits oerhört. Vi tror, jag och Roland Larsson, att detta är en viktig åtgärd för de närboende. Det gör att de som driver puben eller restaurangen skärper sig och sköter det hela på ett snyggt sätt. Alltså har det en dubbel effekt.

Herr talman! Jag vill avsluta med att yrka bifall till reservationerna 9, 14 och 17.

Anf. 68 RINALDO KARLSSON (s):

Herr talman! I dag skall vi rösta igenom ett förslag om en ny alkohollag.

Meningen är att den nya alkohollagen skall ersätta de nuvarande lagarna om tillverkning och handel med drycker. Därmed avskaffas Vin & Sprit AB:s monopol på import, export, tillverkning och partihandel med spritdrycker. Det gäller även Systembolagets monopol gentemot restaurangerna och övriga innehavare av serveringstillstånd. Ett nytt system för tillstånd och kontroll inom alkoholområdet skall ersätta det avvecklade monopolet. Enda undantaget är Systembolagets detaljhandelsmonopol, dvs. försäljning över disk till konsumenten skall behållas.

En ny myndighet skall inrättas: Alkoholinspektionen. Den skall svara för tillståndsgivning, kontroll och tillsyn. Alkoholinspektionens beslut skall kunna överklagas till domstol.

Tillståndsplikten för detaljhandel och servering av öl klass II skall slopas. Kravet på att försäljning eller servering av mat i lokaler där öl säljs bibehålls, liksom åldersgränsen för inköp och övriga restriktioner.

Trots att det finns en del reservationer i detta betänkande vill jag ändå påstå att det finns en bred uppslutning bakom det. En ny alkohollag har en betydelse från många olika perspektiv, och den är helt klart nödvändig inför det kommande medlemskapet i EU.

Herr talman! Det finns ingen fråga som engagerar det svenska folket så mycket som debatten kring alkoholen. Det kan tyckas ibland som att vi har olika uppfattningar. Men ändå tror jag att det råder en stor enighet i detta parlament om att det behövs regleringar i fråga om alkohol.

Vi är alla också medvetna om att en överkonsumtion av alkohol leder till omfattande medicinska problem. Alkoholen är en fråga som inte enbart berör den som konsumerar. Den är i högsta grad en samhällsfråga. Missbruket utgör en stor kostnad för sjukvården. Missbruket har också en koppling till våld och olyckor och en alltför tidig död. Vi upplever alla våldet som ett allvarligt problem i samhället, inte minst i dessa dagar med de hemska saker som hände några kvarter från riksdagshuset.

Herr talman! Alkohol är en drog som har funnits i århundraden och som kommer att finnas kvar i det här landet. Det är då av största vikt att vi har hänsyn till de grupper som måste skyddas, samtidigt som vi måste behandla medborgarna som vuxna och kompetenta att själva avgöra sitt leverne.

Ungdomar är en grupp som vi vuxna måste skydda genom att se till att alkoholen inte blir tillgänglig långt ner i åldrarna. Vi måste se till att det finns alkoholfria miljöer som lockar och utvecklar de unga människorna.

Utskottet vill betona att alkoholpolitiken också i framtiden skall ha en social dimension. Att behålla Systembolaget är en viktig del häri.

Med en ny lag och med en ny myndighet tror vi att vi kan göra ett nytt avstamp för en alkoholpolitik som det råder stor enighet kring.

Vi är väl medvetna om att det finns många motionärer som är oroliga för vissa ändringar som framkommer i förslaget, t.ex. att man skall få servera öl eller vin i pausen vid teaterföreställningar. Alla vet att denna fråga har debatterats i många år. Anledningen är rädslan för spridningseffekter. Med den handläggning som ingår i tillståndsförfarandet tror vi att det skall gå att klara av dessa frågor. Vi har sagt att tillståndsgivningen skall ta hänsyn till var ungdomar finns, idrottsengagemang osv. På det sättet tror vi inte att det skall bli den spridningseffekt som bl.a. vi socialdemokrater har varit oroliga för.

Herr talman! Utskottet tycker att det är tillfredsställande att tillståndsgivning, tillsyn och återkallande av tillståndet överförs till kommunerna. Tillsynen över restauranger som har haft tillstånd har varit bristfällig, inte bara därför att länsstyrelserna har befunnit sig på långt avstånd från dem som har haft tillstånden, utan också för att resurserna har varit alldeles för små. Nu kommer kommunerna att kunna avgiftsbelägga tillstånden och därmed kunna avdela de resurser som behövs.

Utskottet har uppvaktats av representanter från länsstyrelsen i Stockholm och fackliga representanter från Hotell- och Restauranganställdas Förbund. De har framfört sin oro över att en ändrad tillståndsgivning skulle störa deras insatser kring den s.k. krogsaneringen. Jag vill betona att utskottet enhälligt uppfattat att det arbete som har gjorts har varit positivt. Men utskottet vill också betona att det inte finns något hinder för kommunerna att samordna sig med länsstyrelsen för att fungera slagkraftigt och åstadkomma ett bra resultat. Denna lagstiftning hindrar inte den möjligheten.

Herr talman! Den nya lagen träder i kraft den 1 januari 1995. Utskottet tillstyrker i allt väsentligt förslagen i propositionen. Vi vill dock lyfta fram en del frågor.

När det gäller det utvidgade utskänkningstillståndet till kl. 5.00 på morgonen anser utskottet att effekterna av ungdomens alkoholkonsumtion och det våld som enligt tidningarna förekommer skall utredas. Regeringen skall sedan återkomma till riksdagen med resultatet av utredningen.

När det gäller frågan om förverkande av destillationsapparater framgår det av nuvarande bestämmelser att om någon har en destillationsapparat utan tillstånd kan den förverkas. I förslaget till alkohollagen krävs det att destillationsapparaten bevisligen har använts vid olovlig tillverkning för att den skall kunna förverkas. Utskottsmajoriteten tillstyrker regeringens förslag, men vi anser att regeringen bör överväga att utvidga förverkandemöjligheterna och därefter återkomma till riksdagen.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till hemställan i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 69 Statsrådet ANNA HEDBORG (s):

Herr talman! Vi har i Sverige uppsatt höga mål för vår alkoholpolitik. Regering och riksdag har upprepade gånger slagit fast att det över-

gripande alkoholpolitiska målet är att minska alkoholkonsumtionen i syfte att begränsa alkoholskadorna.

Bakom målsättningen för den svenska alkoholpolitiken finns insikten att överkonsumtion och missbruk av alkohol utgör ett av våra stora folkhälsoproblem. Alkoholens samhällskostnader är avsevärda. En betydande del av den totala sjukligheten och dödligheten är alkoholrelaterad. Det berusningsdrickande som utgör en traditionell del av svenska alkoholseder skapar särskilda risker för våld och andra sociala alkoholskador. Till detta kommer det mänskliga lidande som alkoholmissbruk skapar hos missbrukarna själva, hos deras barn och hos andra anhöriga.

Det finns inget oundvikligt eller opåverkbart i detta. Vi vet en hel del om vilka åtgärder som är av betydelse när det gäller att påverka såväl alkoholkonsumtionens nivå som alkoholproblemens omfattning. Vetenskapen har på ett övertygande sätt visat att det finns ett signifikant samband mellan den allmänna konsumtionsnivån i ett givet samhälle och de alkoholrelaterade problemens omfattning. Därför är det inte tillräckligt att inrikta sig på de grupper som har ett uttalat problemfyllt förhållande till alkohol. Det måste till en alkoholpolitisk strategi som inverkar på flera områden samtidigt och som på sikt leder till minskad alkoholkonsumtion totalt i samhället.

I dagarna har en mycket intressant forskningsrapport presenterats. Boken, som heter Alcohol policy and the public good, är utarbetad av de främsta alkoholforskarna i världen, däribland flera svenskar. Där sägs bl.a. att all forskning pekar på att en politik som använder sig av alkoholbeskattning och kontroll av alkoholens fysiska tillgänglighet, som använder motåtgärder mot trafikonykterhet och som investerar i behandling och framför allt i tidiga vård- och stödinsatser sannolikt leder till en minskning av problemens omfattning. Även mångsidiga lokala handlingsprogram är av betydelse som ett led i en uttalad alkoholstrategi.

Detta är delar i en medveten politik. I Sverige har vi sedan länge en alkoholpolitik som ligger i linje med vad forskarna kommit fram till. De nuvarande lagarna har gammalt ursprung. Deras huvudsyften är att begränsa alkoholens tillgänglighet och att skydda ungdomen. Till detta kan läggas de hälsopolitiska målen, som länge haft stor betydelse för utformningen av den svenska alkoholpolitiken.

Herr talman! I dag är samhället annorlunda och därmed också förutsättningarna för alkoholpolitiken. Det gäller framför allt internationaliseringen, som gör att vi måste se över formerna för vår alkoholpolitik. Målet för den svenska alkoholpolitiken står dock fast. Vi skall verka för en sänkning av den totala alkoholkonsumtionen och en förändring av våra dryckesvanor i en riktning som gör att de sociala skadeverkningarna också minskar.

Vi skall också hålla fast vid de verkningsfulla medlen. En relativt hög beskattning av alkoholdrycker, kontroll av alkoholens fysiska tillgänglighet, olika förebyggande insatser och vård och behandling är delar av en alkoholpolitisk strategi också i fortsättningen. Men den

konkreta utformningen av de olika delarna måste självfallet göras utifrån de förutsättningar som finns i dag.

Det är mot denna bakgrund de förslag som läggs fram i regeringens proposition om en ny alkohollag skall ses.

Förändringarna är föranledda av att de gamla monopolen för import, export, tillverkning och partihandel strider mot EG-rätten och Romfördragets artikel 37 om handelsmonopol. Den svenska alkoholpolitiska målsättningen att minska den totala konsumtionen för att motverka medicinska och sociala alkoholskador sätts inte ifråga av EG-rätten. Det är diskriminerande effekter av åtgärder för att nå målen som inte tillåts. EG-domstolens rättspraxis indikerar att importmonopol är förbjudna i sig, oberoende av om de utövas diskriminerande eller ej. EG-kommissionen anser att också export- och distributionsmonopol i sig är förbjudna. Däremot skall överenskommelsen mellan Sverige och kommissionen tolkas så, att detaljhandelsmonopol är förbjudna bara om de har diskriminerande verkan.

Systembolagets detaljhandelsmonopol är det mest betydelsefulla medlet för att begränsa alkoholens tillgänglighet. Regeringen utgår från att det kan behållas och att Systembolaget anpassar verksamheten på ett sådant sätt att ingen tvekan uppstår om dess icke-diskriminerande behandling av varor från övriga EU-länder.

Alkohol är inte en vara vilken som helst, även om det är en vara som tillverkas, tillhandahålls och konsumeras fullt lagligt. Det är också en vara som är beroendeframkallande och en vara med förgiftningsegenskaper. Därför måste alkoholen behandlas annorlunda än andra varor på marknaden. Handeln med denna vara måste kontrolleras.

Den nya myndigheten, Alkoholinspektionen, får en viktig roll när det gäller att se till att aktörerna på marknaden följer de lagar och regler som nu skapas för att kontrollera handeln med alkoholhaltiga drycker.

I propositionen föreslås också att kommunerna skall överta länsstyrelsernas hantering av restaurangers serveringstillstånd. Motiven har lagts fram av ett flertal utredningar. Framför allt hänvisas till att kommunerna har den bästa lokalkännedomen. Alkoholen finns i en social miljö, och det är kommunerna som bäst känner sin sociala verklighet. En fråga bör heller inte i princip handläggas på en högre nivå än saken kräver.

Dessutom saknar länsstyrelserna i dag, på grund av för stor arbetsbelastning, möjlighet att fullgöra den viktiga rollen som tillsynsmyndighet på alkoholområdet. Länsstyrelsernas cirka 35 alkoholhandläggare har knappast möjlighet att bedriva en effektiv tillsyn över de drygt 8 000 restauranger som i dag har sprit-, vin- eller starkölstillstånd.

Regeringens förslag innebär som jag ser det en kraftfull satsning på tillsynen av restaurangernas verksamhet. Kommunerna får nu ansvaret för den direkta restaurangtillsynen och måste anställa mer personal för uppgiften, en kostnadsökning för tillsynen som branschen själv skall betala. Det är också kommunerna som har största intresset av en väl fungerande tillsyn, eftersom de får bära kostnaderna av en för hög alkoholkonsumtion och destruktiva dryckesmönster.

Samtidigt frigör kommunaliseringen av tillståndsgivningen resurser hos länsstyrelserna för deras viktiga tillsynsverksamhet, resurser som enligt regeringens uppfattning i ökad utsträckning bör kunna användas till det man i Stockholms län kallar Operation krogsanering, dvs. att på den regionala nivån samordna myndigheternas tillsynsarbete gentemot restaurangbranschen, och då framför allt bekämpa den ekonomiska brottsligheten inom branschen.

Jag håller med Barbro Westerholm, Stig Sandström och så gott som alla som har yttrat sig, om att denna typ av samordnad tillsynsverksamhet har visat sig vara mycket effektiv. Länsstyrelserna bör enligt regeringens uppfattning i fortsättningen prioritera denna typ av samordnad regional tillsynsverksamhet.

Den förändring som innebär att kommunerna tar över tillståndsgivningen och den direkta restaurangtillsynen samtidigt som länsstyrelsernas resurser på området bibehålls och Alkoholinspektionen inrättas, innebär som jag ser det en kraftigt ökad satsning från samhällets sida på tillsynen över restaurangernas och andra aktörers hantering av alkoholdrycker. Det betyder t.ex. att det äntligen kommer att finnas resurser för tillsyn också av försäljningen av folköl i butikerna och att man håller på 18-årsgränsen.

För innevarande budgetår har riksdagen beslutat att utöver ordinarie anslag på området anslå ytterligare 75 miljoner kronor för olika alkohol- och drogpolitiska åtgärder. Av dessa medel har 50 miljoner kronor överlämnats till Folkhälsoinstitutet, för att man skall ansvara för och leda det alkohol- och drogförebyggande arbetet. Institutet har bl.a. fått i uppdrag att sammankalla en nationell ledningsgrupp, som skall arbeta fram en långsiktig handlingsplan.

Den behövs för att motverka negativa konsekvenser av att de traditionella alkoholpolitiska instrumenten framöver kanske inte blir lika verkningsfulla som hittills. Handlingsplanen skall redovisas för regeringen senast den 1 juli 1995.

Även om samordningen på nationell nivå är av stor betydelse ligger huvuddelen av det praktiska arbetet på lokal och regional nivå. Avgörande för möjligheterna att framöver förebygga en ökning av alkoholskadorna blir att åstadkomma inte bara en nationell samling kring denna uppgift utan framför allt en kraftsamling på den lokala och regionala nivån.

Den framtida svenska alkoholpolitiken måste utformas i samverkan med många olika aktörer, och den måste vara väl förankrad hos människorna. Det är också en styrka att, trots att det finns många reservationer till betänkandet, det ändå tycks finnas en i grunden ganska stark uppslutning kring huvuddragen i de nya förslagen.

Alkoholpolitiska handlingsprogram bör utarbetas på nationell, regional och lokal nivå. Kommuner, landsting och länsstyrelser spelar en väsentlig roll liksom flera statliga organ, i första hand Folkhälsoinstitutet men också Socialstyrelsen och Alkoholinspektionen.

Skola och arbetsliv, fackliga, ideella och andra organisationer, de politiska partierna och deras kvinno- och ungdomsförbund har också betydelsefulla uppgifter i detta sammanhang.

Det är alltså synnerligen viktigt att kommuner och landsting arbetar fram alkohol- och drogpolitiska handlingsprogram. Kommunerna kommer i och med den nya alkohollagen att få en annan och mera uttalad roll när det gäller att påverka alkoholens tillgänglighet. Det kommunala vetot försvinner, och man övertar själv tillståndsgivningen. Kraven ökar då på att kommunerna har en genomtänkt och dokumenterad strategi för såväl prövningar av serveringstillstånd som en offensiv tillsyn över verksamheterna i kommunen.

Varje kommun bör ha alkoholpolitiska program som innehåller tydliga riktlinjer för vad som skall gälla för att man skall få tillstånd att servera alkoholdrycker och på vilket sätt kommunen tänker bedriva det alkoholförebyggande arbetet.

Regeringen avser att tillsammans med Kommunförbundet under 1995 uppmärksamma kommunerna på hur viktigt det är att de arbetar med sådana alkoholpolitiska program och med en strategi på alkohol- och drogområdet.

Sådana program kommer framöver att bli särskilt viktiga som underlag för ställningstaganden i serveringsärenden och för möjligheterna att förhindra att alkoholpolitiska olägenheter uppkommer i samband med restaurangetableringar. Väl underbyggda alkoholpolitiska program som konkret och detaljerat analyserar hur sådana olägenheter kan förhindras blir viktiga dokument vid eventuella överklagningsärenden och domstolsprövningar.

Fru talman! En stor majoritet betraktar alkoholdrycker som ett inslag i livet som man inte vill avvara. De flesta använder alkohol på ett sådant sätt att det inte vållar problem, vare sig för dem själva eller för samhället. Samhällsorganen behöver inte ingripa. Lagregleringen syftar till att motverka ett bruk av alkohol som leder till skador. Alkoholpolitiken skall också inriktas på att minska bruket av alkohol för att skadeverkningarna därigenom skall begränsas. Det är viktigt att bilda opinion för mera alkoholfria umgängesseder, särskilt bland ungdomar. Lagregler och opinionsbildning påverkar varandra i ett ständigt växelspel. Det är därför angeläget att lagstiftningsåtgärder, information och påverkan från samhällets sida stöder varandra.

Serveringsställen skall i princip kunna etableras och konkurrera på rättvisa villkor. Uppfylls vissa på förhand klart angivna delvis stränga krav skall tillstånd att servera alkohol ges. I de fall som kommunen bedömer att servering för med sig alkoholpolitiska olägenheter måste dock inskränkningar kunna göras. Sådana inskränkningar förutsätter en prövning i det enskilda fallet mot bakgrund av en alkoholpolitisk helhetsbedömning. Vid intresse- och normkollisionen mellan å ena sidan näringsfriheten och å andra sidan skyddet för människors hälsa bör skyddsaspekterna ta över.

Fru talman! Detta är några av regeringens utgångspunkter och överväganden inför de förändringar som föreslås i den framlagda propositionen. Jag skall också med glädje ta emot utskottets beställning av en översyn av möjligheterna att kunna ta destillationsapparater i beslag hos dem som bevisligen har dem i sin ägo.

Anf. 70 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Fru talman! I denna sena timme blir det här ingen lång replikväxling. Jag lär inte kunna övertyga statsrådet om att det är länsstyrelserna som bör ha ansvaret för tillsyn och indragning av serveringstillstånd. Verkligheten kommer så småningom att visa vem av oss som har rätt.

Men jag måste ändå reagera på detta med att kommunerna får så mycket större resurser genom att de kan avgiftsbelägga tillsynsverksamheten. Den möjligheten kan man också ge länsstyrelserna och på det sättet öka deras resurser.

Anf. 71 Statsrådet ANNA HEDBORG (s):

Fru talman! Nej, vi kan kanske inte övertyga varandra just nu. Men vi är överens om att vi skall följa utvecklingen. Det är min förhoppning – och jag känner mig också ganska säker på – att länsstyrelserna mycket väl kommer att kunna fylla den samordningsuppgift som ju blir den uppgift som naturligen ligger kvar hos dem.

Det stämmer naturligtvis att det i och för sig skulle vara möjligt att bygga ut resurserna också hos länsstyrelserna. Men min poäng var den att jämfört med hur det har varit kommer det att tillföras ganska betydande resurser till tillsynsverksamheten. Jämfört med historien kommer läget därmed förhoppningsvis att kunna bli bättre.

Anf. 72 ROLAND LARSSON (c) replik:

Fru talman! Fru statsråd! Det är inte svårt att komma överens om de höga målen eller om de goda föresatserna. Det är bra. Men de goda föresatserna och de höga målen skall också omsättas i praktisk politik.

Det har varit svårt att fullfölja de mål som vi har kommit överens med WHO om. Det har också varit svårt att genomföra vissa av de handlingsprogram som har funnits ute i kommunerna på olika håll i landet. Man har inte haft de rätta medlen. Det är de praktiska medlen som det ytterst handlar om.

Här talar statsrådet väldigt fint om att begränsa tillgängligheten och att skydda ungdomen. Jag vill då fråga: Är det verkligen att begränsa tillgängligheten och skydda ungdomen att tillåta varenda korvgubbe var som helst, vilken tid som helst på dygnet att sälja folköl, eller att godisbutiken kan komplettera sitt sortiment med folköl? Är detta att skydda ungdomen och minska tillgängligheten? Det hänger inte ihop med det som statsrådet säger om de nya förutsättningar som vi har i dag. Inte har väl förutsättningarna ändrats på den punkten? Oavsett EU-medlemskap eller inte har vi väl vår egen rätt att avgöra hur vi skall ordna det hela.

Anf. 73 Statsrådet ANNA HEDBORG (s):

Fru talman! Roland Larsson är orolig över folkölet, och jag kan dela hans oro när det gäller ungdomarna. Det gäller i första hand ett fåtal ungdomar – men ändå – som berusar sig på folköl, efter vad man nu vet.

Det som då känns angeläget är att man verkligen kontrollerar att åldersgränsen efterlevs. Det kan man lugnt säga om de nuvarande resur-

serna för tillsyn att kontrollen av åldersgränsen i dag är obefintlig. Den existerar inte. Detta är ett av argumenten till att det är ganska så naturligt att det är kommunerna som skall vara tillsynsorgan. De vet var de eventuella problemen finns, och de kommer att ha resurser framöver att kunna utöva den tillsyn som hittills knappast har ägt rum.

Anf. 74 ROLAND LARSSON (c) replik:

Fru talman! Fru statsråd! Just den här delen av förslaget är det som oroar mig allra mest. Jag vet så väl att just folköl för väldigt många vanliga svenska ungdomar – jag känner till det från min hemortsmiljö – är inkörsporten till alkoholbruk. Det går inte att hålla åldersgränserna, om man tillåter varenda korvgubbe att sälja öl hur som helst. Hur skall kontrollen gå till? Det går inte.

Jag tycker att ni har gått för långt när det gäller det här förslaget. Det här är en mycket oroande del av förslaget, som just drabbar ungdomen. Därför upplever jag det så starkt. De andra delarna kan diskuteras, men det är odiskutabelt att det här kommer att öka tillgängligheten.

Anf. 75 Statsrådet ANNA HEDBORG (s):

Fru talman! Tillgängligheten är redan i dag mycket stor när det gäller folköl. Det är knappast där vi kan stoppa ungdomar. Det som är viktigt för att få bukt med vanor som håller på att utvecklas i vissa ungdomskulturer är att ta itu, på kommunal nivå där resurserna finns, med ungdomsmiljöer och med de frågor som hör samman med hur ungdomar utvecklar sina alkoholvanor, samtidigt som man håller kontroll på att åldersgränsen för försäljning verkligen hålls i fortsättningen.

Anf. 76 STEN ANDERSSON (m):

Fru talman! Sedan mina och Rinaldo Karlssons politiska vägar skildes för ett antal år sedan är vi inte överens om mycket. Det finns dock en sak som vi är överens om, och det är att enigheten i riksdagen är närmast total om svensk alkoholpolitik. Däremot är jag inte lika övertygad om att denna enighet omfattar våra uppdragsgivare utanför detta hus.

Fru talman! Jag har sagt tidigare att min zoologilärare i skolan påstod att strutsen inte finns i vilt tillstånd i Sverige. Han hade rätt. Däremot finns det strutsar i tamt tillstånd i form av de egenskaper som symboliserar strutsen, nämligen att sticka huvudet i sanden då problem uppstår. De är vilt och fritt förekommande framför allt i Sveriges riksdag. Jag har lyssnat till debatten i kväll av och till och noterar att det finns en del aspiranter till att vara efterträdare till den danske sagoberättaren H.C. Andersen.

Fru talman! En representant för kds påstod att alkoholen hade åstadkommit om inte allt så nästan allt ont. Jag vill bestämt, baserat på mycket konkreta och näraliggande erfarenheter, påstå att det finns ämnen näraliggande henne som har åstadkommit än mer ont för människorna i världen.

Fru talman! Jag tror inte att det finns något område där förståelsen för vad vi sysslar med i riksdagen är mindre än när det gäller alkohol-

politiken. Det är främmande, helt obegripligt för många av våra väljare. Men de löser det på sitt eget sätt. Man skrattar åt det och sköter det själv.

Vi har i Sverige baserat vår alkoholpolitik på en katastrofalt omfattande hembränningsverksamhet. Det beror endast på den politik som vi har bedrivit, och bedriver, i denna kammare. Ett annat underbetyg på vår alkoholpolitik är den tendens som tyvärr i dag finns bland alltför många ungdomar, och det har inte blivit bättre under senare år. Tyvärr är det dess värre tvärtom. Det är inte danska ungdomar som försöker "rasera" Helsingör i Danmark. Det är svenska ungdomar som sysslar med dylik verksamhet, framför allt beroende på den svenska alkohollagstiftningen.

Jag skulle verkligen vilja veta vilken den svenska alkoholkonsumtionen egentligen är totalt. Den motsvarar inte de siffror som vi bokföringsmässigt för fram i vår argumentation. Om vi räknar in allt, hur dricker vi då jämfört med andra länder i Europa? Jag tror i alla fall inte att vi är bättre. Vi är nog precis som alla andra, varken bättre eller sämre.

Fru talman! Jag accepterar att människor tycker att man inte skall använda alkohol, men dessa borde också acceptera den majoritet som ändå gör det i större eller mindre omfattning. De regler som man i dag försöker skapa och få svenska folket att följa efter och leva med har man misslyckats med. Därför borde man kanske pröva på andra framkomlighetsvägar.

Jag har noterat att även mitt eget parti efter lång dags färd mot natt accepterat att agitera för åldersgränsen 18 år. Det innebär att du får rösta i valet till det här parlamentet, kan bli invald i parlamentet, kan besluta om och i alkoholpolitiken, men du får inte på Systembolagets butik på Vasagatan köpa en flaska lättvin. Det är dig förbjudet tills du fyller 20 år. Däremot kan du gå in på en restaurang och beställa en starköl, om du har fyllt 18 år. Problemet är bara det att servitrisen kanske inte har fyllt 18 år men skall avgöra dels om du är 18 år, dels om du kan inmundiga den här drycken. Konsekvensen är inte helt vare sig solklar eller uppenbar.

Sedan kommer jag in på ämnet vinservering vid teatrar. Man kommer att få lov att dricka ett glas vin eller öl i pausen, men inte före föreställningen och framför allt inte efter den. Jag skulle vilja fråga majoriteten: Vad är den alkoholpolitiska effekten av detta beslut? Jag tror inte att jag får något svar på frågan. Kommer den svenska alkoholkonsumtionen att sjunka om vi följer det majoritetsförslag som i dag föreligger? Däremot vet jag att det blir billigare för konsumenten, för han eller hon tar drinken hemma innan hon eller han går på teater. Hon tar sig en drink hemma efteråt till trots allt betydligt lägre pris än det man måste betala i teaterns bar.

Sedan till herr Larsson från Centerpartiet. Jag tyckte att ni generade korvgubbarna litet grand. Jag tror inte att korvgubbarna är sämre att bedöma människors förmåga att inmundiga en flaska folköl än vad biträdena på ICA eller Konsum är. Butikernas öppethållande är faktiskt i dag ganska så omfattande.

Det talas också om att man inte skall sälja alkohol på restauranger till ett pris som understiger självkostnadspriset plus skäligt påslag. Jag tror inte att det finns någon enda människa som anser att påslagen på restauranger är skäliga.

Skulle någon bransch i övrigt ha exakt samma påslag på 200, 300 eller 400 % skulle den bli anmäld till diverse statliga konsumentombudsmyndigheter.

Fru talman! Minibarer finns i dag överallt i världen. Att vi i Sverige nu kommer att acceptera detta borde vara effekten av en positiv internationalisering. Kan andra runt om i Europa och ute i hela världen klara det, borde väl vi i Sverige också göra det. Eller anser ni att svenska folket är mindre kompetent att hantera den här frågan?

Till sist: Jag vet att det inte går att förändra riksdagens attityd till alkoholpolitiken. Jag är synnerligen väl medveten om det. Men jag noterar med glädje att i varje fall en majoritet av medborgarna – våra väljare, våra uppdragsgivare – struntar i det här och ordnar allting själva i stället.

Jag noterar att statsrådet har aktualiserat det gamla talesättet bättre fly än illa fäkta. Därför kan jag bara ställa en fråga till henne utan att få den besvarad. Statsrådet säger ju att svensk alkoholpolitik är väl förankrad. Då är min fråga: Bland vilka?

Anf. 77 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik:

Fru talman! Denna sena timme skulle jag kanske avstå från replik. Men när Sten Andersson vill påskina att vi skulle överdramatisera bekymren med alkoholen och det elände den förorsakar, måste jag säga några ord.

Jag vill ge ett exempel. Det handlar då om de 150 000 barn som varje dag lever i en mycket svår situation på grund av att föräldrarna är alkoholiserade. Det handlar om barn som från barnsben försöker skydda sin mamma och pappa, som försöker överta mammans och pappans roll, för att om möjligt undvika att det kommer ut att föräldrarna har alkoholbesvär. Det handlar om barn som varje dag i skolan försöker spela clown, som gör allt för att det inte skall märkas hur de har det. De barnen har jag intresserat mig för litet grand under min tid som politiker.

Jag har sett många människor som utsatts för våld. Tyvärr är alkoholen nästan alltid inblandad.

Men i kväll, så här inför julen, får jag kanske inbjuda Sten Andersson på en kopp kaffe. Då kan vi på tu man hand ge varandra motivation att förklara varför det är viktigt att speciellt när det gäller unga människor vara mycket, mycket mån om att se till att de så länge de är unga i så stor utsträckning som möjligt undviker alkohol. Det gäller att befria dessa barn, som inte har någon valmöjlighet. Man måste försöka bry sig om dessa stora problem, inte förneka dem.

Anf. 78 STEN ANDERSSON (m) replik:

Fru talman! Jag tackar för inbjudan. Om Chatrine Pålsson via elektroniska posten talar om vad hon har för telefonnummer och rums-

nummer skall jag acceptera att komma till henne för att dricka en kopp kaffe och lyssna på hennes argument för en minskad alkoholkonsumtion.

Så litet allvar. Beträffande det som sades om barnen och föräldrarna vill jag säga att jag inte tror att det är alkoholen i sig som skapar problem i Sverige, utan det är det som man har upplevt som gör att man tar till alkoholen. Därför är det bättre att i stället för att angripa alkoholen angripa de underliggande problemen. Det är, tyvärr, de som är skulden till allt elände.

Fru talman! Sedan, fru Pålsson, nämnde jag när det gäller det här med alkoholen och orsakerna i det sammanhanget att det finns en viss henne ganska närliggande verksamhet som förvisso har skapat stora problem för miljontals människor under, tyvärr, alltför många år.

Anf. 79 ROLAND LARSSON (c) replik:

Fru talman! Ja, vem är det som mest har bidragit till verklighetsflykten här i världen? Om det är H.C. Andersen, O.P. Andersson, Smirnoff eller någon annan låter jag vara osagt.

Tror man att det finns en koppling mellan totalkonsumtion och tillgänglighet å ena sidan och missbruk å andra sidan, måste man begränsa ungdomens möjligheter att komma åt alkohol. Om man inte tror på det utan har en helt annan uppfattning – vilken i så fall strider mot all vedertagen erfarenhet – kan man resonera som Sten Andersson gör. I annat fall måste man hålla på vissa gränser.

Jag håller med Sten Andersson om att det är betydligt viktigare att angripa de underliggande problemen. Men vilka är de? Alla är säkert mycket intresserade av ett patentsvar om vad det kan vara fråga om. När man inte kommer åt de underliggande problemen, själva sjukdomen, måste man angripa symtomen.

Anf. 80 STEN ANDERSSON (m) replik:

Fru talman! Jag noterar att Roland Larsson är väl bevandrad när det gäller diverse spritsorter.

Har vi lyckats med att få bort ungdomarna från den vana som vi i dag kritiserar? Kan Roland Larsson stå här i riksdagens kammare och slå sig för bröstet och säga att vi har lyckats med detta och att svensk alkoholpolitik har varit framgångsrik? Utifrån vad jag läser i pressen, lyssnar på i radion eller ser på TV är jag inte helt övertygad om att så är fallet.

Till sist, fru talman! Roland Larsson gjorde ett stort nummer av det här med de ambulerande korvförsäljarnas kompetens att bedöma huruvida en person skulle kunna ha rätt att inhandla en flaska öl av klass II eller ej. Min fråga om den kompetensen överskrider kompetensen bland biträdena på ICA, Konsum eller Hemköp fick jag inget svar på.

Anf. 81 ROLAND LARSSON (c) replik:

Fru talman! Jag nöjer mig med att ge ett svar avseende det sista som sades.

Det finns i dag ungefär 12 000 försäljningsställen i vårt land som har tillstånd att sälja folköl. Med den nya lagen kommer den siffran gott och väl att fördubblas. Tillgängligheten beträffande folköl kommer alltså att fördubblas. Dessutom gäller det tider då butiker som i dag har tillstånd att sälja folköl normalt inte har öppet.

Det handlar inte om att på något sätt underskatta korvgubbarna, som jag har de bästa relationer till. Jag tycker ändå att det starkaste som korvgubbar skall sälja är senap till korven!

Anf. 82 STEN ANDERSSON (m) replik:

Fru talman! Jag noterar att det förtroende till korvgubbarna som Roland Larsson höll på att rasera någorlunda har förbättrats nu.

Det är väl ingen naturlag som säger att fler försäljningsställen innebär att man handlar mera. Vad baseras det vetenskapligt på?

Många butiker, framför allt i de större städerna, har ju öppet till kl. 20 eller kl. 22 på kvällarna och även på söndagar. Därmed slipper vi de diskriminerande svarta skynken som för några år sedan fanns lagda över vissa varusortiment i svenska butiker och som speciellt utlänningar inte kunde förstå. Nu är detta borta.

Jag tror, Roland Larsson, att svenska folket – i varje fall till 95 % – är kompetent att avgöra var, när och hur man skall köpa och hur mycket man skall betala för en flaska öl av klass II.

Anf. 83 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Jag står bakom en ganska omfattande motion som tar upp olika aspekter på det som står i den proposition vi behandlar här i dag. De yrkanden som framförs i den motionen har fångats upp ganska bra i de reservationer som Roland Larsson har yrkat bifall till. Jag behöver därför inte närmare gå in på de olika yrkandena och reservationer som finns i anslutning till dessa.

Det är ingen tvekan om att vi befinner oss i en alkoholpolitisk brytningstid. Det gör vi alldeles oberoende av om vi blir medlemmar i EU eller inte. Det pågår en internationalisering. Om svenska folket hade sagt nej till EU-medlemskapet hade det varit nödvändigt att i EES-avtalet ta upp hela alkoholpolitiken, och frågan hade kommit upp den vägen. Det är alltså fel att säga att detta hänger ihop med att vi skall anpassa oss till EU. Min uppfattning är att vi hade kommit in i den här anpassningsfasen hur vi än hade betett oss eftersom de allra flesta av oss är överens om att vi måste ha en anknytning till EU. Det är alltså inte själva medlemskapsfrågan som har ökat trycket att ändra den svenska alkoholpolitiken.

I diskussionerna kring alkoholpolitiken har det sagts att det är Bryssel och EU som kräver att den svenska alkoholpolitiken ändras. Det är också det som ligger bakom propositionen. Det är riktigt i vissa avseenden. Men jag skulle vilja fästa kammarens uppmärksamhet på att mycket av det förändringstryck som finns mot den svenska alkoholpolitiken kommer från starka kommersiella intressegrupper i Sverige. De grupperna, dvs. Svenska bryggarföreningen, vinagenter, livsmedelskedjor etc., har enligt min mening varit ganska framgångsrika när de för

EU:s företrädare har förklarat vilka ändringar av den svenska alkoholpolitiken som behöver komma till stånd ur kommersiell synpunkt.

Jag tycker att det är något som borde uppmärksammas. Jag skulle vilja säga att Sten Andersson, som visserligen inte varit i Bryssel, är en god exponent för hur dessa krafter verkar. Sten Andersson talar om alkoholpolitik och tycker att vi likt strutsen gömmer huvudet i sanden. Jag skulle vilja påstå att Sten Andersson bara ser det han vill se och det han läser sig till i olika publikationer med påtryckningar från de här gruppbildningarna.

Det är ingen tvekan om att den svenska alkoholpolitiken är framgångsrik. Man kan naturligtvis diskutera hur hög alkoholkonsumtionen är per capita. Men om vi jämför med andra länder i världen kan vi konstatera att vi har framgångar med den restriktiva svenska alkoholpolitiken. Det har också bekräftats i den WHO-undersökning som statsrådet Hedborg refererade till. De metoder som varit grundläggande i den svenska alkoholpolitiken leder till framgång, dvs. den begränsade tillgängligheten, prisinstrumentet, desintresseringsprincipen, vilket innebär att man tar bort det kommersiella vinstintresset från alkoholhanteringen, samt naturligtvis information, upplysning och attitydpåverkan.

Det är dessa grundstenar som hittills gjort att den svenska alkoholpolitiken varit mer framgångsrik än de flesta andra jämförbara länders.

Som det står i propositionen får vi nu problem att tillämpa dessa grundstenar. Vi släpper ju mer och mer på desintresseringsprincipen. Det blir alltså ett ökat privatekonomiskt kommersiellt intresse i alkoholhanteringen. Alla bedömare är överens om vad det innebär om detta privata intresse ökar; man har bara en utgångspunkt för sin verksamhet, nämligen att sälja mer alkohol och tjäna mer pengar.

Det ligger en viss naivitet över resonemanget om minibarerna, t.ex. Man säger att de finns över hela världen och att det inte är något konstigt att de finns på hotellrummen. Man säger att vi måste överlåta åt människor att fatta beslut själva. Men samtidigt säger man att alkoholen skall hanteras med försiktighet.

Vi skall alltså öka tillgängligheten på olika sätt; det är ingen tvekan om att de förslag som finns i propositionen ökar tillgängligheten till alkohol. Samtidigt är den enda försvarslinjen från Sten Anderssons och andra moderaters sida att vi möjligen skall öka informationstrycket och attitydpåverkan. I övrig skall vi inte göra särskilt mycket. Trots ökad tillgänglighet skall vi hoppas på att vi får en minskad totalkonsumtion.

Älsklingslinjen för dem som vill ta bort restriktiviteten i alkoholpolitiken är att säga att vanliga människors vanliga bruk av alkohol inte har något att göra med problemen kring alkoholhanteringen, utan att det är problemgrupperna som skall angripas. Det är det som är det grundläggande felet i diskussionerna. Det är ju fastlagt att den totala konsumtionen av alkohol i ett samhälle har ett direkt samband med omfattningen på de skador som har anknytning till alkoholen. Om alkoholkonsumtionen går ner får man färre rattfylleribrott, man får färre våldsbrott där alkohol är inblandad. Det innebär lindringar av alkholbrukets skadeeffekter.

Det är det som är grunden för den svenska alkoholpolitiken. Det innebär att man har anledning att angripa den normala konsumtionen. Normalkonsumenten får göra vissa uppoffringar för att den totala skadan av alkoholhanteringen i samhället inte skall bli stor. Om man kan pressa ner konsumtionen får man totalt sett en mindre omfattning på skadorna.

Fru talman! Jag tänker inte framföra något yrkande. Jag vill bara peka på att vi längre fram i vår kommer att få tillfälle att diskutera alkoholpolitiken mer övergripande eftersom jag utgår ifrån att regeringen kommer med förslag med anledning av Alkoholkommissionens betänkande.

Till sist vill jag erinra om att när riksdagen 1988/89 beslöt att uppta förhandlingar om, som det då hette, den västeuropeiska integrationen hade jag tillsammans med några partikamrater en motion – det var nästan den enda motionen om alkoholpolitik vid det tillfället – där vi pläderade för att man skulle undanta alkohol och tobak från vanliga handelsregler. I förhandlingar med EU skulle man alltså föra fram den linjen. Jag tror att det är dags att inta den attityden igen, dvs. dels att fokusera politiken i Sverige på detta – det var Anna Hedborg inne på i sitt anförande – dels att vi i det fortsatta arbetet inom EU skapar förutsättningar för att man har rätt att mot bakgrund av den aspekten göra ingrepp i handelsverksamheten med alkohol och tobak.

Anf. 84 STEN ANDERSSON (m) replik:

Fru talman! Jag skulle vara mycket tacksam för ett konkretiserande när det gäller Göran Magnussons påstående om en framgångsrik svensk alkoholpolitik. Om man ser det rent bokföringsmässigt kan jag hålla med, men inte om man ser till totalkonsumtionen, dvs. det som människor verkligen konsumerar, och inte det som vi har satt upp som det något overkliga WHO-målet. Med Göran Magnussons recept skulle man kunna säga att om vi minskar vår officiella konsumtion men ökar den inofficiella, minskar antalet rattfyllerister. Det är en matematik som inte härstammar från verkligheten.

Till sist noterar jag, fru talman, att det tydligen är en helt främmande tanke för socialdemokraten Göran Magnusson att överlåta till människor att själva bestämma hur de vill hantera sina alkoholvanor.

Anf. 85 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Först vill jag ta upp frågan om den svenska alkoholpolitiken är framgångsrik eller ej. Jag har inte utgått från någon tabell och jämfört hur mycket man konsumerar i de olika länderna. Det kan naturligtvis finnas felkällor i statistiken.

Det är väl ingen som förnekar att det finns en konsumtion utöver den officiellt registrerade också i Sverige. Det intressanta är väl om den officiella siffran i exempelvis Frankrike saknar mörkertal. Är det så att allt som bränns på de franska bondgårdarna, calvados och annat, redovisas till skattemyndigheten och alkoholmyndigheten? Tror inte Sten Andersson att den franske vinbonden, eller vem det kan vara, behåller

en del för eget och för släktens bruk och att det också blir en typ av svart konsumtion eller icke-officiell konsumtion?

När jag gör en jämförelse för att se om svensk alkoholpolitik är framgångsrik eller ej tittar jag ju på skadeeffekterna. Vi har färre rattfylleribrott. Vi har färre av olika mätbara faktorer och kan konstatera att den svenska alkoholpolitiken är framgångsrik jämfört med andra länders. Sedan kan man naturligtvis önska att den skulle vara ännu bättre och att de negativa faktorerna skulle vara ännu färre. Det är alldeles klart.

Men det finns liksom ingen anledning att, som Sten Andersson gör, säga att bara därför att det finns en konsumtion utöver den officiellt registrerade skall vi göra rent hus med den svenska alkoholpolitiken. För det är väl det Sten Andersson egentligen vill.

Anf. 86 STEN ANDERSSON (m) replik:

Fru talman! Jag tror säkert att det förekommer "home made" dryck även i Frankrike, där man gör calvados eller vad man kan hitta på ute på vingårdarna.

Men det jag tyckte var det mest intressanta var det uteblivna svaret på den sista konkreta frågan jag ställde, nämligen: Anser socialdemokraten Göran Magnusson det vara förmätet att låta myndiga svenska medborgare själva bestämma hur de vill hantera sin alkoholkonsumtion? Svaret uteblev, men nu har Göran Magnusson, baserat på kammarens regler, ytterligare en chans.

Anf. 87 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Både som socialdemokrat och som nykterist, eller absolutist – hur man nu skall uttrycka saken när man är aktiv i nykterhetsrörelsen – säger jag att det väl är alldeles uppenbart att svenska vuxna människor har rätt att bestämma själva i betydande utsträckning. Men vi är också på en rad olika samhällsområden överens om att det för det gemensammas bästa faktiskt fordras att vi kommer överens om vissa gemensamma regler för hur vi skall hantera olika saker.

När det gäller alkohol är det väl alldeles uppenbart att de allra flesta – Sten Andersson är ett undantag och det finns naturligtvis en hel del andra – anser att alkohol bör omgärdas med vissa regler och principer. Sedan får man inom ramen för de uppställda reglerna fatta de beslut som man anser vara rimliga.

Jag förstår liksom inte vad det är som är så konstigt med det här. Det finns en rad samhällsområden där vi har kommit överens om att göra på ett visst sätt för att det då blir bäst för oss allesammans. Men Sten Andersson vill uppenbarligen inte ha det så, i vart fall inte på alkoholområdet. Där är det andra regler som skall gälla.

Anf. 88 BERNDT EKHOLM (s):

Fru talman! EES- och EU-anpassningen samt internationaliseringen ger förändringar inom alkoholpolitiken. I många avseenden leder det till försämringar när det gäller våra möjligheter att utnyttja de alkoholpolitiska instrument vi har.

Jag tycker att det är naturligt att vi behöver kompensera de försämringarna, om vi skall upprätthålla den restriktiva alkoholpolitiken.

I samhället i dag finns många önskemål om avreglering. De har också spritt sig till det alkoholpolitiska området. En del kan vara välmotiverade, andra är det inte. I flera fall leder sådana här avregleringar till försämringar.

Samtidigt har vi anslutit oss till WHO-målet om att sänka den totala alkoholkonsumtionen med 25 % från 1980 till år 2000. Detta har numera också en uppbackning ute i Europa. Vi kan konstatera att vi ligger efter.

Hur skall vi då kunna uppfylla det antagna målet? Ja, inte blir det lätt om vi avhänder oss olika alkoholpolitiska instrument och dessutom inte tillför några nya verksamma.

Då måste man naturligtvis ställa frågan om vi verkligen menar allvar med det här målet. Jag kan inte se någon annan realistisk väg än att vi i huvudsak måste vara rädda om det vi har, och dessutom måste vi komplettera med en del nya instrument. Det leder till en bibehållen omfattande reglering. Vi kommer helt enkelt inte undan.

I det perspektivet menar jag att regeringens proposition och utskottets behandling är bristfälliga. De väcker oro för om man verkligen tar målet på allvar. När jag skrev motionen So12 gjorde jag det mot bakgrund av den här målsättningen och den oro man kan känna inför om vi menar allvar. Jag vill kommentera några frågor i motionen som man har tagit upp. Jag gör det i den turordning som de tagits upp i utskottsbetänkandet.

Först gäller det övervakningen av marknadsföringen av alkoholhaltiga drycker. Nu är det Konsumentverket som sköter detta. Jag tycker att det vore uppenbart bättre om man flyttar övervakningen till Alkoholinspektionen, som får en alkoholpolitisk kompetens och skall syssla med kontroll och tillsyn. Det borde stärka övervakningen.

Den här frågan, står det både i propositionen och i utskottets betänkande, bereds inom regeringskansliet. Jag förutsätter att regeringen nu allvarligt prövar lösningen att flytta kontrollen av marknadsföringen från Konsumentverket till Alkoholinspektionen, mot bakgrund av de alkoholpolitiska mål vi har.

När det sedan gäller produktionen av det starköl som har en högre alkoholhalt än vad vi hittills har haft på den svenska marknaden, är det uppenbart att man vill använda sig av en mycket aggressiv marknadsföring. Barbro Westerholm har med några exempel tidigare i debatten pekat på det. Syftemålet är naturligtvis att så fort som möjligt plocka till sig marknadsandelar.

Jag menar att den här marknadsföringen inte får stå i strid med de alkoholpolitiska målen. Det kan inte vara rimligt att detta starköl skall presenteras som en berusningsdryck för ungdomar. Det kan inte stå i överensstämmelse med våra mål.

Jag noterar att utskottet har uppmärksammat detta i skrivningarna och med det är jag nöjd. Men det är också viktigt att utskottets skrivningar verkligen följs upp. Över huvud taget är det viktigt att närings-

idkares marknadsföring följs och att vi inte släpper greppet. Vi måste bevara restriktiviteten på det här området.

I det sammanhanget tycker jag att vi också måste uppmärksamma det ansvar som Vin & Sprit har i en avreglerad situation. Det är angeläget att man inte fjärmar sig från de alkoholpolitiska mål som vi antar i den här församlingen, utan att man tar sitt ansvar. Mot bakgrund av hur det här statliga bolaget hitintills har agerat utomlands känner jag mig orolig. Jag tycker att ett statligt bolag också på det här området måste vara ett föredöme.

Så gäller det tiderna för alkoholservering. Alkoholkommissionen föreslog från kl. 11.00 till kl. 1, med dispens till kl. 3. Regeringen vill nu inte sätta en definitiv sluttid, och vi vet att man i Stockholm har praktiserat dispenser till kl. 5. Jag tycker att bruket av dispenser är diskutabelt. Det är bra att utskottet i praktiken bestämmer en utvärdering av lämpligheten att förlänga tiden till kl. 5. Det har naturligtvis fått sin alldeles särskilda belysning av den tragiska händelsen vid Stureplan.

Till tillståndsgivningen av folkölet. Att lätta på bestämmelserna och slopa tillståndet kan i förstone synas motiverat, onödigt krångel osv. Men mot bakgrund av att alkoholbruket bland ungdomar ökar, att folkölet bevisligen är en introduktion till bruk av ännu starkare drycker och att vi vet att en del ungdomar inmundigar det här folkölet i stor mängd och även kan råka ut för skador, tycker jag att det ger en helt felaktig signal att nu lätta på de här bestämmelserna.

Som Roland Larsson har pekat på här i debatten kommer detta självfallet att utnyttjas. Att tro någonting annat vore naivt. Vi kommer att få färre alkoholfria miljöer. I perspektivet att vi skall försöka att nå WHO-målet måste det vara en felaktig politik att frånhända sig ett sådant här instrument. Man kan i förstone fråga sig om vi verkligen också skall behöva reglera folkölet. Men när vi vet hur verkligheten ser ut och vi vet vad vi har för mål, tycker jag att vi måste ta denna fråga på allvar.

Om riksdagen nu beslutar att överge detta tillståndskrav är jag ganska säker på att utvecklingen kommer att visa att det var ett olyckligt beslut. Jag tycker att debatten har visat det, och jag är ganska säker på att verkligheten kommer att visa det.

Det är också uppenbart att ålderskontrollen behöver skärpas. Att den är för slapp är uppenbart. Statsrådet har ju t.o.m. sagt att det i praktiken inte förekommer någon ålderskontroll. Därför måste det till en skärpning.

Med detta vill jag yrka bifall till reservation 14.

Anf. 89 EVA ARVIDSSON (s):

Fru talman! I förslaget till alkohollag föreslås att nuvarande tillståndsgivning för servering av alkoholhaltiga drycker förs över från länsstyrelserna till kommunerna.

Kommunerna skall också få huvudansvaret för den direkta tillsynen av restaurangerna och rätt att fatta beslut om återkallelse av tillstånd samt ansvar för övriga administrativa åtgärder.

Länsstyrelsen i Stockholms län tillstyrker förslaget om att tillståndsgivningen överförs till kommunerna men avstyrker förslaget om att administrativa ingripanden skall beslutas av kommunen, dvs. att sanktionerna skall ligga kvar på länsstyrelsen. Detta instämmer jag och mina länsbänkskamrater i.

Vi har i vår motion tagit upp följande:

Återkallelse av tillstånd ställer höga krav på rättssäkerhet. Länsstyrelserna har den väl fungerande organisation som krävs för att smidigt, opartiskt och juridiskt korrekt kunna hantera ärenden av detta slag.

Denna kompetens och även ekonomiska resurser saknas i de flesta av våra kommuner. Om man från statsmakternas sida effektivt vill bekämpa den alltmer utbredda och avancerade brottsligheten inom restaurangnäringen, är det inte rimligt att flytta över hela beslutanderätten till kommunerna.

Det är inte enbart storstäderna som har problem med den ökande kriminaliteten. Det är enligt Hotell- och restauranganställdas förbund och Sveriges hotell- och restaurangförbund ett växande problem i hela landet.

Många kommuner har också ett egenintresse i restaurangbranschen. De äger fastigheter, helt eller delvis, där själva driften arrenderas ut till ett restaurangföretag. Men åtskilliga kommuner är även engagerade i själva driften, ofta genom ett kommunalt bolag, vilket gör det direkt olämpligt att kommuner övertar tillståndsgivning och sanktioner.

I stället för 24 länsstyrelser, som i dag, skall 286 kommuner fatta besluten. I de fall kommunerna delegerat till distrikts- eller kommundelsnämnder kommer uppsplittringen att bli ännu större.

Det finns en mycket stor risk för att samordningen mellan olika myndigheter som polisen, skattemyndigheten, tullen och kronofogdemyndigheten kommer att spolieras.

En av de slutsatser som hittills kan dras av den framgångsrika "Operation krogsanering" är att samarbetet mellan statliga och kommunala myndigheter måste utvecklas och drivas vidare.

I dagens bekymmersamma läge, när våldet och den ekonomiska brottsligheten bara ökar, måste samhällets kontrollapparat hållas så stark och samlad som möjligt.

Vi är förvånade över och kritiska till att endast en av ledamöterna i utskottet har beaktat de synpunkter som har framkommit. Utskottet har mycket vagt motiverat sitt ställningstagande över vår motion, vilket är mycket märkligt.

Fru talman! Avslutningsvis bör, enligt vår uppfattning, beslut om återkallande av tillstånd och övriga administrativa åtgärder ligga kvar hos länsstyrelserna. Jag har svårt att instämma i utskottets uppfattning i denna fråga.

I detta anförande instämde Anita Johansson, Sylvia Lindgren och Carina Moberg (alla s).

Anf. 90 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Vi sitter på en bomb, och det gäller inte bara i Stockholm utan i hela landet, varnade socialsekreterare Kjell Gardeland på Maria ungdomsmottagning vid ett besök av socialministern för några veckor sedan.

Enligt tidningsreferatet var statsrådet uppenbart skakad av redovisningen. Det konstaterades att man sedan mitten av 80-talet haft ökande besökssiffror, och nu slog man så att säga i taket.

Dessutom har drogerna blivit tyngre och missbrukarna allt yngre. Det konstateras att det är öl, vin och sprit som är de dominerande drogerna, även om tung narkotika blir allt vanligare. Den tragiska iakttagelsen var att 700 ungdomar på ungdomskliniken var under 17 år, dvs. att långt mer än hälften av de sökande vid kliniken inte ens hade passerat tonåren.

På radion i morse kunde vi från samma källa höra att ett av de stora problemen är den starka ökningen av folkölsdrickandet. Eftersom det säljs i livsmedelsaffärerna betraktas det av många som ofarligt. Ändå ser man vid Mariamottagningarna just folkölet som ett växande problem. Det är bra, fru talman, att det så tydligt har markerats av flera talare här i debatten. En sak är ändå klar: Väldigt få, om ens någon, börjar direkt använda narkotika utan använder först alkohol. De flesta människor glömmer dessutom att en enda burk folköl motsvarar ungefär en snaps.

Det behövs alltså vaksamhet. Problemet får inte negligeras. Det är viktigt att regeringen följer frågan och att också Folkhälsoinstitutet och CAN aktiveras, för bomben kan detonera snabbare än vi tror.

Alkoholbruket är ju så djupt rotat och har en månghundraårig tradition, vilket gör det svårt att hantera rationellt. Vi vet så mycket, men vi vill så litet.

Ändå har forskning och kunskap vunnit framsteg. Vi har kommit ifrån mycket av 1950- och 1960-talens symtomteori som hävdade att om människor bara fick arbete, bostad och god ekonomi, så skulle behovet av alkoholbruk minska.

Men denna symtomteori höll ju inte. Därför var det ett viktigt steg när riksdagen 1977 fattade ett stort och övergripande beslut. Sociala utgångspunkter och restriktivitet var bärande inslag som en stor majoritet i riksdagen ställde sig bakom. Det byggde också på kunskapen och insikten att det är så viktigt att begränsa totalkonsumtionen. Denna insikt låg också bakom att regeringar och flera riksdagar ställde sig bakom WHO:s önskemål om att medlemsländerna skulle minska alkoholkonsumtionen med en fjärdedel fram till sekelskiftet.

Tyvärr måste vi konstatera att vi inte har lyckats att komma så långt på vägen som hade varit nödvändigt för att uppfylla WHO-målet fram till år 2000. 1977 års alkoholpolitiska beslut är stabilt och uppfordrande, men det gäller att leva upp till beslutet.

Nu påstås att anslutningen till Europeiska unionen kommer att bli det stora alkoholpolitiska problemet. Jag är medveten om att bekymmer kan uppstå när olika alkoholpolitiska traditioner stöter samman. Men min slutsats är att det stora problemet inte är EU utan fastmer svenska

politiker i regering, riksdag och kommuner. Vi har inte levt upp till våra egna beslut.

Om man ser på tillståndet ute i landet och den, som jag vill påstå, slappa hanteringen av utskänkningstillstånd, så är det inte märkligt att konsumtionen skjuter i höjden.

Det allra enklaste sommararrangemang får en rejäl öldusch. Man kan rent av påstå, som jag gjorde en gång i somras, att man hittar fler öltält i stan än svampar i skogen.

I utskottets betänkande finns mycket som kan sägas ha samband med realism och social klarsynthet. Ändå känns det, med tanke på de många alkoholpolitiska utmaningar vi står inför de kommande åren, som om utskottets ställningstagande är alltför försiktigt. Visserligen avfärdar man de yvigaste moderatförslagen, som sammantaget kan sägas gå i konsumtionsstimulerande riktning. Därför är det bra att utskottet så tydligt markerar att sociala hänsyn skall ha klart företräde framför affärsmässiga och konkurrensmässiga skäl. När marknadsekonomin är så överlägsen och stark gäller det att begränsa försäljningen av varor som uppenbarligen leder till så många sociala problem, medicinska besvär och ofta en ond, bråd död.

När det gäller tillsyn och kontroll har regeringen föreslagit och utskottets majoritet ställt sig bakom – låt vara med ett års fördröjning – att detta läggs på kommunerna. Här uppstår svårigheter. Å ena sidan berömmer man "Operation krogsanering", som Länsstyrelsen i Stockholms län har tagit initiativ till, å andra sidan undanröjer man nu möjligheten att fortsätta den verksamheten i samma ordning.

Jag är inte nöjd med detta. Tvärtom delar jag den oro Eva Arvidsson alldeles nyss gav uttryck för. Poängen med "Operation krogsanering" har ju varit att man har kunnat bedöma ett område som sträcker sig över många kommuner. Det har dessutom varit en plikt för länsstyrelsen att göra det, inte bara en rättighet. Sannolikt blir det svårt att upprätthålla en likartad och social grund för hur många näringsställen som skall ha rätt till alkoholutskänkning och hur länge utskänkningen skall kunna ske på olika näringsställen. Dessutom är kommunen själv i många fall krögaren. Den typen av sammanblandning kommer att försvåra den goda avsikt som utskottet säger sig företräda. Därför är det viktigt att reservationerna 4 och 15 av Barbro Westerholm får stöd här i kammaren.

Fru talman! Jag har självfallet inga illusioner om att vi skall få ett alkoholfritt samhälle. Traditionen, det ekonomiska marknadstrycket, människors ovilja att avstå från alkohol och en rad andra faktorer innebär att vi inte får ett alkoholfritt samhälle. Men ett steg på vägen att nå en rimlig balanspunkt är att hålla några samhällssektorer eller zoner helt alkoholfria. Vi borde bli överens om fem alkoholfria öar, nämligen arbetslivet, trafiken, de tidiga barn- och ungdomsåren, gruppen redan alkoholskadade och blivande mammor under graviditeten. Skulle vi klara av det, fru talman, skulle vi nå ett mycket bättre samhälle.

Anf. 91 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får be de talare som inte i förväg har varit anmälda på talarlistan att försöka hålla tiden.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 16 december.)

14 § Vissa frågor om personlig assistans m.m.

Vissa frågor om personlig assistans m.m.

Föredrogs
Socialutskottets betänkande 1994/95:SoU7
Vissa frågor om personlig assistans och om kostnadsansvar för insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (prop. 1994/95:77)

Anf. 92 LEIF CARLSON (m):

Fru talman! I socialutskottets betänkande nr 7 behandlas frågor om personlig assistans, kostnadsansvar för boende med särskild service och avveckling av små vårdhem.

LSS är förvisso en komplicerad lag, och det har varit svårt att förutse alla effekter, som t.ex. när personlig assistans ges inom hushållsgemenskapen. Det har uppstått ekonomiska och skattemässiga problem, och det har också uppstått problem när det gäller arbetstids- och kvalitetsaspekter på vården. Vi är ense om förslagen om förändringar i dessa delar, och vi vill också starkt markera den enskildes rätt att själv välja assistent även om någon annan ordnar det formella.

Det uppstår också vissa problem med kostnadsansvaret för boende med särskild service på grund av kommunaliseringen av omsorgsverksamheten. Vi är också här ense om möjligheten för landsting eller kommun att träffa avtal med det landsting eller den kommun där personen är bosatt om kostnadsansvaret för boendet.

Fru talman! Jag tänker inte orda mer om det som vi är ense om. Jag vill bara understryka vikten av och rätten för den enskilde att välja assistent och poängtera att LSS fortfarande är en komplicerad lag, där det uppstår problem. Det är därför, som utskottet säger, nödvändigt att noga följa den praktiska tillämpningen även fortsättningsvis.

Däremot är vi inte ense om avvecklingen av de små vårdhemmen. Genom två olika formuleringar, dels i socialutskottets betänkande 1992/93:19, dels i 6 § i lagen om införande av lag om stöd och service är små vårdhem fortfarande hotade.

Vi reservanter anser att vårdbehov är individuella. Det finns inga kollektiv eller grupper av gamla, handikappade, psykiskt störda eller andra över huvud taget som kan anpassas till någon riksnorm för boende och vård. Alla är enskilda individer med egna behov och berättigade krav, unika människor med unika behov. Vi kan givetvis inte tillgodose allt, men vi skall vara så mångfasetterade som möjligt i vårt utbud av vård och boende. Därför skall vi inte avveckla en valmöjlighet som små och välfungerande vårdhem utgör. Man måste pröva varje enskilt fall.

Därför bör huvudmännen inte fråntas möjligheten att utifrån varje vårdhems egna förutsättningar och enskilda behov ta ställning till om ett vårdhem skall finnas kvar eller avvecklas. Endast de enskilda vårdbehoven skall vara avgörande för omsorgen – inte politiska modedoktriner, som t.ex. när ålderdomshemmen mot behov och önskningar skulle läggas ned.

Fru talman! Jag upplever det som stötande när Socialstyrelsen som en tolkning av socialutskottets betänkande säger: "– – – att det vid avveckling av mindre och innehållsmässigt välfungerande vårdhem kan vara befogat att ta särskild hänsyn till den enskildes behov av vård". Kan vara befogat? Det är väl alltid befogat att ta hänsyn till den enskildes behov av vård, fru talman! – Vi kan inte acceptera ett sådant synsätt.

För att den syn som där kommer till uttryck – med nedvärdering av den enskildes behov och önskningar till förmån för teoretiska besserwissermodeller och ett visst kollektivistiskt överförmynderi – inte skall råda yrkar jag bifall till reservationen i mom. 3. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 93 HANS KARLSSON (s):

Fru talman! Den 6 maj 1993 beslutade riksdagen om LSS, lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade, och LASS, lagen om assistansersättning. Dessa beslut grundade sig på 1989 års handikapputredning.

Handikappreformen trädde i kraft den 1 januari 1994 och firar därmed snart sin ettårsdag. Många människor har under dessa månader fått uppleva en förbättrad livskvalitet. Detta vittnar såväl enskilda som handikapporganisationer och företrädare för kommuner och försäkringskassa om. Den personliga assistansen gör det möjligt för den enskilde att i stor utsträckning själv bestämma vem som skall ge hjälpen och hur och när den skall ges. Möjligheten till ett självständigt liv med stor frihet för svårt funktionshindrade har ökat.

Fru talman! Regeringen har gett Socialstyrelsen och Riksförsäkringsverket i uppdrag att följa upp och utvärdera reformen. Så sker fortlöpande. Trots att reformen har varit i kraft under ganska kort tid har ändå Socialstyrelsen och Riksförsäkringsverket funnit skäl att föreslå vissa förändringar.

Regeringen har i proposition 1994/95:77 föreslagit att assistansersättning avseende assistans som ges av en person som den funktionshindrade lever i hushållsgemenskap med endast skall lämnas om den funktionshindrade låter assistansen ordnas genom kommunens, ett kooperativs eller annat fristående organs försorg.

Vidare föreslås att när den enskilde själv är arbetsgivare skall assistansersättningen inte lämnas för arbetstid som överstiger vad som är tillåtet enligt lagen om arbetstid m.m. i husligt arbete.

Motiven för denna förändring är i huvudsak arbetsrättsliga och skatterättsliga. Det råder också osäkerhet i frågan, om det ska utgå sociala avgifter på ersättningen. Därutöver kan också kvalitetsskäl

anges. Det finns exempel där anhöriga anställts för en arbetstid som långt överskrider 40 veckotimmar.

Fru talman! I propositionen föreslås också att möjligheter öppnas för landsting och kommuner att i vissa fall träffa avtal om kostnadsansvar för boende som avses i LSS. Detta har sin grund i kommunaliseringen av omsorgen och avvecklingen av vårdhemmen, vilket i vissa fall leder till stora ekonomiska påfrestningar, och då speciellt för mindre kommuner.

Ett helt enigt utskott står bakom dessa punkter, och vi föreslår också att ikraftträdandet beträffande LSS/LASS senareläggs med en månad till den 1 februari 1995. Skälet till detta är att många hört av sig till oss och påtalat den korta omställningstid som blir resultatet av att riksdagen fattar beslut i denna fråga så nära inpå årsskiftet.

Enighet råder också beträffande den frågeställning som Susanne Ebersteins motion So4 innehåller, där hon pekar på behovet av att landsting och kommuner kan träffa avtal om kostnadsansvar även för familjehemsplacerade barn. Utskottet utgår ifrån att regeringen kommer att överväga den frågan utan att något initiativ behöver tas av riksdagen.

Fru talman! Skiljelinjen i utskottet handlar om synen på avvecklingen av vårdhemmen. Lagstiftningen är entydig: avvecklingsplaner skall upprättas och lämnas in till Socialstyrelsen före årets utgång. Någon ändring av lagstiftningen har inte skett, men däremot uttalade den förutvarande borgerliga utskotts- och riksdagsmajoriteten i samband med beslutet om LSS/LASS att vårdhemmen skulle kunna vara kvar.

I två motioner från Moderaterna respektive kds upprepas nu detta krav, vilket resulterat i en reservation som har stöd av de förutvarande regeringspartierna och Miljöpartiet.

Fru talman! Frågan om avvecklingen av specialsjukhus och vårdhem är för oss socialdemokrater en fråga om människosyn. Det handlar om alla människors lika värde, att alla skall få möjlighet att växa i rätt miljö och med rätt förutsättningar. Vårdhemmen är ingen bra miljö. Det går inte heller att göra om vårdhem till gruppboende på ett tillfredsställande sätt. Det är viktigt att vårdhemmen blir en parentes i vård- och omsorgshistorien. Det finns så oerhört många människor som kuvats och tryckts ned i vårdhemsmiljön. Blotta namnet sänder kalla kårar utefter ryggraden på många människor i vårt samhälle.

Många av oss i utskottet har träffat Åke Johansson. Han besökte utskottet förra mandatperioden och berättade mycket gripande om sitt liv och tiden på "sinneslöanstalt". Jag hoppas att de som fått "Åkes bok" också läst den. Den ger en skrämmande bild av en mörk epok i vår historia när det gäller vår syn på handikapp.

Jag anklagar inte generellt de som var verksamma på dessa anstalter. Inte heller anklagar jag dem som trodde att detta var det naturliga sättet att ta hand om de medmänniskor som var något annorlunda än genomsnittet och som dessutom kanske hade flera funktionshinder, även osynliga sådana.

Men jag blir djupt besviken när jag konstaterar att inte alla nu insett hur nedsättande och hämmande detta med vårdhem är för de funktionshindrade.

Självfallet skall alla ha möjlighet till ett eget boende. De som inte kan klara sig helt på egen hand av det ena eller andra skälet, skall få möjlighet till ett gruppboende där de kan få hjälp och stöd. Detta är grundläggande för oss socialdemokrater.

Fru talman! Avslutningsvis yrkar jag bifall till utskottets hemställan i sin helhet och avslag på reservationen.

Anf. 94 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Det är riktigt att människor och människolivet måste respekteras. Det är vi ense om. Däremot drar vi olika slutsatser.

Hans Karlsson vill begränsa valmöjligheterna. Vi säger i stället att vi måste hålla öppet för så många som möjligt. Vårdbehoven är så individuella att vården måste vara så mångfasetterad som möjligt.

Hans Karlsson tog ett exempel. Jag tycker att det är ett utmärkt exempel på att någon har blivit felplacerad, eftersom det inte har gjorts en individuell bedömning. Man gjorde inte bedömningen att det var fråga om en person med speciella krav. Man såg inte att det var en person som skulle kunna leva ute i samhället med stöd. Man gjorde en kollektiv bedömning. Han tillhörde en grupp av personer. Den gruppen vårdades vid den tiden på institution. Således placerades han på en stor institution. Vi anser att man i stället skulle ha gjort en bedömning utifrån varje enskild individs behov.

Den politik där man placerade folk på stora institutioner och bedömde dem som kollektiv var i stor utsträckning socialdemokratisk. Man vill behålla den genom att säga att det nu är en annan filosofi som gäller. Men det är då bara den som gäller. Man borde i stället öppna många vägar för att ingen människa skall behöva komma i kläm.

Anf. 95 HANS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Leif Carlson säger att vi skall öppna många vägar. Det är precis det som vi socialdemokrater vill göra genom att avskaffa den gamla sortens vårdhem. I stället vill vi öppna möjligheter för eget boende och gruppboende, där de funktionshindrade får den hjälp och det stöd som de behöver. Det är inte fråga om att införa hinder och begränsningar, utan därigenom öppnar man för nya möjligheter som bygger på individens förutsättningar. Det är detta som det handlar om. Det är således ingen modedoktrin.

För alla som har hört Åke berätta och läst hans bok måste det stå helt klart att det inte bara handlar om hur det fungerar på vårdhemmen. Det handlar också om vilken bild man har över situationen på vårdhemmen, hur det har fungerat och hur många som har känt sig djupt kränkta och kuvade under mycket lång tid.

Anf. 96 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Vi skall självfallet inte göra oss av med de möjligheter som Hans Karlsson tar upp. Självfallet skall vi tillämpa de nya möjlig-

heterna och de nya boendeformerna. Det kommer att hjälpa de flesta. Vi skall dock inte avhända oss den möjlighet som finns att i varje enskilt fall pröva om ett vårdhem har sådana kvalifikationer att det svarar mot enskilda behov. Det kanske inte blir använt så ofta, men vi skall inte avhända oss någonting som kan fylla en funktion.

Det exempel Hans Karlsson tar upp visar just på att man inte tog individuella hänsyn till den enskilda människans behov. Det skulle då aldrig ha blivit fråga om en sådan placering. Man gjorde en kollektiv bedömning av en grupp, och den gruppen behandlade man på ett visst sätt. Vi menar att man inte löser problemen på det sättet. Vi måste respektera varje individs egenart och ge alla så många chanser som möjligt.

Anf. 97 HANS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag har flera gånger försökt säga precis detta, Leif Carlson. Vi skall ta till vara varje individs egenart och möjligheter. Det gör vi genom att ge möjlighet till gruppboende, där hjälp och stöd finns till hands. Det kan vi däremot inte göra om vi sitter fast i gamla behandlingsmodeller m.m. Det är just den här flexibla utvecklingen som vi eftersträvar. Därför vill vi sätta det andra parentestecknet bortom vårdhemmens tid i svensk omsorgshistoria.

Anf. 98 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Fru talman! Klockan är mycket, varför jag avser att hålla mitt anförande i telegramform.

Vi i Folkpartiet liberalerna är naturligtvis mycket stolta och glada över att LSS/LASS som vi fattade beslut om under förra mandatperioden har fungerat så väl. Det var faktiskt vårt enda vallöfte inför 1991 års val att stifta dessa lagar. I stort sett har lagstiftningen fungerat bra.

Det har funnits en del problem när det gäller assistansersättningen. Vi har löst en del av dem men inte alla. Det har blivit helt klart sedan vi justerade betänkandet att det fortfarande finns en del problem avseende storleksordningen. Jag hoppas att regeringen och ansvarig myndighet kommer att följa upp det här.

När det gäller vårdhemmen skall jag inte upprepa vad Leif Carlson har sagt. Jag nöjer mig med att instämma i det och i den reservation som är fogad till betänkandet.

Anf. 99 ROLAND LARSSON (c):

Fru talman! Att jag trots den sena timmen har begärt ordet har sina speciella skäl. Jag vill börja med att understryka utskottets tydliga besked om att den enskilde fritt skall kunna få välja sin personliga assistent. Jag gör det därför att det under de senaste dagarna har kommit till min kännedom att vissa försäkringskassor redan har börjat tillämpa den ändrade lagen, på ett sådant sätt att valfriheten begränsas.

Ett huvudsyfte med den nu föreslagna lagändringen är att den olägenhet det innebär att ha ett formellt arbetsgivaransvar för någon inom det egna hushållet eller den egna familjen skall kunna undvikas i framtiden. I stället skall den personliga assistenten – om det är någon i hus-

hållet eller någon annan anhörig – anställas av kommunen eller t.ex. av en organisation.

Om den enskilde vårdtagaren väljer att själv vara arbetsgivare till sin personliga assistent – någon som alltså står utanför det egna hushållet – skall lagen om arbetstid m.m. i husligt arbete gälla.

Vissa försäkringskassor har nu, enligt uppgift, börjat tillämpa den här lagen även när den personliga assistenten formellt är anställd av kommunen eller av en organisation. När kommunen eller en organisation är arbetsgivare åt någon anhörig tillämpas alltså denna lag om husligt arbete. Något stöd för detta finns inte i lagförslaget. Dessutom har lagen ännu inte trätt i kraft. Därför är det något förvånande att man redan har börjat tillämpa den på det här sättet.

På så vis försvårar man i praktiken för den enskilde att välja sin personliga assistent, den rätt som utskottet enhälligt har uttryckt.

Jag vill gärna att Hans Karlsson, som företräder majoriteten, bekräftar att det jag nu har sagt är riktigt. Uttalandet om den enskildes rätt att välja är mycket starkt från utskottets sida, och lagen om arbetstid m.m. i husligt arbete skall naturligtvis inte tillämpas om kommunen är anställningsmyndighet. Kommunen har ju sina egna regler för hur man skall anställa folk. Det måste vara de som gäller. Försäkringskassan skall inte göra den bedömningen.

Anf. 100 HANS KARLSSON (s):

Fru talman! Först vill jag säga till Roland Larsson att vi har skrivit mycket tydligt om valfriheten i betänkandet. Det skall därför inte råda något tvivel om var utskottet står någonstans.

Sedan vill jag göra några kommentarer till uppgifterna om hur detta hanteras av försäkringskassan. Man kan bara konstatera att försäkringskassan skall avgöra behovet, hur många timmar som den här assistansen skall ges. Om man inte är nöjd får man överklaga i vanlig ordning.

Den lagstiftning som vi nu diskuterar kommer i huvudsak att träda i kraft den 1 februari. Det innebär att den knappast kan åberopas i dagsläget.

Om man har ordnat assistansen via kommunen, skall rimligtvis det avtal och de regler som gäller inom kommunen, som också styr arbetstidens förläggning och omfattning, gälla.

Om de som fungerar som assistenter har andra jobb vid sidan av kan de naturligtvis få bekymmer med att klara dygnsvilan och sådana saker. Men om vi bortser från det är det ganska tydligt hur det här skall hanteras. Är man inte nöjd får man, som sagt, gå den sedvanliga vägen och överklaga.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 16 december.)

15 § Översyn av varumärkeslagen m.m.

Föredrogs
Lagutskottets betänkande 1994/95:LU7
Översyn av varumärkeslagen m.m. (prop. 1994/95:59)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 16 december.)

16 § EG-regler om tilläggsskydd för läkemedel

Föredrogs
Lagutskottets betänkande 1994/95:LU8
EG-regler om tilläggsskydd för läkemedel (prop. 1994/95:86)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 16 december.)

17 § Ändring i bilaga XXII till EES-avtalet

Föredrogs
Lagutskottets betänkande 1994/95:LU9
Ändring i bilaga XXII till EES-avtalet (prop. 1994/95:66)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 16 december.)

18 § Försenade årsredovisningar m.m.

Föredrogs
Lagutskottets betänkande 1994/95:LU11
Försenade årsredovisningar m.m. (prop. 1994/95:67)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 16 december.)

19 § Tillämpning av lagen om vissa internationella sanktioner på områden i Bosnien-Hercegovina

Vissa internationella sanktioner på områden i Bosnien-Hercegovina

Föredrogs
Utrikesutskottets betänkande 1994/95:UU7
Tillämpning av lagen (1971:176) om vissa internationella sanktioner på områden i Bosnien-Hercegovina under bosnisk-serbiska styrkors kontroll (prop. 1994/95:63)

Vissa internationella sanktioner på områden i Bosnien-Hercegovina

Anf. 101 LENNART ROHDIN (fp):

Fru talman! I kväll behandlar vi frågan om internationella sanktioner mot områden i Bosnien-Hercegovina under bosnisk-serbiska styrkors kontroll. Det skulle kanske inte behöva föranleda någon debatt, men jag har under mina snart två år i riksdagen tyvärr upplevt den här situationen ett antal gånger när det gäller frågor som rör det fasansfulla kriget i Bosnien, den direkta orsaken till det ärende som vi behandlar i kväll.

Det är förvisso inte regel att statsråd är närvarande när frågor inom deras fögderi behandlas. Men nu rör det sig ändå om det mest dramatiska och omskakande händelseförloppet i efterkrigstidens Europa. Nog funnes det anledning även för Sveriges riksdag att ibland ägna dessa händelser en viss uppmärksamhet. Och ibland borde även ett ansvarigt statsråd delta i debatten. Jag erinrar mig för övrigt att den förre ledamoten Pierre Schori, de få gånger han var närvarande, starkt kritiserade den förre utrikesministern för hennes frånvaro. Den nye biträdande utrikesministern har förmodligen någon anledning till att han inte är närvarande i afton.

Fru talman! Jag har flera gånger valt att tala om den tystnadens tyranni som har rått under de snart tusen dagar som folkmordet i Bosnien har pågått. Det är ett folkrättsligt erkänt land, medlem i FN och har rätt att ställa krav på världssamfundets stöd i enlighet med FN-stadgan. Jag förstår den vanmakt och den handlingsförlamning som många människor känner inför det fasansfulla och svårbegripliga som sker. Men jag kan inte förstå hur ansvariga regeringar och politiker i snart tusen dagar har kunnat gömma sig bakom draperier av fullständig tystnad.

Man har skyllt på än det ena än det andra för att inte behöva ta någon klar ställning. Under hela denna tid har erövringarna befästs och resultaten av den etniska rensningen bekräftats i skydd av världssamfundets ovilja och oförmåga att handla. I den meningen är vi alla medskyldiga. När våra barnbarn frågar oss det som nya generationer har frågat generationerna före och under andra världskriget blir också vi svaret skyldiga. Vi gjorde inget för att stoppa det som skedde. Det fick ske. Vi tillät att det skedde.

Fru talman! Den 23 september fattade FN:s säkerhetsråd också beslut om att gradvis lätta på sanktionerna mot Serbien-Montenegro. Frågan om att lätta på sanktioner mot ett land som är ansvarigt för folkmord blir inte ens en riksdagsfråga. Det är samma tystnad från regeringens och riksdagens sida som råder i andra europeiska stater. Nu får de internationella flygbolagen åter landa på Belgrads flygplats. Nu får idrottsmän och idrottslag från Serbien-Montenegro åter delta i den internationella idrottsgemenskapen.

Vi skall förberedas för en mer normal vardagstillvaro. Kriget i Bosnien har ju nu förlorat platsen som förstanyhet i de dagliga nyhetsbulletinerna i våra medier. Man vänjer sig. Det blir en mättnadskänsla. Då behöver ju inte heller ansvariga politiker oroa sig över folkstormar, som den efter massakern på Sarajevos marknadstorg för snart ett år sedan.

Vissa internationella sanktioner på områden i Bosnien-Hercegovina

Den internationella tribunalen mot krigsförbrytelser i f.d. Jugoslavien har nu också kommit i gång. Koncentrationslägervakten Dusan Tadic har begärts utlämnad för att ställas inför rätta. Äntligen skall rättvisa skipas och de ansvariga för folkmordet i Bosnien dömas.

Fru talman! Sanktionerna mot Belgrad infördes av FN som en senkommen reaktion på överfallet på Bosnien-Hercegovina. Det är ett överfall som är iscensatt av extrema bosnien-serber med understöd av de forna federala arméförbanden i Bosnien – ytterst ledda från Belgrad. Det är ett överfall som har utvecklats till ett folkmord på Europas jord, snart 50 år efter det att världen fick upp ögonen för Hitlers folkmord i tredje rikets koncentrationsläger.

Är det åter fred i Bosnien, när FN har hävt sanktionerna mot Belgrad? Nej, långt därifrån, kanske så långt därifrån som man kan komma. I Bosnien närmar sig den tredje krigsvintern. Det är en tredje fruktansvärd krigsvinter, då bosnien-serberna håller landet i ett järngrepp medan omvärlden uppgivet tittar på.

Fru talman! Varför hävde då FN sanktionerna mot Belgrad? Jo, man gjorde det som en belöning för visad god vilja. Efter snart tusen dagars folkmord i Bosnien tillåter Milosevic att ett hundratal FN-observatörer bevakar gränsen mellan Serbien och Bosnien, för att försäkra sig om att tillflödet av förnödenheter från Serbien till de stridande inne i Bosnien upphör. Det är möjligen ett tecken på att de internationella sanktionerna äntligen har börjat bita på regimen i Belgrad.

Men omvärlden bortser helt från att Milosevic inte bara har sympatiserat med och understött Karadzics och Mladics folkmord. Milosevic har, alltsedan makttillträdet i Belgrad för åtta år sedan, haft Storserbien som sitt allt överskuggande mål. Milosevic har varit den helt dominerande inspiratören till och arkitekten av ett folkmord på Europas jord. Karadzic och Mladic är Milosevics handgångna, som fullföljer den uppgift som de en gång fick av Milosevic. Dusan Tadic var bara en marionett i de verkliga krigsförbrytarnas trådar, men de verkliga krigsförbrytarna går fria när världen skapar fred.

Fru talman! Har då Milosevic kommit på bättre tankar? Har han blivit en fredens man – en person för den norska Nobelkommittén att titta närmare på? Långt därifrån. Milosevic gav själv förklaringen sedan sanktionerna hävts: "Kriget i Bosnien måste upphöra. Bosnienserberna har uppnått sina mål." Just så är det.

De internationella s.k. fredsansträngningarna syftar inte till något annat än att få slut på krigshandlingarna i Bosnien och att ge kapitulationen inför de serbiska fascisterna en anständighetens slöja. När Dusan Tadic döms i Haag låtsas FN att världssamfundet skipat rättvisa. Så kan man glömma och gå vidare.

Men det visar bara att det demokratiska Europa helt glömt konsekvenserna av demokratiernas eftergivenhet inför 1930-talets fascister. Man glömmer Münchenandan som ledde till att de europeiska fascisterna störtade Europa i dess värsta blodbad. Riktigt upprörda blir statsmännen i Frankrike och England, de båda stater som gav efter för Hitler i München 1938, först när USA inte längre vill titta på och för-

hindra bosnierna rätten att försvara sig själva – en rätt som FN-stadgan ger dem, men FN:s vapenembargo förnekar dem.

Efter snart tusen dagars folkmord i Bosnien belönar stormakterna genom FN den främste krigsförbrytaren för visad god vilja, när han uppnått sina mål. Tystnaden inför folkmordet är bedövande.

Även Sverige har spelat med. Sveriges röst har inte hörts i en värld som väntar på någon som talar folkrättens och de små staternas och folkens rätt.

Fru talman! I snart tusen dagar har Sarajevo belägrats. Ett folkmord har ägt rum. Mer än 200 000 människor har slaktats. Flera miljoner män, kvinnor och barn är på flykt. I den regeringsförklaring som avgavs i början av oktober, dagarna efter det att sanktionerna hävts mot Milosevic, nämndes inte Bosnien med ett ord. Där var lika tyst om folkmordet som i en uppmärksammad bok som kom ut lagom till tvåårsdagen av Sarajevos belägring, en bok med den obegripliga titeln "Mellan Maastricht och Sarajevo".

Sverige har sedan länge ställt sig bakom alla delningsplaner, som bara haft till syfte att stoppa krigshandlingarna, så att vi slipper se eländet på TV-rutan, och som bekräftar det alla vet om det nya fria Europa efter Berlinmurens fall och kommunismens kollaps: Den som har vapnen och hänsynslösheten får det han vill ha.

Det blir ingen fred och rättvisa i Europa på grundval av kontaktgruppens delningsförslag, som bara är resultatet av den historiska axeln London-Paris-Moskva-Belgrad. Folkmordet i Bosnien är bara en bricka i det storpolitiska spelet om maktbalansen i det nya Europa. I det spelet spelar också Sverige med. Det döljs aldrig så mycket av dimråder i namn av nya Marshallplaner.

Fru talman! Skulle då inte den amerikanska linjen om ett hävande av vapenembargot och flygbombning av serbiska ställningar bara leda till något värre? Skulle det inte leda till att FN-trupperna drogs tillbaka? Jo, förmodligen skulle det bli det omedelbara resultatet. Men har inte världssamfundet för länge sedan försuttit möjligheten att förhindra något värre?

Trots att FN:s säkerhetsråd givit klart mandat till UNPROFOR att vid behov med maktmedel genomföra sitt uppdrag har detta inte verkställts. Uppdraget att skydda de fredade zonerna har blivit ett fiasko. I Bihac dör tron på FN.

FN saknar inte mandat. Det har inte ens Ryssland blockerat i de otaliga säkerhetsrådsresolutioner som antagits. Det har förhindrats på plats i Bosnien av de utsända för regeringarna i London och Paris, som tagit regeringen i Moskva till hjälp för att dölja sitt eget avgörande ansvar för FN:s fiasko och kollaps i Bosnien.

Endast serberna har ständigt motsatt sig tanken på ett återdragande av FN-trupperna. UNPROFOR skyddar inte Bosnien, men skyddar i praktiken folkmordet och den etniska rensningen.

Det minskar inte värdet av den utomordentligt värdefulla humanitära insats som de svenska FN-trupperna gjort på plats. Den högaktar jag. Ibland har den kanske varit just så framgångsrik för att man inte alltid

varit så lyhörd inför signalerna från de överordnade i Stockholm, London, Paris eller New York.

Om inte UNPROFOR kan fullgöra ett minimum av sin uppgift enligt givna mandat, utan främst är ett hinder för världssamfundets möjligheter att ingripa mot våldsverkarna, kommer den oundvikliga frågan med nödvändighet ändå att behöva ställas om att återkalla dem.

Fru talman! Jag yrkar givetvis bifall till utrikesutskottets hemställan i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 16 december.)

20 § Ändring i lagen om vissa internationella sanktioner

Föredrogs
Utrikesutskottets betänkande 1994/95:UU8
Ändring i lagen (1971:176) om vissa internationella sanktioner (prop. 1994/95:97)

Kammaren biföll utskottets framställning om att ärendet skulle avgöras efter endast *en* bordläggning.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 16 december.)

21 § Ändringar av protokoll 31 till EES-avtalet

Föredrogs
Utrikesutskottets betänkande 1994/95:UU9
Ändringar av protokoll 31 till EES-avtalet (prop. 1994/95:31)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 16 december.)

22 § Övergången från EES till EU – vissa kompletterande bestämmelser

Föredrogs
Utrikesutskottets betänkande 1994/95:UU10
Övergången från EES till EU – vissa kompletterande bestämmelser (prop. 1994/95:36)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 16 december.)

23 § Upphävande av lagar med anknytning till EES-avtalet

Föredrogs
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1994/95:SfU5
Upphävande av lagar med anknytning till EES-avtalet (prop. 1994/95:37 och 1994/95:83)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 16 december.)

24 § Vissa socialförsäkringsfrågor

Föredrogs
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1994/95:SfU7
Vissa socialförsäkringsfrågor (prop. 1994/95:42)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 16 december.)

Ersättning för vissa vårdförmåner i internationella förhållanden m.m.

25 § Ersättning för vissa vårdförmåner i internationella förhållanden m.m.

Föredrogs
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1994/95:SfU8
Ersättning för vissa vårdförmåner i internationella förhållanden m.m. (prop. 1994/95:88)

Anf. 102 ULLA HOFFMANN (v):

Fru talman! I den sena timmen borde vi kanske i stället debattera högtidsskydd. Det vore märkligt om debatten om sextimmarsdag inte skulle ta fart, åtminstone hos ledamöterna som sitter här. Men nu skall vi diskutera högkostnadsskydd.

Under de senaste åren har kostnaderna för vård, medicin och service ökat kraftigt för personer som på grund av ålder, sjukdom eller handikapp helt är beroende av vård och omsorg.

Hemtjänsttaxorna har höjts, den subventionerade fotvården för äldre tagits bort i många kommuner. Socialstyrelsen har visat i ett flertal rapporter att den summa som återstår för den enskilde – när alla avgifter är betalda – i majoriteten av de tillfrågade kommunerna understiger den skäliga levnadsnivå som Socialstyrelsen rekommenderar.

En annan grupp som också drabbas av höjda vård- och medicinkostnader är barnfamiljerna. Barnfamiljerna har även drabbats av avgiftshöjningar på dagis, av att föräldrapenningen sänks till 80 %, bidragsförskottet fryses och ett försämrat flerbarnstillägg, samtidigt som kommunalskatten höjs i många kommuner.

Listan kan göras lång på alla försämringar, och jag kan göra den ännu längre genom att lägga till mina favoritområden: höjda egenavgif-

ter och avindexeringen av basbeloppet som påverkar alla basbeloppsanknutna förmåner. Faktum är att inte någon har kännedom eller kunskap om hur de olika besparingsåtgärderna, höjda egenavgifter, statliga och kommunala skatter kommer att drabba barnfamiljer, de kroniskt sjuka, de med funktionshinder eller våra pensionärer.

Under nästa år kommer sjukvårdens avgifter sedan den s.k. sjukronan infördes år 1970 att ha tredubblats i förhållande till den allmänna prisnivån. Avgiftsnivån kommer i de flesta landsting att vara så hög att människor av ekonomiska skäl avstår från att söka sjukvård. Stockholms läns landsting tar t.ex. 120 kr för ett läkarbesök, ett hembesök kostar 170 kr.

Att bli gammal, sjuk eller att ha ett funktionshinder kan i sig innebära stora bekymmer. Att dessutom ständigt behöva känna oro för sin ekonomi eller att tvingas välja bort behövlig vård av kostnadsskäl är ovärdigt.

Det enda högkostnadsskydd som är allmänt infört gäller läkemedel och viss öppenvård. En höjning av högkostnadsskyddet kommer givetvis att drabba olika grupper och individer olika. Det enda som står klart är att de svaga grupperna i samhället drabbas värst. Många äldre, sjuka, handikappade och barnfamiljer lever redan i dag på marginalen – en marginal där 100 kr kan vara skillnaden mellan mat på bordet eller inte.

I en motion har Vänsterpartiet framfört att reglerna för högkostnadsskyddet bör ses över. Vi anser att det måste finnas ett högkostnadsskydd som inkluderar vård och service som gamla, sjuka och handikappade behöver för sin livsföring, där även den kommunala servicen skall inkluderas, så att alla tillförsäkras en skälig levnadsnivå.

Människor med funktionsnedsättning på grund av handikapp eller sjukdom drabbas ofta av kostnader och försämringar på andra områden. En livslång obotlig sjukdom medför ofta att man har fler sjukdagar, behöver mer läkar- och sjukhusvård, mer läkemedel. På grund av en hög läkemedelskonsumtion påverkas också tandstatusen, vilket medför extra tandläkarkostnader.

Fru talman! Tidigare i mitt liv arbetade jag som sekreterare vid koagulationslaboratoriet på Karolinska Institutet. Där behandlar man människor med blödarsjuka, som är beroende av att den koagulationsfaktor som de saknar tillförs blodet för att de skall kunna leva. Denna faktor är en viktig förutsättning för att, om möjligt, undvika ett omfattande funktionshinder. Jag såg dessa människor komma tillbaka – några flera gånger i veckan. Varje gång fick de betala för sin behandling.

Jag tyckte att det var mycket upprörande att människor som var kroniskt sjuka och behövde behandling och medicin för att kunna överleva måste betala för varje besök. Jag fattade pennan och skrev en motion om högkostnadsskydd – ett klippkort – för dessa människor.

Den socialdemokratiska arbetarekommunen i Tyresö tog till sig motionen och betraktade den som sin egen. De blödarsjuka i Sverige fick tillsammans med andra kroniskt sjuka ett högkostnadsskydd.

Nu ligger på mitt skrivbord en skrivelse från Förbundet Blödarsjuka i Sverige. De är starkt kritiska mot förslaget att slopa de fria läkemedlen för vuxna. Om det inte går att påverka socialdemokrater från Skåne

eller Norrland, borde i varje fall socialdemokraterna från Tyresö reagera. Statsministern är en av dem som tog till sig min motion och betraktade den som sin egen, och han borde därför övertyga sin ersättare att yrka bifall till Vänsterpartiets reservation.

Anledningen till varför socialministern vill höja högkostnadsskyddet är att den borgerliga regeringen gjort en luftbesparing på 200 miljoner kronor genom att inte tillsätta den utredning som borde ha tillsatts. Den socialdemokratiska regeringen har därför för avsikt att återkomma om den olösta frågan om översyn och reformering av högkostnadsskyddet i ett annat sammanhang.

Socialförsäkringsutskottet förutsätter att utredningen skyndsamt tillsätts. I avvaktan på utredningens översyn och förslag anser utskottet att ytterligare åtgärder utöver höjningen bör vänta. Det är en stark signal till regeringen. Trots det anser Vänsterpartiet, med stöd av de argument jag har anfört, att alla förändringar i högkostnadsskyddet bör invänta resultatet från utredningen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till Vänsterpartiets reservation 2, mom. 1.

Anf. 103 ANITA JÖNSSON (s):

Fru talman! I detta betänkande från socialförsäkringsutskottet behandlas, förutom ersättning från sjukförsäkringen i internationella förhållanden, en höjning av högkostnadsskyddet med 100 kr till 1 700 kr. Anledningen till att vi måste behandla frågan nu är den försummelse som den tidigare borgerliga regeringen har visat när man inte har genomfört den översyn av högskostnadsskyddet som man lovade göra.

Bakgrunden är att den borgerliga regeringen i 1994 års budgetproposition aviserade en översyn och reformering av högkostnadsskyddet. Den skulle vara genomförd den 1 januari 1995. Den besparing som skulle följa efter denna översyn lades in i årets budget, och tillsammans med andra åtgärder som föreslogs för att minska utgifterna i sjukförsäkringen skulle en besparing uppnås på 785 miljoner kronor.

Nu har inte någon översyn av högkostnadsskyddet gjorts. Däremot har anslaget, Bidrag till sjukvårdsförmåner m.m., fastslagits med dessa förutsättningar.

Mot denna bakgrund anser vi i utskottsmajoriteten att åtgärder måste vidtas så att riksdagsbeslutet när det gäller detta anslag till sjukvårdsförmåner blir det som redan har fastställts.

Enligt propositionen innebär detta att det måste bli en ytterligare utgiftsminskning med 200 miljoner kronor. Utskottet anser, i likhet med regeringen, att det är lämpligt att det sker inom ramen för förmånen i högkostnadsskyddet. Det sker genom att egenkostnadstaket höjs till 1 700 kr den 1 januari 1995.

Enligt propositionen förutsätter detta att sjukvårdshuvudmännen inte samtidigt företar några höjningar i patientavgifterna inom den öppna sjukvården. En annan förutsättning är att samtliga sjukvårdshuvudmän fastställer egenkostnadstaket till 1 700 kr. Utskottet utgår därvidlag från att Landstingsförbundet utfärdar en rekommendation med den innebörden.

Den föreslagna höjningen av egenkostnadstaket är med andra ord en konsekvens av tidigare beslutade utgiftsminskningar. Då det i denna kammare är allom bekant att statens finanser inte är de bästa skulle en utebliven utgiftsminskning leda till att man nästa budgetår måste göra än större neddragningar.

Utskottet anser dock, precis som regeringen, att det är viktigt att de grupper som har ett stort vårdbehov inte drabbas alltför hårt. Utskottet framhåller att en översyn och reformering av högkostnadsskyddet skall genomföras. Utskottet anser dock att det är angeläget att denna översyn sker skyndsamt och förutsätter att regeringen agerar snabbt.

Fru talman! För övrigt anser utskottsmajoriteten att det inte bör göras några ytterligare åtaganden utöver den föreslagna höjningen av egenkostnadstaket innan resultatet av översynen har lagts fram.

Jag yrkar därför bifall till hemställan i socialförsäkringsutskottets betänkande nr 8 och avslag på reservationerna.

Anf. 104 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! Jag gillar inte luftbesparingar, oberoende av om det är en borgerlig eller socialdemokratisk regering som står bakom. Det innebär att jag inte tycker om den höjning som görs nu av högkostnadsskyddet. Jag hoppas att utskottsmajoriteten i socialförsäkringsutskottet, efter det Anita Jönsson har sagt här, kommer att se till att utredningen påbörjas snabbt.

Anf. 105 ANITA JÖNSSON (s) replik:

Fru talman! Det framgår i betänkandet att utskottsmajoriteten anser att arbetet skall ske skyndsamt. Vi förutsätter att regeringen tillsätter utredningen så snabbt som möjligt.

Anf. 106 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Det råder enighet i socialförsäkringsutskottets betänkande nr 8 om ersättningen för vissa vårdförmåner till landsting och landstingsfria kommuner för kostnader som gäller hälso- och sjukvård, tandvård och resor i samband med vård som ges till personer som inte är bosatta i Sverige men som till följd av EES-avtalet har rätt till vårdförmåner här. Det är ju en viktig princip som spikas fast.

I proposition 1994/95:88 föreslås dessutom att det s.k. högkostnadsskyddet i den allmänna försäkringen vad gäller sjukvårds- och läkemedelsförmåner höjs från 1 600 kr till 1 700 kr den 1 januari 1995. Detta beräknas ge en besparing om ca 200 miljoner kronor, förutsatt – som har sagts tidigare – att huvudmännen följer exemplet och inte ändrar på taket. Landstingsförbundet har tidigare gett sådana rekommendationer till landstingen. Vi har väl förhoppningen att så kommer att ske även nu.

Det har sagts tidigare av Anita Jönsson, och jag upprepar det, att vårt land tyvärr befinner sig i en mycket besvärlig ekonomisk situation. Därför måste vi spara på alla områden där det över huvud taget går att spara.

Ersättning för vissa vårdförmåner i internationella förhållanden m.m.

Vi har därför från Moderata samlingspartiets sida föreslagit att egenkostnadstaket höjs till 1 900 kr den 1 januari 1995. Det skulle ge en besparing på drygt en halv miljard kronor. Det är en besparing som torde vara ganska välkommen när finansministern skall räkna ihop budgeten.

För oss som är normalförbrukare av vård och läkemedel är detta säkert inte alls något större problem. Det är säkert helt försvarbart. Det har ju vittnats om detta inte minst från Apoteksbolagets sida. Vi är naturligtvis medvetna om – och det har också sagts tidigare – att ytterligare utgifter för de ekonomiskt mest utsatta kan vara betungande. Vi utgår naturligtvis från att den översyn som skall göras tar vederbörlig hänsyn till detta. Vi har också i vår motion sagt att vi själva kommer att presentera ett förslag under den allmänna motionstiden.

Fru talman! Jag skall inte förlänga debatten. Jag vill bara yrka bifall till reservation nr 1 och i övrigt till hemställan i utskottets betänkande.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 16 december.)

26 § Upphävande av skeppsklarerarförordningen

Föredrogs
Trafikutskottets betänkande 1994/95:TU4
Upphävande av skeppsklarerarförordningen (prop. 1994/95:81)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 16 december.)

27 § Höjning av vattenföroreningsavgiften

Föredrogs
Trafikutskottets betänkande 1994/95:TU5
Höjning av vattenföroreningsavgiften (prop. 1994/95:28)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 16 december.)

Köp av interregional persontrafik på järnväg m.m.

28 § Köp av interregional persontrafik på järnväg m.m.

Föredrogs
Trafikutskottets betänkande 1994/95:TU6
Köp av interregional persontrafik på järnväg m.m. (prop. 1994/95:73)

Anf. 107 BIRGITTA WISTRAND (m):

Fru talman! Vi skall nu debattera regeringens proposition 1994/95:73 om köp av interregional persontrafik på järnväg.

I propositionen föreslås att regeringen skall få bemyndigande att köpa interregional persontrafik på järnväg och en kostnadsram på 438 miljoner kronor. Det är ett lika högt belopp som under föregående år. Inom det här anslaget skall liksom tidigare en ersättning till SJ på 58 miljoner kronor betalas ut för de funktioner som SJ sköter åt länsjärnvägarna.

Vidare föreslår regeringen att staten skall upphandla trafik på den s.k. Mittlinjen, på sträckan Östersund–Sundsvall, och få ett bidrag för detta på 10 miljoner kronor.

När det gäller nattågstrafiken föreslår regeringen en fortsatt uppbyggnad av föregående års trafikutbud. Sedan 1991 har en särskild förhandlare ansvaret för de här förhandlingarna och upphandlingen.

Tyvärr är den här propositionen ytterligare en återställare. Vi ser det som tragiskt att den konkurrens på spåret som påbörjades under 1992/93 nu inte kan fortsätta utan stryps redan innan den egentligen har kommit i gång. Vi vet ju att kostnaderna i de få fall där konkurrens har medgivits har kunnat minskas med upp till 40 % och att kostnadsminskningen sällan har blivit mindre än 20 %. Det betyder bättre trafik till lägre kostnad än om SJ hade haft ensamrätten på trafiken.

Om man tillåter konkurrens även på upphandling av olönsam trafik blir det förmånligt för både resenärer och skattebetalare.

Vi menar att konkurrensen på sikt skulle få till effekt att underskottstäckning inte alls skulle behöva ges, och på det sättet skulle staten slippa punga ut med en halv miljard varje år.

Vi vill därför att statens upphandling av trafik skall reformeras så att den tar sin utgångspunkt i en helhetssyn på transportproblemet. Först därefter skall man ta hänsyn till vilket trafikslag som skall upphandlas. Det handlar här om såväl kostnader som miljö och kundanpassning. Naturligtvis behöver vi också tänka på flexibilitet och kapitalbildningskostnader.

Resultatet kan då bli att vi kanske inte alls skall upphandla järnvägstrafik, utan det kan bli fråga om att handla buss, taxi, båt, ja kanske t.o.m. flyg, allt beroende på kundströmmar och kostnadseffektivitet. Det är faktiskt transportlösningar som skall upphandlas.

Fru talman! Vi vill därför att direktiven inför kommande upphandlingar förändras så att en fri konkurrenssituation möjliggör konkurrens mellan såväl trafikalternativ som olika transportföretag.

Vi vill också framhålla att vi då trafiksektorn är stadd i snabb utveckling får pröva olika typer av lösningar där konkurrens och kostnadseffektivitet finns med. Vi tror nämligen att vi kan få ut mycket mer om vi får igenom konkurrensen. T.ex. skulle den nya upphandlingen av Mittlinjen kunna inrymmas i ett oförändrat inköp av trafik.

Jag vill också, fru talman, ta upp frågan om hur statens trafikupphandling skall se ut i fortsättningen. Jag har ju hittills mest talat om den nära framtiden, 1995 och 1996. Vi vill också inför kommande upphandlingar få en utvärdering av vad som egentligen har skett med den upphandling staten gjorde tidigare år.

Den här upphandlingen har gått till på ungefär samma sätt sedan 1988, och vi vet faktiskt inte vad som egentligen har hänt. Hur användes den uppköpta trafiken? Vad fick den för betydelse, samhällsekonomiskt eller regionalpolitiskt? Hur många reste? Var det verkligen några som åkte med de nattåg som staten köpte?

De här frågorna vill vi ha belysta, och vi anser att de bör följas på allvar av både riksdag och trafikutskott. Vi har också fått med hela utskottet i den här frågan.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag yrka bifall till vår motion T14 samt avslag på motion T4, yrkande 3, men bifall till motionen i övrigt.

Anf. 108 KARIN STARRIN (c):

Fru talman! I trafikutskottets betänkande nr 6 behandlas en fråga som är oerhört viktig, även i jämförelse med de olika tunga beslut som vi har fattat här i kammaren tidigare i dag.

Det är viktigt att vi kan ha en effektiv och rationell järnvägstrafik. Det som behandlas i betänkandet är köp av de sträckor som totalt sett inte går ihop samhällsekonomiskt och för vilka staten därför måste skjuta till skattemedel för att den här viktiga trafiken skall kunna fungera. I betänkandet görs viktiga markeringar, t.ex. att nattågstrafiken på övre Norrland måste subventioneras för att vi över huvud taget skall kunna få medmänniskor där att använda sig av viktiga kommunikationsmedel.

Det här betänkandet är till mycket stora delar bra, och jag ställer mig bakom det. Jag vill precis som Birgitta Wistrand understryka att det är olyckligt att vi i annat sammanhang, i ett annat betänkande, har gjort avsteg från den avreglering som den tidigare regeringen beslutade om. Det får vi återkomma till i kommande trafikdiskussioner.

Det jag däremot inte är nöjd med är vad utskottet säger om nattågen på sträckan Gävle–Borlänge–Göteborg/Malmö. Hur kommer det att bli? Det är en direkt fråga, som jag vill ställa till Socialdemokraterna. Kan ni svara ja eller nej på om nattågstrafiken på den här sträckan kommer att fortsätta?

Riksdagen har vid upprepade tillfällen enhälligt betonat vikten av att den här nattågstrafiken fortsätter. Av propositionen framgår det också tydligt att beläggningen är god. Beläggningen är god trots att de här förbindelserna enligt upplysningar som jag har fått inte finns med i alla tågtidtabeller. De här sträckorna är viktiga, efterfrågade av många, inte minst studenter och forskare, som behöver förflytta sig och som då använder natten för att spara tid. Därför är det väldigt viktigt att ansträngningar görs för att den här viktiga trafiken skall kunna fortsätta.

Också flera av kommunerna längs den här sträckan engagerar sig i frågan. Länsstyrelserna i Gävleborgs län och i Kopparbergs län har tagit fram en studie, en utredning, som visar att den här sträckan kan bli företagsekonomiskt lönsam. När man väger in de olika miljöpolitiska aspekter som vi måste ta hänsyn till i trafikutskottet blir den därmed också inte minst samhällsekonomiskt lönsam.

Den här studien visar på en lösning som innehåller ett helt nytt tågupplägg med ett nytt tågmaterial som kan nyttjas både dag och natt.

Detta upplägg är mycket intressant på grund av att man genom en långsiktig uppläggning inte skulle behöva belasta statsbudgeten. Det är ju långsiktiga beslut som vi måste lära oss att fatta, inte minst i trafikutskottet.

Jag tycker att denna studie måste kunna utvecklas vidare så att vi kan se om man kan hitta nya former för att bedriva en kombinerad nattågstrafik och dagtrafik. Det är precis det som denna lösning går ut på, att man kombinerar användningen av vagnmaterialet på ett effektivt sätt.

Då är min fråga till socialdemokraterna: Hur kan det vara ekonomiskt intressant att först lägga ner och sedan göra en utvärdering av denna studie och också – som man skriver i betänkandet – det trafikpolitiska beslut som fattades 1988? Om man först lägger ner och sedan utvärderar, hur kan man då tro att man skall kunna komma tillbaka igen? Det håller inte för mig. Därför vore det bra om vi kunde lugna de människor som är oroade för detta och som är intresserade av att den här trafiken kan fortsätta. De borde kunna få ett klart och tydligt besked, utifrån den här behandlingen av trafikutskottets betänkande nr 6, om att den här trafiken skall fortsätta, att SJ får det uppdraget. Vi har förslag till lösning i motionen från Centern. SJ måste få detta tydliga uppdrag och denna tydliga uppgift. På lång sikt får kostnaden tas från SJ:s samlade totala resultat.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 1 och i övrigt till hemställan i betänkandet.

Anf. 109 LENNART FREMLING (fp):

Fru talman! Det är med förvåning och stor besvikelse som jag tagit del av socialdemokraternas agerande i frågan om köp av interregional persontrafik.

Min förvåning grundas på att socialdemokraterna i riksdagen tidigare, när de var i opposition, uttryckte sitt stöd för den angelägna nattågstrafiken från Gävle över Dalarna till Göteborg och Malmö.

Min stora besvikelse grundas på att vi nu inte längre närmar oss ett genomförande av den av riksdagen beslutade trafikpolitiken. Redan 1963 beslutades om progressiva trafikpolitiska principer som utvecklats genom beslut 1979 och 1988. Våra beslut skall medverka till att vi får den trafik som är samhällsekonomiskt lönsam eller regionalpolitiskt motiverad.

Om vi fortsätter att utgå från ett företagsekonomiskt perspektiv kommer vi att få onödigt mycket miljöskador och trafikolyckor. Vi måste få det samhällsekonomiska perspektivet att slå igenom på ett sådant sätt att den som beslutar om en resa eller en godstransport faktiskt betalar marginalkostnaden.

Propositionens resonemang om vad som är företagsekonomiskt försvarbart och om det statsfinansiella läget leder faktiskt till en alltmer ineffektiv fördelning mellan trafikgrenarna till järnvägens nackdel. Detta är oacceptabelt.

Fru talman! Jag har gått tillbaka i riksdagstrycket och tittat på trafikutskottets betänkande 1987/88:13, som innehåller bakgrunden till

1988 års beslut. Utskottet var tämligen enigt om trafikpolitikens mål, men i en klok och framsynt reservation från bl.a. folkpartisterna framhåller man som sin mening att de förslag som presenterades i den aktuella propositionen inte skulle leda till att målen uppnåddes.

Vi har faktiskt under många decennier haft en mycket stor skillnad mellan verklighet och principer till nackdel för miljön och trafiksäkerheten. Jag vill därför uppmana kommunikationsminister Ines Uusmann att mycket allvarligt överväga hur vi äntligen skall kunna förverkliga en effektiv trafikpolitik byggd på redan fattade principbeslut.

Den av tidigare riksdag beslutade avregleringen innebärande konkurrens på spåren var ett värdefullt steg mot en effektivare trafik. När nu socialdemokraterna återinför monopol för Statens järnvägar missar vi en möjlighet till förnyelse och utveckling.

Jag kan inte tro annat än att ett samhällsekonomiskt synsätt i kombination med konkurrens på spåren skulle leda till att bl.a. de omdiskuterade nattågen mellan Gävle, Dalarna och Göteborg/Malmö skulle bli kvar som ett effektivt transportmedel för många olika behov. Behoven finns av snabba godstransporter, tjänsteresor och billiga privatresor. Ofta glömmer man bort studerande och andra som veckopendlar eller gör enstaka privatresor, som ingalunda har råd att flyga och därför ofta utgör en trafikfara med långa nattliga bilresor.

Regeringen måste återkomma med ett beslutsunderlag som gör det möjligt att fastställa en kostnadsram som bygger på samhällsekonomiska överväganden så att vi kan gå mot en mer optimal fördelning av trafiken på olika trafikslag. Därför yrkar jag bifall till reservation 2 i trafikutskottets betänkande.

Att en lämplig kostnadsram för trafikåret 1995 skulle vara just 379 miljoner kronor bara för att den var 379 miljoner kronor året innan är faktiskt absurt. Det blir än mer oacceptabelt att fastställa regeringens förslag att riktlinjerna för 1996 års trafikupphandling skulle vara samma belopp. Det är naturligtvis 1988 års trafikpolitiska principer som måste vara utgångspunkten för framtida förhandlingar. Regeringen måste se till att ta fram samhällsekonomiska kalkyler som underlag för framtida beslut. Därför yrkar jag bifall till reservation 6 i trafikutskottets betänkande.

Anf. 110 TALMANNEN:

Jag vet hur engagerade kammarens ledamöter och medborgarna är i just dessa frågor. Samtidigt vill jag av det skälet framhålla hur viktigt det är att vi hinner färdigt till kl. 23.00 i dag. Annars kommer detta ärende att behandlas sist i morgon eftermiddag efter voteringarna och de ärenden som står upptagna på morgondagens lista.

Anf. 111 KARL-ERIK PERSSON (v):

Fru talman! Jag skall göra talmannen tillfredsställd. Jag skall inte tala i åtta minuter som jag hade planerat, utan jag skall korta ner mitt anförande. Men det gör jag inte av det skälet som talmannen anförde, dvs. att jag skulle vara rädd för att vi skall hålla på under fredag eftermiddag.

Detta är en ofta återkommande diskussion i trafikutskottet. Vi har många gånger diskuterat upphandlingen av persontrafik. Vi är egentligen alla överens om att en upphandling bör ske. Men vi är väldigt dåliga på att satsa pengar på en sådan. Många gånger har motiveringen varit att man skall se tillbaka på 1988 års trafikpolitiska beslut, som det ännu inte gjorts någon riktig utvärdering av.

Man talar om att köp av persontrafik skall ske av både regionalpolitiska och miljöpolitiska skäl. SJ:s trafik på de olönsamma järnvägarna drivs framför allt av regionalpolitiska skäl. Människor skall ha möjlighet att ha tillgång till pendlingstrafik.

Här talas också om förändring av direktiv. De borgerliga partierna som stod bakom 1988 års trafikpolitiska beslut har inte varit angelägna att ändra på dessa direktiv. Därför går det inte riktigt ihop när de säger att direktiven skall ändras utan att man kommer med konkreta förslag.

Samtidigt har man också sagt att SJ skall gå med vinst. Då blir det ännu svårare. Man vill att trafiken skall gå med vinst, men man vill inte tillskjuta pengar. Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till reservation 3 i detta betänkande, där vi från Vänsterpartiet för det första inte är överens när det gäller 1988 års trafikpolitiska beslut och för det andra vill tillskjuta pengar. På det sättet tror vi att vi kan upprätthålla den här trafiken.

Anf. 112 JARL LANDER (s):

Fru talman! Jag skall också, som Karl-Erik Persson, försöka leva upp till de önskemål som fru talmannen hade och uttrycka mig på sådant sätt att jag inte drar på mig alltför många repliker. Jag tänker ändock försvara trafikutskottets majoritets synpunkter i årets version av upphandlingen av olönsam järnvägstrafik, ett kärt varje år återkommande ämne här i kammaren.

Jag skulle vilja börja med att Karin Starrin, Lennart Fremling och i viss mån även Birgitta Wistrand i dag har en åsikt som helt skiljer sig från vad den var för ett år sedan. Man kan tycka att sent skall syndaren vakna. Hade ni lyssnat på Socialdemokraterna för ett år sedan, hade vi inte behövt någon debatt över huvud taget i dag. Då hade vi haft långsiktiga upphandlingar av den här trafiken. Då hade vi inte behövt att varje år ha den här upphandlingsdiskussionen. Men det är så dags att vakna till på den kanten.

Låt mig, fru talman, något beröra bakgrunden till att vi har den här diskussionen. Om vi kommer ihåg rätt vet vi att SJ genom många och långa år har gått med stora förluster. Efter det att Socialdemokraterna fick gehör för sina förslag om en uppdelning av Statens järnvägar till ett banverk och ett affärsdrivande verk har vi fått ordning på SJ:s verksamhet. Helt kort kan jag säga att SJ har gått från i stort sett miljardunderskott till svarta siffror i SJ:s bokföring numera. Det ger helt andra förutsättningar att diskutera vad som är olönsam järnvägstrafik. Jag som många andra kan också tänka mig tanken att det inte kan vara motiverat att diskutera en enskild järnvägssträckning, som i det förslag som vi nu behandlar. Det har tidigare upphandlats en liten del av trafiken mellan Stockholm via Karlstad och Charlottenberg till Oslo. Vi i

trafikutskottet förutsätter att tågtrafiken skall vara kvar mellan Stockholm och Oslo, och då måste ju tågen passera dessa orter. Varför skall det egentligen behöva upphandlas? Vi förutsätter att detta kommer att fortsätta.

För att korta ner mitt anförande skall jag redan nu bemöta de påståenden som mina kolleger kom med inledningsvis.

Birgitta Wistrand började med att säga att propositionen är en återställare och att konkurrensen strypts. Jag tycker att det var magstarkt. Jag vet inte var återställaren sitter. Någon konkurrens har inte strypts heller, utan förhandlingsmannen har full möjlighet att upphandla i konkurrens. Detta kan jag rikta till även Lennart Fremling, som påstår att det är rent monopol. SJ har varit billigast för förhandlingsmannen.

Karin Starrin frågar om jag i dag kan säga ja eller nej till fortsatt sovvagnstrafik mellan Gävle/Borlänge och söderut, mot Malmö och Göteborg. Jag kan inte säga ja eller nej. Riksdagen kan inte heller säga ja eller nej. Vi har 1988 beslutat att tågtrafiken sköts av SJ, det affärsdrivande verket. Vi kan inte styra vilken tågtrafik som körs, men vi kan ha önskemål. Det hade vi från socialdemokratisk sida redan förra året. Vi talade också om hur det skulle kunna finansieras. Men då ville inte Centern och Folkpartiet – ingen på den borgerliga kanten – vara med. Sent skall syndaren vakna som sagt.

Vi förutsätter att SJ med de trafiklösningar som SJ nu talar om och de svarta siffror som vi nu ser bör ha uthålligheten och inte nu försvåra förutsättningar för en god framtida järnvägstrafik i det här landet. Vi socialdemokrater förutsätter som sagt att vi behåller den tågtrafik som vi nu har tills vi har fått den utredning som borgerligheten har vägrat oss ett par års tid och som kan undersöka hur tågtrafiken skall vara i det här landet i framtiden.

Med det yrkar jag bifall till utskottets hemställan i sin helhet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 113 LENNART FREMLING (fp) replik:

Fru talman! Jag måste kommentera det Jarl Lander säger. Han påstår att vi driver en helt annan linje nu än vad vi gjorde för ett år sedan. Jag uppfattar att jag och vi liberaler driver en konsekvent linje. Jag vill också framhålla att förra regeringen med Mats Odell som kommunikationsminister har satsat bra på järnvägen. Trafiken har också kunnat bestå, även om den var omdiskuterad.

Jarl Lander talar om olönsam järnvägstrafik utan att definiera om den är olönsam företagsekonomiskt eller samhällsekonomiskt. Jag tycker att det är litet beklagligt. Det är viktigt för oss att använda de rätta orden. Det är viktigt att framhålla att den trafik som skall upphandlas skall vara samhällsekonomiskt lönsam. Men den är företagsekonomiskt olönsam. Vi upphandlar den inte därför att den är olönsam, utan vi upphandlar den därför att den är samhällsekonomiskt lönsam. Det bör vi framhålla.

Man kan inte, när det gäller monopol, komma ifrån att socialdemokraterna nu återinför ett monopol för Statens järnvägar, som innebär att vi missar en möjlighet till förnyelse och utveckling. Det tidigare fattade

beslutet om avreglering gav vidare ramar för förnyelse och utveckling. Det gav bl.a. möjligheter för länstrafikbolagen att upphandla trafik som går både på länsbanor och på stomnätet. Den möjligheten kommer nu att förhindras. Ett konkurrerande företag kan inte erbjuda trafik på stomnätet, där får SJ monopol. Det är beklagligt och minskar alltså möjligheterna till förnyelse och utveckling.

Anf. 114 JARL LANDER (s) replik:

Fru talman! Lennart Fremling ifrågasätter underlaget för förhandlingsmannen när det gäller att bedöma vad som är s.k. olönsam trafik. Jag tror att Lennart Fremling mycket väl förstår vad det är vi talar om, för han har jobbat med trafikpolitiska frågor en längre tid. Han jobbade med trafikpolitiska frågor även under förra mandatperioden som suppleant i trafikutskottet. Han borde ha förstått att det var den majoritet som då satt som lade fast direktiven för den upphandling som vi nu talar om. Det är inte socialdemokratisk politik som ligger bakom direktiven till förhandlingsmannen i den här upphandlingen utan den borgerliga politiken, med bl.a. Mats Odell och Lennart Fremling i spetsen.

Lennart Fremling säger att vi återinför monopolet. Det ligger en liten sanning i det. Vi har ju inte – gudskelov – släppt loss någonting än. Hur skulle det ha sett ut om vi hade kört i kapp med olika tågsätt på dessa järnvägar, och hur skulle det då ha sett ut på den s.k. olönsamma järnvägssträckningen om vi skulle ha haft fri konkurrens där? Det är väl ingen som vill konkurrera om olönsam verksamhet, Lennart Fremling.

Anf. 115 LENNART FREMLING (fp) replik:

Fru talman! Uppdraget var ju också att göra en övergripande översyn av nattågstrafiken. Då får man utgå från att det skulle grundas på de trafikpolitiska principer som riksdagen fattade beslut om 1988, dvs. att man skulle få klart för sig vilken samhällsekonomisk lönsamhet och regionalpolitisk betydelse nattågstrafiken har. Det menar jag att vi inte tillräckligt tydligt fått klart för oss.

Anf. 116 JARL LANDER (s) replik:

Fru talman! Vad Lennart Fremling säger är alldeles riktigt. Vi skulle ha fått en sådan översyn. Men vem skulle ha kommit med denna översyn, Lennart Fremling? Jo, den borgerliga regeringen.

Det underlag som vi har att arbeta efter, och det är utifrån detta underlag som regeringen lagt sitt förslag, överlämnades redan i augusti månad till regeringen. Till vilken regering? Jo, till den borgerliga regeringen. Jag tycker därför att Lennart Fremling i det här fallet inte skall slå ned på Socialdemokraterna. Skäll i stället på den dåvarande regeringen och rannsaka det egna sinnet, Lennart Fremling!

Som jag sade inledningsvis: Sent skall syndaren vakna.

Anf. 117 KARIN STARRIN (c) replik:

Fru talman! Först kan vi väl, Jarl Lander, konstatera att vi är överens om att den stora satsningen från den borgerliga sidan på järnvägs-

trafik under den senaste regeringsperioden måste vara en mycket, mycket bra satsning – en satsning som innebär att vi för fram järnvägstrafiken. Det vill jag självklart att vi skall fortsätta med.

Vi i Centern har inte på något sätt ändrat uppfattning. Vi har alltid försvarat nattågstrafiken och, inte minst, den speciella linjen Gävle–Dalarna–Göteborg/Malmö, vilken vi diskuterar här i dag. Det är oerhört viktigt att ha en förbindelse diagonalt över vårt land och även i riktningen norr–söder. Det är viktigt för att vi skall nå det mål som vi gärna vill uppnå, dvs. att allt fler människor skall inse att tåget är ett alternativ.

Jarl Lander menar att vi här inte kan säga ja eller nej till att den här förbindelsen kan vara kvar. Men indirekt måste väl Jarl Lander erkänna att han därmed säger nej? Vi vet ju hur planeringen i dag ser ut. TM 95 inrymmer inte detta. Men det är det jag gärna vill. Jag vädjar här till Socialdemokraterna: Om ni verkligen vill ha kvar nattågstrafiken, ge då SJ i det här läget en tydlig beställning så att man planerar och lägger in det långsiktiga program som det ändå finns klara förslag om och som ger lönsamhet på sikt! Detta skall inte behöva urgröpa SJ:s kommande överskott. Jag skulle gärna vilja ha ett besked från Jarl Lander om att vi härifrån riksdagen kan ge den signalen.

Anf. 118 JARL LANDER (s) replik:

Fru talman! Jag tycker att det skulle vara trevligt om vi här i kammaren kunde ge sådana signaler. Men då måste vi gå tillbaka till den period långt före 1988 då vi gick ifrån att vi här i kammaren voterade om på vilka järnvägslinjer trafik skulle gå. Det är en omöjlighet, Karin Starrin, att gå tillbaka till det.

Jag kan hålla med om att det har gjorts investeringar i järnvägstrafiken. Majoriteten säger ju det i betänkandet när vi förutsätter att trafiken samordnas med de ställen där investeringar har gjorts. Vi kan ju inte investera på ett ställe, medan vi kör trafik på ett annat ställe.

Sedan måste jag gå i polemik med Karin Starrin när hon säger att man i Centern inte ändrat uppfattning. Jag har kanske suttit med litet för länge i trafikutskottet. Jag satt ju med där före 1988. Då var man i Centern mycket järnvägsvänlig. Man var också mycket järnvägsvänlig under perioden 1988–1991. Man tävlade med Miljöpartiet om att vara mest järnvägsvänlig. Men perioden 1991–1994 fanns inte Centern med på den arenan. Hade Centern varit med då, skulle de här frågorna ha varit lösta under förra mandatperioden.

Nu har vi förutsatt att SJ har uthållighet och klarar nattågstrafiken på sträckan Gävle–Borlänge tills bättre fordon kan anskaffas även där uppe. Då kan vi komma ifrån att vi så att säga har hotellrum som rullar utefter järnvägarna.

Anf. 119 KARIN STARRIN (c) replik:

Fru talman! Jag vill utnyttja tillfället att återigen här i kammaren betona att Centerpartiet är ett järnvägsvänligt parti. Vi har medverkat till en prioritering av stora investeringsanslag just på järnvägens område, och vi vill gärna fortsätta att göra det.

Jag är gärna optimistisk och tar således Jarl Lander på orden. Jag understryker att SJ är uthålligt och ser att en fortsatt trafik på nämnda sträcka på lång sikt skulle ge ett samhällsekonomiskt utrymme.

Det är bra om vi kunde vara samsynta i det avseendet. Men visst finns det ett "men" i kanten här. Jag tror att Jarl Lander innerst inne förstår att SJ inte gör den här prioriteringen i dag.

Jag vill klart motsäga den kommentar som vi nyss hörde, nämligen att de där uppe eventuellt någon gång skulle komma på kö och få bättre och intressantare järnvägsvagnar. Vad är det för prat? Vi måste ju se landet som en helhet och tycka att sträckan Gävle–Dalarna och söderut också är berättigad till de nya vagnar som SJ sammantaget kan investera i.

Återigen, Jarl Lander: Vart tog vallöftet vägen? Vi vet ju att Socialdemokraterna gick ut med löftet i valrörelsen att den här trafiken skulle vara kvar.

Anf. 120 BIRGITTA WISTRAND (m) replik:

Fru talman! Vi talade tidigare, Jarl Lander, om konkurrens och monopol. Trafikhuvudmännen handlar i dag trafik för ungefär 2 miljarder, dvs. 40 % av SJ:s persontrafikomsättning. I dag har huvudmännen i konkurrens kunnat upphandla länstrafik för ungefär 100 miljoner kronor.

Jag vill ta upp ett konkret exempel på hur den här konkurrensen inte kan fungera. Länshuvudmännen ligger i startgroparna när det gäller att köpa materiel för nästa år. Men plötsligt kan de inte få köpa in sig på hela sträckan – t.ex. sträckan Kalmar–Linköping–Stockholm, där man skall upphandla tågtrafik i konkurrens.

Får man inte ett s.k. integrerat tågupplägg, innebärande att man får köra hela vägen, kan man alltså inte börja konkurrera. Då blir det bara ett regionalt alternativ. Vi får dåliga resmöjligheter, och konkurrensen fungerar inte.

Jag vill också ta upp frågan om hur vi tidigare har ställt oss till detta. Jarl Lander vet säkert mycket bättre än jag att vi vill ha en helhetsbedömning av transportproblemet. Det handlar inte om att säga att det med nödvändighet är järnväg som förhandlaren skall inköpa.

Vi menar att man först när man valt trafikslag kan veta vad det är som skall upphandlas. Jag tycker definitivt att man ibland inte skall inköpa järnväg utan i stället buss, taxi, båt eller kanske t.o.m. flyg – beroende på kundströmmar och kostnadseffektivitet.

Jag tycker alltså att det är viktigt att det är transportlösningar vi skall köpa, inte järnväg. Det är ju transportlösningarna som är viktiga. Det är farligt att binda sig för spår.

Anf. 121 JARL LANDER (s) replik:

Fru talman! Först vill jag säga att det är riktigt att man inte kan upphandla trafiken på stomnätet. Tyvärr var det ett alltför dåligt förslag som kom från den förre kommunikationsministern. Det gick inte att göra en s.k. vettig trafiklösning totalt över landet med det förslaget. Därför har vi socialdemokrater sagt att förslaget måste omarbetas. Det

skall omarbetas snabbt så att det finns förutsättningar till viss upphandling även på stomnätet. Detta fanns med i de socialdemokratiska förslagen redan under den förra mandatperioden. Vi inser att man måste ha flexiblare lösningar för järnvägstrafiken om den skall fungera.

Jag kan hålla med Birgitta Wistrand om att vi skall ha en helhetssyn på transportområdet. Det är just det vi socialdemokrater har efterlyst sedan 1993. Då hade det gått fem år sedan 1988 års trafikpolitiska beslut. Det beslutet sade att en utvärdering skulle göras efter fem år. Vi socialdemokrater har efterlyst denna utvärdering. Vi har inte fått den. Nu har vi en ny kommunikationsminister. Hon har på den här korta tiden hunnit med att skriva ett direktiv till en kommission som skall undersöka detta. Sedan får vi gå vidare och se hur det är möjligt att ha flexiblare järnvägstrafik här i landet.

Anf. 122 BIRGITTA WISTRAND (m) replik:

Fru talman! Jag vill fråga Jarl Lander vad vi skall säga till dem som försöker upphandla materiel inför kommande period. Skall vi säga att de skall lägga ner diskussionerna och förhandlingarna kring inköpen? Hur länge skall de behöva vänta? Är det ett, två eller tre år?

Anf. 123 KRISTINA ZAKRISSON (s):

Fru talman! Innehållet i propositionen innebär minskade anslag för köp av interregional persontrafik. Det i sin tur medför naturligtvis risk för nedläggning av vissa turer på linjer som inte är företagsekonomiskt lönsamma. Ett tåg som genom den här propositionen är i farozonen – något som oroar oss som bor i övre Norrland – är ett tåg som trafikerar sträckan Kiruna–Narvik och som är av oerhört stor betydelse för turismen.

Dessutom diskuteras en eventuell nedläggning av nattåget på sträckan norr om Vännäs.

Fru talman! Sverige är ett avlång land och det är stora skillnader mellan de norra och södra delarna av landet. I övre Norrland, där vi har stora avstånd mellan tätorterna inom regionen, är vi oerhört beroende av goda kommunikationer. Om tågtrafiken drabbas och turtätheten minskar, eller i värsta fall om någon linje helt läggs ned, innebär det stora svårigheter för oss. Redan avregleringen av flyget fick mycket negativa konsekvenser.

För att kunna utveckla näringslivet i vår region och skapa nya arbetstillfällen måste vi kunna erbjuda snabba och säkra transporter.

När skogsnäringen, gruvdriften och vattenkraftsutbyggnaden var det som sysselsatte större delen av den arbetsföra befolkningen i Norrbotten var järnvägen viktig för råvarutransporterna. Nu kan vi inte längre se järnvägen som ett transportmedel för frakt av råvaror från norra Sverige till de södra delarna. I dag är järnvägen lika viktig för persontrafiken.

Den näringsgren som i dag håller på att bli en av våra viktigaste i Norrland är turistnäringen. För turismen är persontrafiken med järnväg i det närmaste av avgörande betydelse. I Kiruna, Narvik och Jokkmokk t.ex. satsar man stora belopp på marknadsföring för att främja turistnä-

ringen och därigenom skapa nya arbetstillfällen. För kommunerna i övre Norrlands inland är varje arbetstillfälle av största betydelse. En försämring av kommunikationerna innebär ett stort bakslag i kommunernas ansträngningar att rädda näringslivet.

Kommunernas resurser kommer i framtiden inte att öka, snarare tvärtom. Det innebär att kommunerna måste prioritera kärnverksamheterna, vilket medför att möjligheten att satsa resurser på att skapa nya arbetstillfällen kommer att minska, eller helt försvinna.

Det finns inga som helst förutsättningar för kommunerna att enskilt medverka ekonomiskt för att bibehålla persontrafik på företagsekonomiskt olönsamma linjer.

Fru talman! I och med Sveriges inträde i EU införs nya begrepp i regionalpolitiken. Kommunerna i norra Norrlands inland ingår i mål 6-området. De kommuner som jag nämnde nyss är tre av de fyrtiotre som ingår i det området.

Just nu pågår ett gemensamt arbete kring ett program som skall ligga till grund för ansökningar ur de regionala fonderna inom EU. Infrastrukturen är ett av de fem områdena. Det är ingen tillfällighet att kommunerna har valt just infrastrukturen. Det är ett område som måste lyftas fram och ytterligare förstärkas. En förutsättning för att komma i åtnjutande av EU:s strukturfonder är additionalitet, dvs. staten måste tillskjuta lika mycket medel som man ansöker om.

Jag är väl medveten om den statsfinansiella situationen och att snart sagt alla områden kommer att drabbas av besparingar. Det vore ändå olyckligt om vi redan i inledningsskedet av diskussionerna när det gäller regionalpolitiska medel, minskar de statliga satsningarna inom områden som är regionalpolitiskt oerhört viktiga.

Fru talman! Jag har inget yrkande, utan ansluter mig till utskottets. Jag vill dock uppmana utskottet och departementet att inför 1996 års upphandling noggrant överväga konsekvenserna av minskade anslag.

Anf. 124 JARL LANDER (s) replik:

Fru talman! Kristina Zakrisson skall inte betrakta detta förslag som ett minskat anslag. Det är ett oförändrat anslag. Vad gäller övre Norrland vill jag säga att vi föreslår oförändrat anslag även där. Till detta kommer att SJ av affärsmässiga skäl kör ytterligare trafik. Det kan inte vara motiverat att av statsfinansiella skäl lägga ytterligare pengar på den trafiken när SJ redan har bedömt att det går att köra trafik där av affärsmässiga skäl. Vi får i regioner över hela landet hjälpas åt att påtala för SJ att om de har tagit på sig ansvaret bör de också stå fast vid det.

Anf. 125 BARBRO HIETALA NORDLUND (s):

Fru talman! Trafikutskottet har i sitt betänkande nr 6 behandlat flera motioner som alla särskilt kräver att nattågstrafiken på sträckan Gävle–Falun–Borlänge–Ludvika–Lindesberg–Malmö/Göteborg skall bibehållas.

Två motioner är socialdemokratiska: en från Örebro län och en gemensam från Dalarna och Gävleborg.

I denna fråga företräder jag här i kammaren samtliga socialdemokratiska motionärer. Argumentationen i motionerna är entydig och stark. Nattågsförbindelsen är av omistligt stor regionalpolitisk betydelse. Från Örebro, Dalarna och Gävleborg framhåller vi också att miljöaspekterna måste vägas in i trafikpolitiska beslut om de skall ha någon framtida bärighet. Vårt nattåg väcker stort engagemang i respektive län. Det är naturligtvis tungt för oss att tvingas konstatera hur trafikutskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden om fortsatt upphandling av nattåget. Men ett ljus i mörkret, om uttrycket tillåts, är ändå det som jag kan utläsa av utskottets ställningstagande och i sammanfattningen. Man ger oss rätt i vad vi anför om behovet och betydelsen av nattågsförbindelsen, och det är just ur regionalpolitisk synpunkt. Tack, utskottet, för det erkännandet.

Det är också bra att Jarl Lander uttrycker att man från utskottet förutsätter att tågtrafiken är kvar tills en utredning är klar. Det vill jag också instämma helt i.

I dag, eller rättare sagt i går, fick vi också veta resultatet efter idoga kontakter och överläggningar mellan SJ och kommunala företrädare i Dalarna. Uppgörelsen gäller ett slags lokal alternativ lösning för sträckan Falun–Borlänge via Stockholm till Malmö. Från och med i sommar kommer också tåg från Mora att anslutas från Stockholm till Göteborg. Där skall det också kunna ske vidare färd i liggvagn.

Det här är i och för sig bra. Men, fru talman, faktum kvarstår, det utgör ingen lösning eller något alternativ för regionen som helhet. Det nattåg som vi pläderar för är det nuvarande. Det är den unika och direkt sammanbindande länken mellan Bergslagen, Dalarna och Gävleborg som det nuvarande nattåget utgör, länken mellan vår region och Väst- och Sydsverige för vidare färd mot Europa.

Det finns som vi ser det också oroande inslag i den utveckling som pågår. Vi ser att anslagsposten för köp av interregional persontrafik i ett längre tidsperspektiv, från 1988, har genomgått stora neddragningar. Anslaget för det som vi kallar olönsam järnvägstrafik har minskat med två tredjedelar.

Det finns flera skäl att allvarligt fundera över vart tågen är på väg. Inför framtidens trafikpolitiska beslut och kommande års upphandling måste en större samlad analys beskriva samhällsekonomiska, miljörelaterade och regionalpolitiska konsekvenser.

Fru talman! Med det jag har anfört här har jag markerat att vi socialdemokratiska motionärer har vidhållit vår inställning. Jag har inget annat yrkande än utskottets. Trots allt vill jag vidhålla att vi för framtiden inte kan acceptera eller ens tro att sista tåget har gått.

I detta anförande instämde Per Erik Granström och Maud Björnemalm (båda s).

Anf. 126 RAGNHILD POHANKA (mp):

Fru talman! Jag stod redan upp, men jag tycker också att jag vill instämma i Barbro Hietalas anförande, utom att jag i dag vill uttala mig

till förmån för reservation 4, mom. 1, till detta betänkande. Vi är överens utom på den punkten att jag inte vill ge mig redan i dag.

Redan nu är det klart att man lägger ned det som vi menar med nattåg. Man kommer att köra via Stockholm till Malmö och Göteborg. Om man skall åka till Göteborg får man sitta i sittvagn till Stockholm och sedan kliva på nattåget, som dessutom skall läggas ned i juni. Det var inte långvarigt. Det är väldigt beklagligt.

Men jag tycker att det är ett berömvärt arbete som man har lagt ned i länen och i kommunerna i Dalarna på att få behålla detta nattåg, det enda nattåg som går den här vägen. Envitrak har gjort en utredning för länsstyrelsernas räkning.

Man har samlat tusentals namnunderskrifter i Gävle, Borlänge, Falun och även i Göteborg och Malmö. Det finns människor som har stått vid tågen varje kväll vid avgångstid. Så det är en mycket stor folklig uppslutning för det här. Det tycker jag är viktigt.

Jag skall som kuriosa – jag vet att trafikutskottet har sett den – läsa den motion som skrevs 1876 om sovvagnstrafik:

"Det lärer icke kunna förnekas att nattågen på statens jernvägar, ehuru de i vissa fall kunna vara beqväma och för nyfikenheten tillfredsställande, icke på långt när motsvara nyttan eller nödvändigheten, i jemförelse med kostnaden.

Nattågen, troligen den största kräftan som tärer på jernvägsinkomsterna, har, liksom mycket annat, sin uppkomst från främmande länder, der det råder ett jemnare och varmare klimat med ljusa och kortare nätter, och der snöhinder äro mycket sällsynta, hvadan i motsats till våra förhållanden, en större trafik der kan påräknas. Jag anser mig icke behöfva framlägga flera skäl för olämpligheten af att bibehålla nattågen *och i synnerhet de under vintermånaderna;* en sorglig erfarenhet har visat att, utom den förlust staten dagligen får vidkännas, den enskilde riskerar att förlora lif och gods."

Denna nattågstrafik har alltså behållits sedan 1876 ända till i år. Om det gäller just vårt nattåg vet jag inte. Men jag tycker att det är viktigt att man vidhåller att det skall gå den rätta vägen. Det skall inte gå den här konstiga vägen över Stockholm. Det gäller också godstrafiken. Godstrafiken kommer att gå på lastbilar. Det finns redan planer och beslut, men den borde gå på järnväg i stället.

De ynkliga 13 miljonerna som man kanske skulle behöva tycker jag att man kan ta ur de 2 miljarder för sysselsättningsskapande åtgärder som avsatts för infrastrukturen. Detta skapar sysselsättning. Man har ju sagt att man skall lägga ned det här på grund av att det är för dyrt och att det är för många sysselsatta. Det är alltså möjligt att göra detta.

Det låter mycket med 13 miljoner ibland, men när det talas om 2 miljarder är det inte det. Med tanke på alla resurser som i dag läggs på motorvägar, Öresundsbro, m.m. borde det vara försvarbart. Det är till skillnad från dessa en åtgärd i rätt riktning, dvs. mot ett hållbart samhälle.

Jag menar att det är viktigt för kulturlivet, arbetslivet och för våra högskolor att behålla denna nattågstrafik.

Det har också lagts fram skäl från kommunerna för att behålla den. Jag hade dem i min motion och jag kommer inte att läsa upp dem en gång till, men orsakerna är många. Det är varutransporter, veckoarbetspendling och det är turismen.

Ur miljö- och energisynpunkt är detta en bra förbindelse. Vi tycker att det är ganska fruktansvärt om man i stället skulle välja flyget eller bilen. Människor har inte råd att flyga, dessutom är det miljöförstörande. Bilen är både trafikfarlig och miljöförstörande. Tåget är utmärkt.

Jag har talat med de studenter på högskolan som kommer söderifrån. Vi har bl.a. en turismlinje i Borlänge. De säger att de inte hinner hem under veckohelgerna om nattåget tas bort. Vi har studenter både från Skåne och från västkustregionen. Det här nattåget behövs för Borlänge–Falun-regionen, men även andra områden är beroende av detta.

Dessutom går den nya varianten inte förbi Ludvika, med ABB och stora industrier. De som arbetar där kan alltså inte tänka sig att först åka bil till Borlänge och sedan tåg därifrån till Stockholm, sittvagn, och sedan ner till Göteborg. Det är liksom helt barockt om man har geografin klar för sig.

Jag yrkar bifall till den motion som Miljöpartiet har väckt och menar att sista tåget, som Barbro Hietala Nordlund sade, inte har gått. Men att ta upp järnvägstrafik som är nedlagd, för den järnvägstrafiken läggs ned, är oerhört svårt.

I detta anförande instämde Elisa Abascal Reyes (mp).

Anf. 127 JARL LANDER (s) replik:

Fru talman! Jag skall något kommentera det som Ragnhild Pohanka säger. Vad hon säger är i princip att vi skall ha nattåg som går samma sträcka som de gjorde 1876, att tågen skall fortsätta att gå på samma väg, oavsett om vi ligger och sover på tåget på natten.

Jag tycker att det finns bättre förutsättningar att transportera oss. Vad vi behöver är snabba, trafiksäkra och miljövänliga transportsätt i landet och inte gamla miljöfarliga asbestinnehållande hotellrum som rullar på stålhjul. Här måste vi finna bättre lösningar. Det är det som vi socialdemokrater vill verka för.

Även Ragnhild Pohanka talade om att det finns möjligheter att transporteras, vilket är det viktigaste.

Anf. 128 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Fru talman! Det var mer som kuriosa jag läste upp detta. Dessutom tror jag inte att det gick nattåg 1876 på just den här sträckan. Redan då talade man om olönsamhet. Trots detta har trafiken behållits ända till i dag.

Nattågstrafik är inte ensamt lönsamt, utan här måste man ha en helhetssyn. Den är lönsam ihop med dagtrafiken. Man kan åka nattåg i ena riktningen och dagtåg i den andra osv. Detta måste ses som en helhet för lönsamheten.

Vi skall naturligtvis byta ut järnvägsvagnarna. Som miljöpartist kan jag ju inte förespråka att det förekommer asbest i järnvägsvagnarna,

vilket Jarl Lander säkert förstår. Men jag menar att vi skall behålla nattåget. Vi skall också bygga om vagnar, sanera dem och använda dem samt även utnyttja nya möjligheter.

Karin Starrin nämnde en utredning, där det finns förslag om att ha flexibla vagnar som kan användas för både nattrafik och dagtrafik. Jag har sett ritningarna som ser mycket bra ut. Här kan man bygga nya eller bygga om gamla vagnar för ett bättre resande.

Anf. 129 ULF BJÖRKLUND (kds):

Fru talman! Jag skall bara nämna några ord om det som har att göra med nattåget Gävle–Borlänge–Göteborg/Malmö.

Själv har jag väckt en motion i frågan. Vi kristdemokrater har inte haft någon ledamot i trafikutskottet, vilket gjort att vi inte kommit till tals tidigare. Det kan kanske därför verka litet osäkert var vi står i frågan.

När vi behandlade frågan för ett år sedan var inte Socialdemokraterna nådiga mot Mats Odell som föreslog att vi skulle klara av detta tillsammans med SJ utan att nya pengar skulle behöva anvisas. Mats Odell lyckades den gången rädda nattågstrafiken ett helt år.

Men om Jarl Lander m.fl. inte känner till det så vill jag tala om att denna sträcka för nattåget inte längre finns kvar i den nya tidtabellen som gäller från den 1 januari 1995. Snart har alltså sista tåget kört.

Faktum är att det är i stort sett hopplöst för folk, inte minst uppe i norra Dalarna, att ta sig ner till Göteborgs- eller Malmöområdet, även med de nya koncept som vi kan läsa om i Dala-Demokraten i dag.

När nu länsstyrelserna i Gävleborgs län och Kopparbergs län har funnit ett koncept som på sikt ger möjlighet till lönsamhet, vore det väl illa om man lät chansen gå förlorad.

Jag yrkar bifall till några reservationer som väl tillgodoser Kristdemokraternas synpunkter. Det gäller att vi skall ha ett samhällsekonomiskt synsätt på dessa linjer och att vi skall ta de regionalpolitiska konsekvenserna och på ett bättre sätt beakta dessa. Av det skälet yrkar jag bifall till reservationerna nr 2 och nr 6.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 16 december.)

29 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Proposition
1994/95:124 Ändringar i kriminalvårdslagstiftningen (anstaltsindelningen m.m.)

Konstitutionsutskottets betänkanden
1994/95:KU18 Utrikessekretess m.m.
1994/95:KU24 Ytterligare medel till Utbildningsdepartementets verksamhet

Justitieutskottets betänkande
1994/95:JuU8 Insatser mot den ekonomiska brottsligheten

Lagutskottets betänkanden
1994/95:LU12 Tillämpningen av det europeiska miljömärkningssystemet
1994/95:LU13 Europeiska ekonomiska intressegrupperingar

Utrikesutskottets betänkande
1994/95:UU11 Ytterligare medel till översättning av EG:s regelverk

Socialutskottets betänkande
1994/95:SoU10 Vissa privatpraktiserande läkares och sjukgymnasters etablering m.m.

Kulturutskottets betänkande
1994/95:KrU7 Bidrag för information om Sverige i samband med världsmästerskapen i friidrott i Göteborg år 1995

Utbildningsutskottets betänkanden
1994/95:UbU5 Kårobligatoriet
1994/95:UbU6 Betyg i det obligatoriska skolväsendet

Trafikutskottets betänkanden
1994/95:TU8 Viss lagstiftning om besiktning på fordonsområdet
1994/95:TU9 Omprövning av beslutet om avreglering av järnvägstrafiken

Näringsutskottets betänkanden
1994/95:NU8 Sveriges anslutning till Världshandelsorganisationen m.m.
1994/95:NU9 Tillämpningen av EG:s konkurrens och statsstödsregler
1994/95:NU10 Vissa ändringar i ellagen, m.m.
1994/95:NU13 Ändringar av den bolagsrättsliga lagstiftningen för bank- och försäkringsområdet

30 § Kammaren åtskildes kl. 22.55.

Förhandlingarna leddes av
förste vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 10 § anf. 3 (delvis),

av talmannen därefter t.o.m. 12 § anf. 30 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 17.55,
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 13 § anf. 69 (delvis)
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 28 § anf. 108 (delvis) och
av talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

LENA JÖNSSON

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Utökning av antalet suppleanter i vissa utskott 1

2 § Val av extra suppleanter i vissa utskott 1

3 § Avsägelse 3

4 § Anmälan om kompletteringsval till näringsutskottet 3

5 § Justering av protokoll 3

6 § Förnyad bordläggning 3

7 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 12 och 14 december 3

UU5 Sveriges medlemskap i Europeiska unionen 3
KU17 Lag med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen 8
KU22 Samverkan mellan riksdag och regering med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen 9
FiU5 Budgeteffekter av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen m.m. (prop. 1994/95:40) 14
KU15 Kyrkliga frågor 14
KU21 Följdlagstiftning till förlängningen av valperioden och riksmötet 15
FiU2 Riksdagens revisorers verksamhet under budgetåret 1993/94 (redog. 1994/95:RR1) 15
FiU3 Riksbankens och Finansinspektionens beredskapsansvar (prop. 1994/95:47) 15
FiU4 Ett Sverigehus i S:t Petersburg (prop. 1994/95:78) 15
LU5 Oskäliga avtalsvillkor m.m. 15
FöU1 Totalförsvarsplikt 15
FöU2 Lag om civilt försvar 15
SfU6 Förändringar i finansieringen av det allmänna pensionssystemet 16
SfU9 Vissa studiestödsfrågor 17
UbU4 Finska språkets ställning i Sverige 17
TU3 Tillsyn av spårbunden trafik 18
JoU9 Frivillig miljöstyrning och miljörevision 18
NU6 Ändring i lagen om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, m.m. 18
NU7 Införande i EES-avtalet av direktiv om insättningsgaranti 18
NU11 Ändringar i lagstiftningen för värdepappersfonder 18
BoU7 Förlängd försöksverksamhet med kooperativ hyresrätt m.m. 18

BoU8 Ändrat ikraftträdande av ändringar i plan- och bygglagen, m.m. ... 18
BoU9 Rätt för ett dotterbolag till SBAB att fatta vissa myndighetsbeslut ... 18
JoU6 Ändringar av bilagorna I och II till avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES-avtalet) ... 18
JoU10 Lag om åtgärder beträffande djur och växter som tillhör skyddade arter, m.m. ... 18
SkU6 Nya lagar om skatt på alkohol och tobak, m.m. ... 18
SkU8 Tullagstiftningen vid ett EU-medlemskap ... 19
JuU7 Immunitet och privilegier ... 19
TU7 Övergång från EES till EU på transportområdet ... 19
KrU6 Återlämnande av kulturföremål ... 19

8 § Justitieombudsmännens redovisning av sin verksamhet till 1994/95 år riksmöte m.m. ... 19

Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU19 ... 19

Beslut ... 20

9 § Riksdagens val av företrädare för Sverige i Europaparlamentet m.m. ... 20

Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU23 ... 20

Beslut ... 20

10 § Vårdnadsbidraget. Garantidagarna. Enskild barnomsorg. ... 20

Socialutskottets betänkande 1994/95:SoU8 ... 20
Anf. 1 GÖTE JONSSON (m): ... 20
Anf. 2 OLOF JOHANSSON (c): ... 24
Anf. 3 BARBRO WESTERHOLM (fp): ... 27
Anf. 4 ALF SVENSSON (kds): ... 30

Ajournering ... 32

Återupptagna förhandlingar ... 32

11 § Information från regeringen om frågan om bärgning av Estonia ... 32

Anf. 5 Statsminister INGVAR CARLSSON (s): ... 32
Anf. 6 CARL BILDT (m): ... 34

Ajournering ... 35

Återupptagna förhandlingar ... 35

12 § (forts. från 10§) **Vårdnadsbidraget. Garantidagarna. Enskild barnomsorg.** (forts. SoU8) ... 35

Anf. 7 MARIANNE JÖNSSON (s): ... 35

Anf. 8 Statsrådet ANNA HEDBORG (s): 38
Anf. 9 GÖTE JONSSON (m) replik: 40
Anf. 10 Statsrådet ANNA HEDBORG (s): 41
Anf. 11 GÖTE JONSSON (m) replik: 41
Anf. 12 Statsrådet ANNA HEDBORG (s): 42
Anf. 13 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik: 43
Anf. 14 Statsrådet ANNA HEDBORG (s): 43
Anf. 15 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik: 43
Anf. 16 Statsrådet ANNA HEDBORG (s): 44
Anf. 17 OLOF JOHANSSON (c) replik: 44
Anf. 18 Statsrådet ANNA HEDBORG (s): 44
Anf. 19 OLOF JOHANSSON (c) replik: 45
Anf. 20 Statsrådet ANNA HEDBORG (s): 45
Anf. 21 ALF SVENSSON (kds) replik: 45
Anf. 22 Statsrådet ANNA HEDBORG (s): 46
Anf. 23 ALF SVENSSON (kds) replik: 47
Anf. 24 Statsrådet ANNA HEDBORG (s): 47
Anf. 25 STIG SANDSTRÖM (v): 48
Anf. 26 MARGARETA ISRAELSSON (s): 48
Anf. 27 GÖTE JONSSON (m) replik: 50
Anf. 28 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik: 50
Anf. 29 GÖTE JONSSON (m) replik: 51
Anf. 30 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik: 51
Anf. 31 LENNART ROHDIN (fp): 52
Anf. 32 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v): 54
Anf. 33 GÖTE JONSSON (m) replik: 55
Anf. 34 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik: 56
Anf. 35 GÖTE JONSSON (m) replik: 56
Anf. 36 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik: 56
Anf. 37 CHATRINE PÅLSSON (kds): 56
Anf. 38 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik: 58
Anf. 39 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik: 59
Anf. 40 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik: 60
Anf. 41 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik: 61
Anf. 42 BERIT ANDNOR (s): 61
Anf. 43 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik: 63
Anf. 44 BERIT ANDNOR (s) replik: 63
Anf. 45 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik: 64
Anf. 46 BERIT ANDNOR (s) replik: 64
Anf. 47 MARGARETA E NORDENVALL (m): 65
Anf. 48 ROSE-MARIE FREBRAN (kds): 66
Anf. 49 LENNART ROHDIN (fp): 67
Anf. 50 BERIT ANDNOR (s) replik: 68
Anf. 51 LENNART ROHDIN (fp) replik: 69
Anf. 52 ANDRE VICE TALMANNEN: 70
Anf. 53 BERIT ANDNOR (s) replik: 70
Anf. 54 LENNART ROHDIN (fp) replik: 71
Anf. 55 RAGNHILD POHANKA (mp): 71
Anf. 56 GÖTE JONSSON (m): 72
Anf. 57 RAGNHILD POHANKA (mp): 72

Beslut 72

Beslut om uppskjuten votering 74

13 § Förslag till alkohollag 75

Socialutskottets betänkande 1994/95:SoU9 75
Anf. 58 LEIF CARLSON (m): 75

Ajournering 78

Återupptagna förhandlingar 78

13 § (forts.) Förslag till alkohollag (forts. SoU9) 78

Anf. 59 ROLAND LARSSON (c): 78
Anf. 60 BARBRO WESTERHOLM (fp): 81
Anf. 61 STIG SANDSTRÖM (v): 83
Anf. 62 LEIF CARLSON (m) replik: 85
Anf. 63 STIG SANDSTRÖM (v) replik: 85
Anf. 64 LEIF CARLSON (m) replik: 86
Anf. 65 STIG SANDSTRÖM (v) replik: 86
Anf. 66 THOMAS JULIN (mp): 86
Anf. 67 CHATRINE PÅLSSON (kds): 87
Anf. 68 RINALDO KARLSSON (s): 89
Anf. 69 Statsrådet ANNA HEDBORG (s): 90
Anf. 70 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik: 95
Anf. 71 Statsrådet ANNA HEDBORG (s): 95
Anf. 72 ROLAND LARSSON (c) replik: 95
Anf. 73 Statsrådet ANNA HEDBORG (s): 95
Anf. 74 ROLAND LARSSON (c) replik: 96
Anf. 75 Statsrådet ANNA HEDBORG (s): 96
Anf. 76 STEN ANDERSSON (m): 96
Anf. 77 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik: 98
Anf. 78 STEN ANDERSSON (m) replik: 98
Anf. 79 ROLAND LARSSON (c) replik: 99
Anf. 80 STEN ANDERSSON (m) replik: 99
Anf. 81 ROLAND LARSSON (c) replik: 99
Anf. 82 STEN ANDERSSON (m) replik: 100
Anf. 83 GÖRAN MAGNUSSON (s): 100
Anf. 84 STEN ANDERSSON (m) replik: 102
Anf. 85 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik: 102
Anf. 86 STEN ANDERSSON (m) replik: 103
Anf. 87 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik: 103
Anf. 88 BERNDT EKHOLM (s): 103
Anf. 89 EVA ARVIDSSON (s): 105
Anf. 90 ELVER JONSSON (fp): 107
Anf. 91 ANDRE VICE TALMANNEN: 109
(Beslut skulle fattas den 16 december.) 109

14 § Vissa frågor om personlig assistans m.m. 109

Socialutskottets betänkande 1994/95:SoU7 109
Anf. 92 LEIF CARLSON (m):..... 109
Anf. 93 HANS KARLSSON (s): 110
Anf. 94 LEIF CARLSON (m) replik: 112
Anf. 95 HANS KARLSSON (s) replik: 112
Anf. 96 LEIF CARLSON (m) replik: 112
Anf. 97 HANS KARLSSON (s) replik: 113
Anf. 98 BARBRO WESTERHOLM (fp): 113
Anf. 99 ROLAND LARSSON (c): 113
Anf. 100 HANS KARLSSON (s): 114
(Beslut skulle fattas den 16 december.) 114

15 § Översyn av varumärkeslagen m.m. 115

Lagutskottets betänkande 1994/95:LU7 115
(Beslut skulle fattas den 16 december.) 115

16 § EG-regler om tilläggsskydd för läkemedel 115

Lagutskottets betänkande 1994/95:LU8 115
(Beslut skulle fattas den 16 december.) 115

17 § Ändring i bilaga XXII till EES-avtalet 115

Lagutskottets betänkande 1994/95:LU9 115
(Beslut skulle fattas den 16 december.) 115

18 § Försenade årsredovisningar m.m. 115

Lagutskottets betänkande 1994/95:LU11 115
(Beslut skulle fattas den 16 december.) 115

19 § Tillämpning av lagen om vissa internationella sanktioner på områden i Bosnien-Hercegovina 115

Utrikesutskottets betänkande 1994/95:UU7 115
Anf. 101 LENNART ROHDIN (fp): 116
(Beslut skulle fattas den 16 december.) 119

20 § Ändring i lagen om vissa internationella sanktioner 119

Utrikesutskottets betänkande 1994/95:UU8 119
(Beslut skulle fattas den 16 december.) 119

21 § Ändringar av protokoll 31 till EES-avtalet 119

Utrikesutskottets betänkande 1994/95:UU9 119
(Beslut skulle fattas den 16 december.) 119

22 § Övergången från EES till EU – vissa kompletterande bestämmelser 119

Utrikesutskottets betänkande 1994/95:UU10 119
(Beslut skulle fattas den 16 december.) 119

23 § Upphävande av lagar med anknytning till EES-avtalet 120

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1994/95:SfU5 120
(Beslut skulle fattas den 16 december.) 120

24 § Vissa socialförsäkringsfrågor **120**

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1994/95:SfU7 120
(Beslut skulle fattas den 16 december.) 120

25 § Ersättning för vissa vårdförmåner i internationella förhållanden m.m. **120**

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1994/95:SfU8 120
Anf. 102 ULLA HOFFMANN (v): 120
Anf. 103 ANITA JÖNSSON (s): 122
Anf. 104 ULLA HOFFMANN (v) replik: 123
Anf. 105 ANITA JÖNSSON (s) replik: 123
Anf. 106 GULLAN LINDBLAD (m): 123
(Beslut skulle fattas den 16 december.) 124

26 § Upphävande av skeppsklarerarförordningen **124**

Trafikutskottets betänkande 1994/95:TU4 124
(Beslut skulle fattas den 16 december.) 124

27 § Höjning av vattenföroreningsavgiften **124**

Trafikutskottets betänkande 1994/95:TU5 124
(Beslut skulle fattas den 16 december.) 124

28 § Köp av interregional persontrafik på järnväg m.m. **124**

Trafikutskottets betänkande 1994/95:TU6 124
Anf. 107 BIRGITTA WISTRAND (m): 124
Anf. 108 KARIN STARRIN (c): 126
Anf. 109 LENNART FREMLING (fp): 127
Anf. 110 TALMANNEN: 128
Anf. 111 KARL-ERIK PERSSON (v): 128
Anf. 112 JARL LANDER (s): 129
Anf. 113 LENNART FREMLING (fp) replik: 130
Anf. 114 JARL LANDER (s) replik: 131
Anf. 115 LENNART FREMLING (fp) replik: 131
Anf. 116 JARL LANDER (s) replik: 131
Anf. 117 KARIN STARRIN (c) replik: 131
Anf. 118 JARL LANDER (s) replik: 132
Anf. 119 KARIN STARRIN (c) replik: 132
Anf. 120 BIRGITTA WISTRAND (m) replik: 133
Anf. 121 JARL LANDER (s) replik: 133
Anf. 122 BIRGITTA WISTRAND (m) replik: 134
Anf. 123 KRISTINA ZAKRISSON (s): 134
Anf. 124 JARL LANDER (s) replik: 135
Anf. 125 BARBRO HIETALA NORDLUND (s): 135
Anf. 126 RAGNHILD POHANKA (mp): 136
Anf. 127 JARL LANDER (s) replik: 138
Anf. 128 RAGNHILD POHANKA (mp) replik: 138
Anf. 129 ULF BJÖRKLUND (kds): 139
(Beslut skulle fattas den 16 december.) 139

29 § Bordläggning **139**

30 § Kammaren åtskildes kl. 22.55. ..... **140**

gotab 48342, Stockholm 1995